

Didactica Pro...

REVISTĂ DE TEORIE ȘI PRACTICĂ EDUCAȚIONALĂ

POLITICI EDUCAȚIONALE

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

PROGRAME DE FORMARE IN DOMENIILE:

- Management general
- Dezvoltare organizațională
- Cozina personală
- Management educațional
- Lectură și scriere pentru Dezvoltare
- Olăria Ceria
- Didactica generală
- Parțiale:
- Didactica matematicii
- Didactica fizicii
- Didactica chimiei
- Didactica biologiei
- Didactica istoriei
- Didactica limbii române
- Didactica limbii și literaturii străine
- Didactica limbii străine pentru învățători
- Didactica artei
- Didactica geografiei și educației civice
- Învățarea limbii în secunda / învățarea limbii

Revistă de teorie și practică educațională
a Centrului Educațional
"PRO DIDACTICA"
Nr.1 (17), 2003

Colegiul de redacție:

Silvia **BARBAROV**
Svetlana **BELEAEVA**
Nina **BERNAZ**
Viorica **BOLOCAN**
Olga **COSOVAN**
Nadia **CRISTEA**
Otilia **DANDARA**
Viorica **GORAȘ-POSTICĂ**
Liliana **NICOLAESCU-ONOFREI**
Vlad **PÂSLARU**
Carolina **PLATON**
Igor **POVAR**
Nicolae **PRODAN**

Echipa redacțională:

Redactor-șef:
Nadia **Cristea**

Secretar general de redacție:
Victor **Koroli**

Redactor stilizator:
Mariana **Vatamanu-Ciocanu**

Redactori:
Svetlana **Korolevski**
Dan **Bogdea**

Culegere și corectare:
Maria **Balan**

Tehnoredactare computerizată:
Marin **Bălănuță**

Design grafic:
Nicolae **Susanu**

Prepress: Centrul Educațional PRO DIDACTICA
Tipar: Combinatul Poligrafic, Chișinău

Revista apare cu sprijinul
Fundației SOROS Moldova

Adresa redacției:

str. Armenească, 16, Chișinău 2012,
Republica Moldova
tel: 542976
fax: 544199
E-mail: didacticapro@cepd.soros.md
www.cepd.soros.md/DidacticaPro/
www.proeducation.md

CURRICULUM VITAE

Programele Centrului Educațional PRO DIDACTICA pentru anul 2003 2

RUBICON MANAGERIAL

Valentina Chicu
Diagnosticarea și analiza în contextul implementării și renovării curriculumului..... 6

QUO VADIS?

Sondaj de opinie:
Promovarea profesionalismului și a competenței la nivelul politicilor educaționale 11

Otilia Dandara, Asenia Albu
Particularitățile organizării procesului educațional în școala Waldorf 29

EX CATHEDRA

Elena Petrov
Sistemul de credite academice transferabile (strategie de reformare a învățământului universitar) 34

Liliana Nicolaescu-Onofrei
Formarea profesională continuă. Modele funcționale 39

VADEMECUM PSIHOLOGIC

Roza Ben Țvi Litai
Influența atitudinilor parentale asupra dezvoltării copilului din perspectiva teoriei învățării sociale..... 45

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

Loretta Handrabura
Învățarea prin cooperare: ipoteze de lucru..... 49

Serghei Lisenco
Evaluarea dezvoltării gândirii critice la istorie 53

Rita Godoroja
Instruirea problematizată – cadru propice de formare a comportamentului creativ..... 56

Ludmila Ursu
Cubul - tehnică de integrare a cunoștințelor 59

DICȚIONAR

Sorin Cristea
Politica educației..... 62

PAGINI COLOR:

Svetlana Korolevski
Dimitrie Cantemir 36

Maria Balan
Ex Libris..... 37

Violeta Dumitrașcu, Lilia Sfircea
Bursele "Educație pentru o societate deschisă" 40

CURRICULUM VITAE

Programele Centrului Educațional PRO DIDACTICA pentru anul 2003

1. PROGRAMUL COMUNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova

Priorități și direcții strategice:

- Suport pentru dezvoltarea și promovarea politicilor educaționale: sprijin informațional în domeniul politicilor educaționale, instruire și consultanță pentru elaborarea politicilor educaționale la nivel local și central, facilitarea de analize și discuții pe plan local și național
- Dezvoltarea capacității instituțiilor educaționale: programe de dezvoltare organizațională, dezvoltarea relațiilor de parteneriat dintre școală și comunitate, sprijinirea instituțiilor din zonele dezavantajate (rurale) și a instituțiilor de tip internat; programe de profesionalizare a cadrelor didactice și manageriale, în vederea asigurării răspunsului la necesitățile curente ale elevilor („aici și acum”)
- Susținerea procesului de formare a rețelelor de colaborare și schimb de experiență în domeniul educațional: între școli (*school clusters*), între comunitățile profesionale specializate, între grupuri de elevi pe domenii de interes etc.

Direcția de program POLITICI EDUCAȚIONALE. INFORMARE ȘI FORMARE

Conferințele PRO DIDACTICA – „Educația: quo vadis?”

Coordonator: Viorica Goraș-Postică

Conferințele vor fi anticipate de un amplu program de cercetare a situației de fapt în problema respectivă și vor fi finalizate prin editarea de materiale, care, ulterior, vor putea fi folosite în diverse activități de formare. Pentru anul 2003, ariile tematice ale conferințelor vizând educația vor include:

- Pedagogia libertății și autorității
- Problemele formării continue a cadrelor didactice
- Studentul – viitor pedagog față în față cu școala.

Revista „Didactica Pro...”

Redactor-șef: Nadia Cristea

Revista Centrului va asigura în continuare accesul la informația de ultimă oră, precum și la realizările de succes ale practicienilor din domeniul educației.

Clubul „Paideia”

Coordonator: Nicolae Crețu

Clubul este un nou proiect care are drept scop stimularea creării de rețele de comunicare profesională, inițierea discuțiilor

problemelor curente și împărtășirii de soluții într-un cadru neformalizat, cu popularizarea rezultatelor dezbaterilor.

Direcția de program DEMOCRATIZAREA PROCESULUI DE INSTRUIRE

Formarea profesională continuă a cadrelor didactice. Gîndire Critică în învățămîntul preuniversitar

Coordonator: Violeta Dumitrașcu

Programul își va desfășura activitatea în concordanță cu misiunea și obiectivul major al întregii organizații: democratizarea continuă a procesului de instruire, inclusiv din învățămîntul preuniversitar.

Programul oferă solicitanților tehnologii educaționale eficiente, bazate pe analiză critică și dialog constructiv, ce contribuie la:

- dezvoltarea reflexiei individuale asupra informațiilor achiziționate;
- asumarea responsabilității pentru propria învățare;
- înțelegerea și prezentarea logică a argumentelor;
- crearea unei motivații intrinsece pentru învățarea continuă și independentă;
- stimularea și optimizarea utilizării resurselor personale,

profesionale și sociale ale individului.

Programul va ține în câmpul atenției nevoile profesionale ale diferitelor grupuri de beneficiari, contribuind la sprijinirea profesională a cadrelor didactice din localitățile rurale și a celor care activează în instituțiile pentru copiii aflați în dificultate.

Pentru anul 2003 programul propune următoarele activități și servicii:

- **Bursele** Educația pentru o societate deschisă destinate profesorilor de la sate, în cadrul cărora va fi oferit și un modul de inițiere în metodologia „Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice”
- **Programe de instruire** pentru unitățile școlare de tip internat/speciale
- **Servicii de consultanță psihopedagogică** pentru beneficiarii interesați de optimizarea sferei profesionale, dar și a celei personale.

Toate modulele de instruire sînt elaborate conform modelului de învățare activă și se bazează pe propria experiență a participanților, oferind posibilități de supervizare și experimentare a competențelor formate.

Activitățile de formare sînt adresate tuturor actanților procesului educațional: profesori, elevi, administratori, părinți, membri ai comunității, formatori etc.

Programul încurajează participarea persoanelor /instituțiilor din regiunile dezavantajate și persoanelor ce lucrează cu grupuri sociale defavorizate.

INTERNET PRO EDUCATION

Coordonator: Silvia Barbarov

Obiectivul general al acestui program îl constituie contribuția la sprijinirea procesului de desfășurare a reformei în învățămînt, prin facilitarea accesului la resursele informaționale educaționale moderne în vederea sporirii gradului de profesionalizare a cadrelor didactice.

Programul Internet Pro Education, prin intermediul site-ului cu același nume (<http://www.proeducation.md>), își propune să contribuie și pe parcursul anului 2003 la procesul de dezvoltare profesională, atât prin informare cît și prin formare, a tuturor subiecților implicați în activități educaționale, interesați de învățare și de autoinstruire permanentă.

Rubrica *Noutăți* va rămîne în continuare o sursă utilă de informare, prin încercarea de a prezenta cu regularitate blocuri de știri la zi din domeniul educațional din republică și de peste hotarele ei. Materialele cu un deosebit caracter practic adresate profesorilor, elevilor și părinților, dar și tuturor celor interesați de subiectele puse în discuție pe paginile *Rubricii Psihologului* (<http://www.psiholog.proeducation.md>) nu vor ceda, sperăm, din calitatea și importanța mesajului transmis.

În intenția de a spori numărul beneficiarilor site-ului și orientarea spre satisfacerea unor necesități concrete ale acestora, un accent deosebit se va pune pe dezvoltarea laturii sale interactive. Vor fi create pagini cu destinație specială pentru elevi și profesori, alte categorii de persoane interesate de problematica noilor direcții de activitate.

Direcția de program PARTENERIATE ȘCOLARE

Parteneriate școlare pentru calitatea educației

Coordonator: Vitalie Popa

Obiectivul general al programului îl constituie facilitarea stabilirii unor rețele de comunicare și schimb de experiență la nivel de grupuri de școli.

În cadrul proiectului se preconizează programe de instruire în colaborare cu International Quality of Education Association (IQEA). Paul Clarke, expert IQEA din Marea Britanie, invitat în program, este autorul lucrării „Comunități de învățare: școli și sisteme”, tradusă în 2002 cu sprijinul Fundației Soros-Moldova.

2. PROGRAMUL STRATEGII DE DEZVOLTARE A GÎNDIRII CRITICE ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR DIN MOLDOVA

Cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova (Programul HESP) și al Asociației Internaționale de Lectură

În cadrul acestui proiect se va elabora un curs de dezvoltare a abilităților de învățare activă pentru studenții de la orice facultate,

un curs de didactică generală *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice* destinat studenților facultăților pedagogice și programe de formare continuă pentru profesorii universitari ce doresc să aplice metode de învățare activă în cadrul cursurilor pe care le țin.

3. PROGRAMUL TOLERANȚĂ ȘI INTEGRARE SOCIALĂ. INFORMARE ȘI FORMARE

Cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova

Priorități și direcții strategice:

- Promovarea unei culturi a toleranței prin cunoașterea reciprocă și promovarea spiritului de acceptare a diversității, ca element esențial al unei societăți deschise
- Cercetarea, acumularea de resurse și oferirea de informații privind evoluția climatului interetnic pentru factori de decizie, reprezentanți ai comunității, educatori, cercetători, elevi etc.
- Facilitarea creării unor rețele de comunicare eficientă între reprezentanții diverselor grupuri etnice
- Implementarea de proiecte și programe de instruire și formare pentru educație multiculturală, educație pentru toleranță și diversitate, menite să faciliteze procesul de cunoaștere interculturală și cooperare eficientă între reprezentanții diverselor etnii și grupuri sociale.

Conferințele PRO DIDACTICA: „PRO DIVERSITATE”

Coordonator: Viorica Goraș-Postică

Conferințele „Pro Diversitate” vor oferi un cadru pentru abordarea

problemelor stringente, la nivel de politici publice, în domeniul promovării toleranței, educației multiculturale și integrării sociale. Vor fi implicați experți naționali și străini, precum și reprezentanți ai tuturor

părților interesate, realizându-se atât informarea și documentarea, cât și instruirea în domeniu. Rezultatele obținute vor fi valorificate prin intermediul publicării de materiale tematice care pot servi drept bază pentru dezvoltarea unor ulterioare proiecte și programe de instruire. Mișcarea strategică dinspre sfera școlară spre cea universitară și socială, profesionalizarea și sensibilizarea celor care concep politicile educaționale vor contribui la formarea unor comunități viabile și dinamice de învățare, pe de o parte, și la o educație pentru toleranță și integrare socială eficientă a actorilor comunității, pe de altă parte. Temele preconizate pentru conferințe și mese rotunde:

- Limba română – instrument de integrare socială
- Comunitățile interculturale în Moldova. Probleme și soluții
- Educație interculturală în Republica Moldova
- Promovarea dialogului intercultural în cadrul sistemului educațional.

Colecția de resurse „ PRO DIVERSITATE”

Coordonator: Viorica Goraș-Postică

Seria “Pro Diversitate” va contribui la reflectarea mai amplă și la reliefaarea problemelor din domeniul promovării toleranței, interculturalității, integrării sociale, educației pentru alteritate etc. Vor fi vizate aspecte ale problemelor de integrare socială a minorităților etnice. Vor fi valorificate experiențe concrete, materiale curente, documente istorice și de politici publice, precum și rezultate ale studiilor concrete, pe teren, în domeniu. Studiile pot fi axate pe subiectele vizate de conferințele „Pro Diversitate”, dar nu numai. Se intenționează traducerea unor materiale de referință din alte limbi.

Limba română ca instrument de integrare socială. Program de dezvoltare profesională continuă pentru profesorii din învățământul universitar

Programul va include activități de instruire pentru grupurile de profesori de la diverse instituții de învățământ superior, în vederea optimizării aspectelor ce țin de metodica limbii române pentru alolingvi și a introducerii aspectelor de educație multiculturală în cursurile predate. Vor fi organizate ateliere de elaborare a materialelor didactice specializate pentru diverse grupuri de studenți alolingvi, activități de follow-up și evaluare pe teren a procesului de predare, în urma programelor de instruire (observare, chestionare pentru studenți etc.), precum și editarea unor materiale didactice-suport.

Educația pentru alteritate prin intermediul literaturii etniilor conlocuitoare în Republica Moldova. Elaborarea unui curs opțional pentru licee, colegii, universități

Coordonator: Viorica Goraș-Postică

În vederea elaborării acestui curs opțional, vor fi invitați la concurs specialiști în predarea limbii și literaturii române, ucrainene, ruse, bulgare, găgăuze, care vor beneficia de un program de formare, pentru a se implica apoi în elaborarea cursului și a manualului de literatură „Să ne cunoaștem mai bine”.

INTERNET PRO EDUCATION: Toleranță și integrare socială

Coordonator: Silvia Barbarov

Internet Pro Education se va încadra în amplul program pentru promovarea dialogului social și intercultural prin lansarea a două rubrici noi:

Limba Română – destinată să ofere un sprijin informațional util atât profesorilor de limba română pentru alolingvi și elevilor acestora, cât și elevilor și profesorilor de limba română din școala națională.

Pro Diversitate – destinată unui public mai larg, în scopul facilitării cunoașterii și comunicării mai bune între reprezentanții

diferitelor grupuri etnice; promovării educației pentru alteritate, diversitate, toleranță și integrare socială.

PARTENERIATE ȘCOLARE. Granturi pentru inițiative locale

Coordonator: Lilia Stîrcea

În anul 2003 acest program va sprijini financiar cele mai reușite proiecte de parteneriat venite din partea unor echipe formate din reprezentanți a cel puțin două școli din aceeași localitate, cu predare în limbi diferite. Parteneriatele vor include desfășurarea unor activități comune ale profesorilor și elevilor școlilor respective, astfel asigurându-se cunoașterea reciprocă, dialogul și colaborarea.

Domeniile de interes prioritar pentru proiecte:

- educație ecologică (proiecte concrete de rezolvare a unor probleme ecologice ale comunității);
- dezvoltare comunitară;
- educație pentru toleranță și înțelegere a diversității;
- aprofundarea cunoașterii limbii române;
- educație civică.

Schimb de experiență pentru performanță educațională

Coordonator: Vitalie Popa

Obiectivul acestui concurs este inițierea unui dialog continuu dintre școlile din diferite localități cu o componență etnică diferită, prin împărtășirea experienței de dezvoltare instituțională a școlilor implicate.

În bază de concurs vor fi selectate instituții din învățământul preuniversitar, care, pe parcursul colaborării cu Centrul Educațional PRO DIDACTICA și cu alte organizații ce sprijină reforma în sistemul educațional din Republica Moldova, au atins performanțe și rezultate semnificative în diverse domenii precum:

- relația școală-comunitate;
- democratizarea managementului educațional;
- acordarea de asistență grupurilor defavorizate din comunitatea respectivă;
- dezvoltarea profesională continuă;
- soluționarea problemelor comunității;
- parteneriate cu organizații neguvernamentale.

Aceste școli vor împărtăși, prin activități de dialog bine structurate, experiența pe care o dețin în ceea ce privește dezvoltarea instituției educaționale. Vor fi organizate vizite, schimb de elevi și profesori, ateliere de soluționare în comun a problemelor cu care se confruntă școlile.

Centrului Educațional PRO DIDACTICA îi va reveni rolul de a facilita acest proces, prin intermediul unor seminarii organizate cu echipele din școli.

Concurserile “PRO DIVERSITATE”

Coordonator: Lilia Stîrcea

Activitățile din cadrul acestui component al proiectului vor fi orientate spre implicarea elevilor din diferite școli ale Republicii Moldova într-o rețea de schimb de informații despre diversitatea culturală din localitatea, județul în care locuiesc. Prin participarea inițială la un concurs (individual, pe echipe, pe familii) de realizare a unui eseu, a unei investigații, a unui proiect de promovare a atitudinii tolerante față de semeni și de prezentare a informației despre diversitate la nivelul comunității din care fac parte, elevii vor fi selectați pentru a participa la o activitate în comun (tabără sau școală de vară, atelier de lucru etc.). Aceste inițiative i-ar putea pregăti pe elevi pentru participarea la discuții ce abordează probleme de toleranță și cunoaștere interculturală și, eventual, pentru participarea la inițiative internaționale și locale, la elaborarea de proiecte comune etc.

4. PROGRAME DESCHISE. SERVICII

Programul DEZVOLTARE ORGANIZAȚIONALĂ

Coordonator: Vitalie Popa

Activitățile acestui program, oferite în baza licenței acordate de Camera de Licențiere a Republicii Moldova, sînt orientate spre dezvoltarea competențelor profesionale ale personalului instituțiilor private, neguvernamentale și de stat, realizate atît în mod individual, cît și la nivel organizațional.

Serviciile de instruire, consultanță și evaluare se vor desfășura prin intervenții în ariile de expertiză precum:

- diagnoză organizațională;
- sisteme de resurse umane;
- dezvoltarea abilităților manageriale;
- management strategic;
- management general;
- management educațional;
- dezvoltare organizațională;
- eficiență personală;
- evaluare de program.

Fiind concepute să răspundă nevoilor de dezvoltare ale organizațiilor-client, aceste servicii se caracterizează prin abordare inovatoare a problemelor cu care se confruntă organizațiile, adaptată la specificul mediului existent în Republica Moldova.

Pentru anul 2003 ne propunem să extindem serviciile de instruire, consultanță și evaluare prin lansarea de noi inițiative. Printre acestea se numără:

- crearea unui buletin electronic pentru organizații neguvernamentale, care va conține resurse necesare dezvoltării instituționale ale acestora;
- dezvoltarea serviciilor de evaluare adresate organizațiilor neguvernamentale interesate de sporirea eficienței propriilor activități și de asigurarea accesului constant la resurse financiare, precum și agențiilor donatoare interesate de

evaluarea eficienței și impactului investițiilor efectuate;

- desfășurarea unui program de training-uri deschise la care vor putea participa reprezentanți din diverse organizații, interesați de dezvoltarea propriilor competențe profesionale;
- extinderea serviciilor oferite la nivel internațional.

Biblioteca

Coordonator: Mariana Kiriakov

Din luna martie 2003, Biblioteca Centrului Educațional PRO DIDACTICA va oferi un spectru mai larg de servicii informaționale. Detalii despre posibilitățile de a beneficia de aceste servicii pot fi obținute la sediul Centrului.

Programul de formare continuă a cadrelor didactice

Coordonator: Violeta Dumitrașcu

Pe parcursul anului, vor fi anunțate *Programe deschise* (cu înscriere individuală sau pentru grupuri de profesori din instituții, la solicitare), în baza licenței acordate de Camera de Licențiere a Republicii Moldova. Domeniile în care se intenționează oferirea de servicii includ: didactica generală, psihologia, didactica disciplinelor (matematică, fizică, chimie, biologie, limba franceză, limba și literatura română, limba și literatura română pentru alolingvi, istorie, geografie), instruirea asistată de calculator.

Programul Dezvoltarea Gîndirii Critice

Coordonator: Nicolae Crețu

În baza aceleiași licențe acordate de Camera de Licențiere, va continua oferirea programelor de formare *Lectură și scriere pentru dezvoltarea gîndirii critice* la solicitarea instituțiilor de învățămînt.

Centrul își propune căutarea surselor de finanțare suplimentară, scrierea de noi proiecte care să contribuie la acoperirea parțială a cheltuielilor pentru modulele de instruire destinate profesorilor din învățămîntul preuniversitar.

Echipa Centrului Educațional PRO DIDACTICA

Valentina CHICU

Institutul de Științe ale Educației

Diagnosticarea și analiza în contextul implementării și renovării curriculumului

- evoluția sistemelor educaționale, cercetările și practicile de ultimă oră din domeniu;
- condițiile actuale și de evoluție ale comunității locale, ale țării în întregime și ale altor state;
- nevoile educaționale ale beneficiarilor instituției respective de învățământ.

Rezultatele analizei și sintezei informațiilor vor servi drept fundament pentru elaborarea misiunii instituției de învățământ și viziunii asupra viitorului ei, asupra direcțiilor de dezvoltare actuală și de perspectivă.

PASUL 2. ELABORAREA MISIUNII ȘI VIZIUNII INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Misiunea instituției de învățământ exprimă rostul, rolul, menirea acesteia. Ea este răspunsul la întrebarea: *În ce scop există unitatea de învățământ din localitatea X?* și urmează a fi elaborată în concordanță cu tipul respectivei instituții, cu valorile promovate și cultura organizațională, cu specificul localității în care funcționează aceasta.

Viziunea reprezintă “orientările asumate la nivel de politică a educației în vederea realizării activității de formare-dezvoltare a personalității umane conform anumitor valori angajate în proiectarea sistemului și a procesului de învățământ” (Sorin Cristea, *Dicționar de pedagogie*, Grupul Editorial Litera, Chișinău – București, 2000, p.146). Managerul împreună cu întreg colectivul didactic va crea o imagine clară a viitorului dorit, care va exprima rezultatele procesului educațional și ale procesului de dezvoltare organizațională (racordate la misiunea instituției de învățământ) ce urmează a fi obținute într-o perioadă concretă de timp.

În contextul reformei educaționale, implementarea curriculumului, concepută ca un proces evolutiv și dinamic, este o problemă prioritară, care solicită o permanentă reconsiderare critică a practicilor în uz. Introducerea și renovarea curriculumului sînt complicate prin faptul că necesită sprijin chiar pe teren (liceu, școală), prin activități de experimentare, de cercetare, de corecție și de dezvoltare a componentelor sale. Specificul și condițiile interne/externe ale instituțiilor de învățământ sînt factori ce influențează considerabil introducerea noului, în cazul nostru – a curriculumului, ceea ce identifică procesul respectiv ca fiind unul particular pentru fiecare școală/liceu. O atare situație necesită abordări pedagogice și manageriale inedite. Prin urmare, fiecare conducător va selecta acele metode și va crea acel model care s-ar potrivi plenar cu realitățile din interiorul și exteriorul instituției. Prezentăm în continuare pașii ce trebuie realizați în acest sens.

PASUL 1. DOCUMENTAREA

Managerul urmează să cunoască, să analizeze și să sintetizeze informațiile cu referire la:

- strategia Ministerului Educației în problema implementării și renovării curriculumului;
- strategia și recomandările Direcției teritoriale de învățământ;

PASUL 3. ANALIZA SITUAȚIEI ACTUALE

Activitatea va consta, în primul rând, în evidențierea succeselor obținute și identificarea dificultăților/problemelor cu care se confruntă instituția în implementarea/renovarea curriculumului, în realizarea misiunii, spre finalitatea proiectată. Analiza se va referi și la situația din exteriorul unității de învățământ, vizînd oportunitățile și amenințările/riscurile existente. Analiza situației actuale va servi drept bază pentru alegerea strategiei și tacticii de urmat. Aplicarea unei strategii direcționate în egală măsură spre diminuarea dificultăților și spre amplificarea succeselor obținute este indicată în perioadele de tranziție, deoarece astfel se poate asigura un regim de funcționare stabilă și de dezvoltare. Folosirea oportunităților va intensifica procesele respective.

PASUL 4. FORMULAREA OBIECTIVELOR

Prin formularea obiectivelor se va face conexiunea între situația actuală și finalitate ca parte componentă a viziunii create de manager și colectivul de pedagogi întru realizarea misiunii instituției de învățământ. La stabilirea obiectivelor se va ține cont de strategia selectată și de exigențele față de formulare.

PASUL 5. PROIECTAREA ACTIVITĂȚILOR ȘI A PLANULUI DE MONITORIZARE

Fiecare obiectiv va fi urmat de un set de activități necesare realizării lui, pentru care vor fi numite persoanele responsabile, vor fi identificate resursele corespunzătoare, vor fi elaborați indicatorii de performanță (reperele în baza cărora vom evalua calitatea/cantitatea realizării activității respective), va fi indicat timpul de realizare și contextul evaluării rezultatelor obținute. Pentru a evita suprapunerile și suprasolicitățile resurselor umane și materiale, se va efectua o corelare a activităților proiectate (materializată în tabele, grafice, scheme-orare etc.) și se vor planifica activități de monitorizare pentru a face corecțiile necesare.

Aceasta îi va permite managerului: a) să vadă, în ansamblu, lucrul de organizare a procesului; b) să asigure consecutivitatea/continuitatea acțiunilor personale și activităților instituției de învățământ; c) să evite spontaneitatea, confuzia, dezordinea și incertitudinea.

În baza sondajului de opinie, efectuat cu participarea echipelor manageriale din 12 unități de învățământ ce aplică acest model, putem concluziona că dificultățile cu care se confruntă conducătorii apar la etapa de analiză și de diagnosticare a situației actuale, adică la identificarea cauzelor ce au determinat o atare stare de lucruri. Propunem câteva reperi teoretico-practice pentru realizarea cu succes a acestui pas.

Diagnosticarea și analiza în management

constituie etapa incipientă a unui proces complex de remodelare și de implementare a noului, în cazul nostru – a curriculumului. Studiul se realizează în 4 etape distinctive. Vom descrie acțiunile managerului la fiecare fază, cu unele recomandări practice.

ETAPA 1. PREGĂTIREA DIAGNOSTICĂRII

De acțiunile și deciziile manageriale, adoptate la această etapă depinde, în mare măsură, cum se va desfășura studiul de diagnosticare.

Acțiunile managerului:

- argumentează necesitatea și importanța inițierii unui asemenea studiu;
- stabilește componența echipei de diagnosticare;
- stabilește obiectivele diagnosticării, domeniile de investigație și precizează perioada de timp ce urmează a fi analizată;
- stabilește (împreună cu echipa) termenele de predare a rezultatelor studiului;
- participă la elaborarea planului de activitate al echipei privitor la studiul diagnostic;
- pune la dispoziția membrilor echipei informațiile necesare pentru documentare;
- pregătește corpul didactic, explicînd esența studiului de diagnosticare (investigația nu este un control; rezultatele individuale vor servi la analiza și identificarea tendințelor generale), creînd, în acest fel, un climat psihologic favorabil și prevenind eventualele blocaje.

Recomandări practice:

- echipele vor fi multidisciplinare, cu membri din interiorul și exteriorul instituției;
- pentru a evita paralelismul și declinarea responsabilității, fiecare membru al echipei va exercita o funcție, potrivit nivelului de pregătire și experienței sale; avînd sarcini și obligațiuni concrete; va ști nu doar ce are de făcut, ci și cum va realiza respectiva misiune.

ETAPA 2. INVESTIGAȚIA PROPRIU-ZISĂ

Acțiunile managerului:

- reorganizează echipa în cazul în care nu pot fi acoperite toate domeniile de cercetare;
- planifică activități de colaborare a echipei cu factorii de decizie.

Recomandări practice:

- este importantă sistematizarea, prelucrarea și transpunerea datelor culese în forme grafice adecvate;
- se va evita colectarea unui volum excesiv de date, care necesită timp pentru a fi prelucrate, fără a oferi informații relevante;
- nu se va admite suprasolicitarea profesorilor;
- se vor confrunta datele similare din diverse surse,

pentru a fi reținute cele ce prezintă probabilitatea maximă a corectitudinii;

- se vor cerceta cu atenție informațiile ce vin din exterior.

ETAPA 3. ANALIZA SITUAȚIEI ȘI INTERPRETAREA DATELOR

Acțiunile managerului:

- evidențiază principalele caracteristici tipologice din interiorul și exteriorul instituției de învățământ;
- identifică punctele forte și slabe interne/externe ale domeniilor investigate;
- elucidează și scoate în evidență cauzele efectelor;
- ierarhizează problemele, pentru a stabili prioritățile în soluționarea acestora.

Recomandări practice:

- pentru determinarea și argumentarea gradului de actualitate al problemelor, se va ține cont de următoarele indicii: influența asupra rezultatelor activității instituției școlare; prezența unor mijloace obiective de soluționare; persistența problemei în viitor.

ETAPA 4. ELABORAREA RECOMANDĂRILOR

Acțiunile managerului:

- formulează propuneri de valorificare la maximum a aspectelor pozitive interne, de creștere a capacității instituției școlare în atingerea finalităților scontate și realizarea cerințelor misiunii, precum și propuneri de eliminare a deficiențelor.

Recomandări practice:

- recomandările nu vor avea un caracter decizional, ci vor sta la baza intervenției decizionale a managerului;
- la elaborarea recomandărilor poate fi antrenat întregul colectiv;
- soluțiile, strategiile ce au fost eficiente în alte instituții de învățământ ar putea să nu fie valabile pentru unitatea dvs.

La elaborarea recomandărilor se va lua în considerație faptul că punctele forte, determinate în baza analizei de perspectivă, pot deveni puncte slabe.

Prezentăm în continuare câteva instrumente de diagnosticare a unor domenii relevante în contextul implementării curriculumului.

Domeniul 1. Managementul școlii

Diagnosticarea va avea în atenție analiza stilului de management și repartizarea puterii la nivelul superior și cel mediu al managementului (director, adjuncți, șefi de catedre).

În acest scop, ca instrument de investigație poate

fi utilizat chestionarul sau interviul ce va include următoarele întrebări:

1. De obicei, cine vă dă dispoziții?
2. Primiți ordine și de la alte persoane?
3. Ce persoane emit mai des dispoziții?
4. Care este frecvența acestor dispoziții?
5. De ce natură sînt respectivele dispoziții?
6. Aceste ordine sînt prezentate oral sau în scris?
7. Dvs. dați dispoziții?
8. Ce caracter au acestea?
9. Cine sînt destinatarii ordinelor dvs.?
10. Subordonaților li se dau dispoziții fără știrea dvs.?
11. Ce legi, regulamente, norme vă reglementează activitatea?
12. Care sînt limitele autorității în domeniul gestionat de dvs.?
13. Contribuiți frecvent la fundamentarea deciziilor pe care le iau superiorii dvs.? În ce mod?
14. Cine sînt persoanele care controlează realizarea sarcinilor primite?
15. Asupra căror angajați exercitați controlul îndeplinirii sarcinilor și care sînt limitele drepturilor dvs. de verificare?
16. Ce credeți că ar mai trebui făcut pentru îmbunătățirea muncii și păstrarea marjelor de competență ale domeniului dvs.?

Informațiile obținute din răspunsurile la aceste întrebări pot servi drept suport pentru identificarea cauzelor disfuncționalităților la nivelul structurii de dirijare.

Domeniul 2. Comanda educațională (interesele/așteptările elevilor, părinților, comunității)

Pentru ca școala să fie viabilă și să funcționeze eficient în serviciul societății, ea trebuie să-și traseze scopurile și obiectivele, ținînd cont de interesele și nevoile de instruire ale elevilor, părinților, comunității, să-și proiecteze curriculumul opțional, bazîndu-se pe acestea și pe posibilitățile reale. Studiul de diagnosticare a domeniului dat va fi orientat în trei direcții:

- a) identificarea nivelului actual de acoperire a intereselor și nevoilor beneficiarilor;
- b) cercetarea nevoilor existente;
- c) examinarea posibilităților de satisfacere a nevoilor de instruire existente.

În procesul de diagnosticare a situației de moment în școală/liceu echipa de cercetare se va sprijini pe următoarele repere:

1. Ce discipline, cursuri, cercuri indicate în planul-cadru al Ministerului Educației sînt oferite copiilor?
2. Care sînt motivele introducerii acestor discipline?
3. Cum sînt repartizate respectivele cursuri pe arii curriculare?

4. Disciplinele/cursurile incluse se referă la:
  - formarea unui mod de viață sănătos;
  - etica și cultura comportării;
  - dezvoltarea culturii intelectuale;
  - educația ecologică, economică, juridică etc.;
  - învățarea tehnologiilor computerizate;
  - studierea aprofundată a disciplinei;
  - dezvoltarea creativității;
  - altele...
5. Cine predă cursul/disciplina în cauză și ce pregătire profesională are?
6. Există un curriculum elaborat (programă, standarde, strategii, sistem de apreciere a rezultatelor)?
7. Unde au loc orele/ședințele? În ce perioadă a zilei și cât timp durează activitatea respectivă?
8. Cine sînt beneficiarii disciplinei/cursului? Cum au fost selectați?
9. Care este nivelul săptămînal de solicitare a copiilor?
10. Câți elevi frecventează doar cursul de bază?
11. Există un curriculum opțional/discipline/cursuri pentru copiii de alte naționalități, confesiuni, cu handicap?

Chestionar pentru elevi

1. Ce activități organizate în acest an de studii în clasă/școală v-au plăcut? De ce?
2. Ce cursuri, cercuri frecvențați?
3. Ce cursuri, cercuri, discipline noi este necesar a fi introduse în școala voastră?
4. Ce ajutor solicitați în procesul de instruire și autoinstruire?
5. La ce subiecte ați dori să obțineți mai multe informații în cadrul orelor extrașcolare și activităților organizate în școala voastră?

Chestionar pentru părinți

1. Conform căror criterii alegeți profesorul, clasa, școala în care urmează să învețe copilul dvs.?
2. Ce ați dori să cunoască, să poată face copilul dvs. la sfîrșitul anului școlar?

3. Ce subiecte, cursuri, discipline noi doriți să studieze copilul dvs.?
4. Cum ați putea contribui la eficientizarea procesului educațional în clasa/școala în care învață copilul dvs. (organizarea unor întîlniri cu oameni interesanți, discuții, dezbateri, cursuri, discipline noi etc.)?

Chestionar pentru profesori

1. Ce măsuri ar trebui întreprinse în școala/liceul dvs. pentru a menține/a ameliora imaginea ei/lui?
2. Care sînt subiectele, domeniile de interes sporit pentru dvs.?
3. Ce cursuri, discipline noi, activități le-ar fi utile copiilor din școala dvs.?
4. Care dintre acestea le puteți preda/organiza dvs.?
5. Care ar fi resursele necesare pentru a organiza activitatea/a preda cursul, disciplina respectivă?
6. Care dintre subiectele prezentate (se va anexa o listă întocmită în baza rezultatelor chestionării părinților și copiilor) doriți să-l realizați?

Domeniul 3. Formarea continuă a cadrelor didactice.

Pregătirea profesorilor pentru implementarea noului

Este recunoscut faptul că organizarea cursurilor pentru cadrele didactice în teritoriu, cu sprijinul Băncii Mondiale, a constituit doar faza inițială a procesului de formare continuă în unitatea de învățămînt. Proiectarea, organizarea adecvată și eficientă a perfecționării profesionale a cadrelor didactice în instituția școlară depinde totalmente de calitatea studiului diagnostic al domeniului dat. Vă propunem un model de chestionar pentru întocmirea ulterioară a "hărții nevoilor de formare continuă a profesorilor", identificînd nu numai problemele, dar și unele căi de soluționare a acestora, în baza resurselor umane și informaționale interne.

Chestionar pentru profesori

Bifați, pentru fiecare domeniu, enunțurile ce vă caracterizează: 1. Vreau să știu, să cunosc mai multe despre acest aspect. 2. Cunosc/încerc să aplic. Am anumite întrebări. Vreau să discut cu colegii. 3. Pot prezenta o comunicare/împărtăși propria experiență.

Nr.	Domenii	1	2	3
1.	Fundamentele teoretice ale reformei învățămîntului			
2.	Curriculumul la disciplina pe care o predau			
3.	Curriculumurile la disciplinele din aceeași arie curriculară			
4.	Realizări noi în domeniul disciplinei pe care o predau			
5.	Manuale de alternativă, alte materiale didactice eficiente pentru studierea unor subiecte concrete			
6.	Noi tehnologii de predare/învățare/evaluare			
7.	Proiectarea activității didactice (modalități noi)			
8.	Interdisciplinaritatea în proiectarea didactică			

9.	Obiective educaționale. Operaționalizarea obiectivelor			
10.	Selectarea conținuturilor adecvate pentru realizarea obiectivelor			
11.	Selectarea formelor adecvate pentru realizarea activității didactice			
12.	Metode didactice în care predomină comunicarea: orală expozitivă orală interogativă scrisă la nivelul limbajului intern			
13.	Metode didactice în care predomină acțiunea de cercetare a realității: în mod direct în mod indirect			
14.	Metode didactice în care predomină acțiunea practică, operațională: reală simulată			
15.	Metode didactice în care predomină programarea specială a instruirii			
16.	Selectarea și îmbinarea metodelor didactice: pentru realizarea obiectivelor pentru parcurgerea diferitelor etape ale lecției pentru organizarea diverselor tipuri de lecție			
17.	Dezvoltarea creativității la lecție			
18.	Motivarea elevilor pentru învățare			
19.	Evaluarea și autoevaluarea activității elevilor și rezultatelor acesteia			
20.	Aplanarea conflictelor apărute la lecție (elev/elev, elev/profesor)			
21.	Autoevaluarea activității didactice realizate			

Asistarea la ore, interviurile, discuțiile neoficiale cu profesorii pot furniza informații noi care vor completa rezultatele chestionării.

Modelul și instrumentele propuse pot fi preluate de manageri, adaptate la contextul local, perfecționate, eficientizate.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Clarke, P., *Comunități de învățare: școli și sisteme*, Editura Arc, Chișinău, 2002.
2. Gorg, B., *Managerii viitorului, Viitorul managerilor*, Institutul European, Iași, 1989.
3. Ghițescu, T., *Management Educațional Sistemic*, Editura Universității din Pitești, 2002.
4. Jinga, I., *Conducerea învățământului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993.
5. Iosifescu, Ș., *Manual de management educațional*, Editura ProGnosis, București, 2000.
6. Ian, J., *School effectiveness and school improvement*, Pitman Publishing, London, 1996.
7. Моисеев, А. М., *Нововведения во внутришкольном управлении*, Педагогическое Общество России, Москва, 1998.

QUO VADIS?

Sondaj de opinie:

Promovarea profesionalismului și a competenței la nivelul politicilor educaționale

Revista de teorie și practică educațională Didactica Pro... a efectuat acest sondaj pentru a aduce la cunoștința cititorilor părerile mai multor personalități ale vieții publice din Republica Moldova. Inițiem, astfel, o dezbatere ce vizează prezentul, dar și viitorul sistemului nostru de învățământ, arătându-ne deschiși căutărilor de soluții constructive și eficiente. Ideile expuse, întrunind opinii ale politicienilor, elaboratorilor de acte normative, oamenilor de știință, managerilor, profesorilor, elevilor, vor servi, credem, drept sursă de reflecție pentru factorii de decizie la nivelul politicilor educaționale.

1. Care sînt, în opinia dvs., cele mai importante realizări ale reformei învățămîntului din ultimii 10 ani în Republica Moldova?
2. Ce probleme ale educației ar trebui soluționate în mod prioritar?
3. În Legea învățămîntului (art. 4) sînt stipulate principiile politicii educaționale. Ce valori ale culturii naționale și universale trebuie să promoveze școala?
4. Conform legislației (art. 40, Legea învățămîntului, 1995), autoritățile publice determină politica de stat în sfera învățămîntului. Care ar fi mecanismele de promovare a profesionalismului și competenței la nivelul autorităților publice, pentru a asigura calitatea politicilor educaționale?
5. În actele normative (art.4, alin.3, Legea învățămîntului, 1995), educația este declarată a fi refractară la discriminarea ideologico-partinică, politică, rasială, națională. Cum se poate asigura *de facto* respectarea acestui postulat, indiferent de forțele politice aflate la guvernare?

Svetlana BELEAEVA,
directorul Liceului Teoretic *Gaudeamus*,
mun. Chișinău
Pavel CERBUȘCĂ, director-adjunct

1. Printre cele mai importante succese ale reformei evidențiem:
  - democratizarea, umanizarea și liberalizarea învățămîntului;
  - realizarea reformei curriculare, axată pe elev ca subiect al învățării;
  - elaborarea de manuale, ghiduri pentru profesori și alte soft-uri de materiale;
  - dezvoltarea învățămîntului liceal și gimnazial;
  - educația ca un proces deschis și flexibil, bazat pe valorile general umane și naționale;
  - orientarea nu atît pe învățarea de conținuturi (care poartă un caracter de sugestii), cît pe **obiective** (formarea la elevi a unui set de capacități, motivații și atitudini).

În acest context, se remarcă activitatea unor instituții de alternativă, de exemplu Centrul Educațional PRO DIDACTICA, care realizează programe de instruire și organizează cu deosebită eficiență un șir de training-uri, mese rotunde, conferințe, debateri ale unor subiecte cu caracter controversat (coordonarea și editarea curriculumului de liceu și a ghidurilor metodice, elaborări de materiale tehnologice și curriculare în ajutorul profesorilor și managerilor școlari etc.). Astfel, profesorii, metodiștii, inspectorii au beneficiat de un suport important în pregătirea profesională, însușind noi modalități de selectare a conținuturilor, de utilizare a metodelor de instruire, de organizare a activităților extracurriculare etc.

Tot mai mulți profesori sînt implicați în alcătuirea materialelor didactice, în colaborare cu savanți, profesori universitari, edituri și administrația publică. Au fost înregistrate performanțe în instruirea cadrelor didactice în domeniul învățării prin cooperare, dezvoltării la elevi a gândirii critice și utilizarea unor tehnici de predare-învățare-evaluare cu caracter interactiv.

2. Politica educațională, nu numai *de jure*, dar și *de facto*, trebuie să constituie o prioritate în activitatea organelor de stat și a celor neguvernamentale, fapt menționat în Legea învățământului și în alte documente. În acest scop, ar trebui susținută elaborarea și implementarea unor proiecte în diverse domenii: educație juridică, educație civică, educație pentru sănătate, dezvoltarea gândirii critice, comunicare eficientă, învățare prin cooperare etc. Stabilitatea în cadrul statului depinde și de o politică reușită în domeniul educației.

Politica educațională nu poate fi realizată fără cultivarea sentimentului de responsabilitate pentru rezultatele instruirii și educației, începând cu elevii și terminând cu factorii de decizie.

Este oportună redactarea și perfecționarea Curriculumului în vigoare, luând în considerație propunerile din teritoriu și noile tehnologii educaționale. Sînt "prea încărcate" conținuturile la chimie, matematică, literatura română și literatura rusă; psihologia nu este elaborată în conformitate cu particularitățile de vîrstă ale elevilor.

Lipsește un program național de dezvoltare a culturii fizice și a sportului, în special în timpul extrașcolar. Puțină atenție se acordă educației estetice, educației ecologice, orientării profesionale a adolescenților. Urmează să insistăm asupra programului de susținere a potențialului copiilor dotați, care se realizează fragmentar și se sprijină pe entuziasmul unor profesori și elevi.

Ar fi binevenită înființarea unui centru de evaluare autonom, care ar funcționa independent de Ministerul Educației, pentru a minimaliza cazurile frecvente de corupție (asemenea experiență există în Israel). Ar trebui realizat în practică principiul depolitizării școlii și acordată o mai mare autonomie managerilor școlari. Inspecțiile urmează să poarte un caracter mai mult de ghidare și ajutor științifico-metodic, și apoi de control, iar departamentele și autoritățile publice, prin intermediul cabinetelor metodice, să asigure instituțiilor de învățămînt suportul tehnologic necesar pentru realizarea obiectivelor preconizate.

3. Valorile culturii naționale și universale pe care trebuie să le promoveze școala sînt:

Silviu BEREJAN,
academician, profesor universitar

2. Din punctul de vedere al unui lingvist, ar trebui, desigur, soluționată în condiții optime, în primul rînd, problema stăpînirii practice a limbii de cultură (atît în scris, cît și oral, ceea ce nu este un lucru de mîna a doua).

3. Se înțelege că, întîi și întîi, valorile general umane și ale istoriei naționale sub toate aspectele ei.

4. Din moment ce în domeniul învățămîntului politica de stat este determinată de autoritățile publice, principalul

- pluralismul, democrația și respectarea legilor;
- stima față de om, privit ca personalitate integră și unică;
- studierea și înțelegerea lumii multiculturale;
- comunicarea, colaborarea, convingerea, libertatea gândirii și exprimării;
- activism format în baza respectării drepturilor omului.

4. Calitatea politicii educaționale depinde de activitatea unui șir de factori, începînd cu elevii, profesorii și părinții, dar și de principialitatea autorităților publice, care determină politica de stat în sfera educației. În acest context, este necesar a studia experiența avansată din domeniu (de peste hotare și din republică); a spori interesul pentru studii și învățare continuă; a organiza mese rotunde, conferințe științifico-practice, activități cu caracter interactiv de implicare a elevilor, profesorilor, părinților, responsabililor din organele de stat și obștești, persoanelor-resursă din comunitate etc. Cadrele de conducere ar trebui să fie desemnate în bază de concurs (prin centralizarea efectuată în ultimul timp se limitează autonomia instituțiilor de învățămînt).

5. Realizarea principiilor democrației și a depolitizării instituțiilor de învățămînt depinde de mentalitatea și gradul de conștientizare de către cetățeni a esenței lor. Un rezultat al reformei educaționale sînt copiii descătușați, capabili să-și susțină propriile opinii. Pentru ca principiile democrației să fie realizate în practică, este necesară activitatea liberă a mijloacelor de informare în masă, care să reflecte diverse modalități de implementare a politicii educaționale. Cetățenii statului ar trebui să se implice, cu mai multă insistență, în diverse proiecte de alternativă, în organizarea unor măsuri (în limba de stat și în limbile etniilor conlocuitoare), pentru a aprecia nevoile comunității și a identifica problemele majore ce urmează a fi rezolvate. Ei ar trebui antrenați în activități de studiere a realizărilor culturii naționale și ale civilizației contemporane, pentru a analiza critic nivelul de respectare a principiilor democrației și promovarea valorilor general umane și naționale.

mecanism de asigurare a calității politicilor educaționale s-ar cuveni să fie schimbarea atitudinii autorităților față de adevărul științific și istoric, precum și față de adevăratele valori naționale. În felul acesta ele și-ar putea demonstra profesionalismul și competența de autorități publice ale statului.

5. Educația, odată declarată a fi refractară la discriminări social-politice, forțele diriguitoare în stat ar fi cazul să-și expună clar poziția în ceea ce privește ideologiile existente în societate și politicile statale, promovate de guvernanți.

Dumitru BRAGHIȘ,
președintele fracțiunii parlamentare Alianța Social-Democrată

1. Republica Moldova, la capitolul reforma învățămîntului, este una din cele mai avansate printre țările din Europa de Sud-Est, ajungînd la aceste performanțe prin:

- Adoptarea Legii învățămîntului și a Concepției dezvoltării învățămîntului.
- Aprobarea Programului de stat de dezvoltare a învățămîntului și determinarea priorităților de dezvoltare. La baza acestui Program au fost puse noi principii: umanizarea, accesibilitatea, creativitatea, democratizarea, flexibilitatea, obiectivul major fiind

formarea personalității creative, capabile a se adapta la condițiile impuse de schimbări.

- Racordarea la modelul european (Curriculumul, instruirea pe obiective, învățămîntul formativ-dezvoltativ).
- Implementarea proiectului reformării învățămîntului secundar general, cu suportul Băncii Mondiale: elaborarea curriculumurilor pentru învățămîntul primar și cel gimnazial, editarea de manuale și ghiduri pentru profesori, introducerea sistemului de închiriere a manualelor și crearea unui nou sistem de evaluare a performanțelor elevilor.
- Instituirea învățămîntului liceal.

- Îmbunătățirea bazei materiale a școlilor, sistemelor de încălzire, cu sprijinul Fondului de Investiții Sociale din Moldova și al Guvernului, prin implicarea activă a comunităților.
- 2.
- O problemă destul de acută este asigurarea accesului tuturor copiilor la un învățământ de calitate, care ar dezvolta deprinderile esențiale pentru viață, inclusiv educația pentru sănătate, educația civică, educația pentru viața de familie.
  - Asigurarea unei creșteri a calității învățământului la toate nivelurile.
  - Elaborarea unui program de reabilitare a statutului social al profesorului, care să asigure majorarea esențială a salariului, prevenirea exodului intens, întinerirea cadrelor didactice, stimularea muncii calitative, perfecționarea cadrelor didactice.
  - Elaborarea unei strategii de dezvoltare a învățământului secundar profesional și a mecanismului de punere în aplicare a acesteia, ce ar permite fortificarea relațiilor dintre școli, întreprinderi și asigurarea unei pregătiri profesionale relevante.
  - Dezvoltarea învățământului de alternativă preșcolar, secundar general și secundar profesional. Perfecționarea bazei juridice pentru învățământul privat și a reglementărilor ce țin de învățământul prin contract în instituțiile de stat.
  - Revizuirea mecanismului de admitere și a criteriilor independente și obiective de apreciere a rezultatelor instruirii.
  - Promovarea învățământului liceal, trecerea la un sistem unic de învățământ secundar general.
  - Realizarea unui program de integrare a copiilor cu

necesități educaționale speciale în sistemul educațional comun.

- Optimizarea managementului sistemului de învățământ la toate treptele de instruire, descentralizarea și întărirea autonomiei universitare, responsabilității și democrației, asigurarea șanselor egale la educație.

3. Consider că sarcina de bază a școlii este formarea personalității armonios dezvoltate. Răspunsul rezultă din definiția clasică: „O personalitate armonios dezvoltată este aceea care posedă atât valorile naționale cât și valorile universale, este un bun cunoscător al limbii materne și al limbilor altor popoare”.

4. Calitatea învățământului este determinantă de mai mulți factori, în primul rând însă depinde de factorul uman, de nivelul de pregătire al acestuia. Este necesară crearea unui sistem bine fundamentat de selectare și promovare a cadrelor în învățământ, independent de schimbările politice, introducerea funcției de secretar de stat în domeniul învățământului, pentru a asigura consecvența și continuitatea reformelor.

5. Este evident că ideologia partinică nu trebuie și nu poate fi introdusă în conținutul educațional. Pentru ca educația să fie refractară la discriminarea ideologico-partinică, politică, rasială, este nevoie de o înțelegere corectă a problemei din partea liderilor de partid și a oficialilor din învățământ. Modificarea curriculumului, elaborarea standardelor educaționale, orice schimbări în educație urmează a fi dezbătute public cu profesorii, părinții, elevii, studenții și societatea civilă.

Crearea organizațiilor de pionieri și a celor comsomoliste în unele instituții de învățământ de către partidul de guvernământ, implicarea copiilor în probleme ideologice prezintă un pericol pentru societate, democrație și poate fi calificat ca un act de violență și încălcare flagrantă a drepturilor copilului.

Nicolae BUCUN,
academician, doctor habilitat în psihologie,
profesor universitar

1. Printre realizările importante putem menționa:

- adoptarea Legii învățământului;
- racordarea învățământului la standardele europene din punctul de vedere al structurii și conținutului (fondarea liceelor, școlilor polivalente, colegiilor);
- elaborarea Concepției dezvoltării învățământului în Republica Moldova; elaborarea și implementarea curriculumului la toate disciplinele din învățământul preuniversitar, trecerea la instruirea pe obiective;
- aplicarea noilor tehnologii educaționale, învățământul formativ-dezvoltativ;
- descentralizarea procesului de administrare a învățământului prin transmiterea unor funcții ale Ministerului Educației structurilor județene (finanțare, curriculumul opțional etc.).

2.

- a) crearea unui sistem viabil, flexibil de management educațional;
- b) asigurarea legislativă și normativă prin:
  - modificarea Legii învățământului;
  - adoptarea de noi legi și acte normative privind dezvoltarea învățământului profesional, instruirea adulților, dezvoltarea învățământului complementar și continuu;
- c) crearea unui sistem eficient de perfecționare a pedagogilor ce ar avea la bază motivarea creșterii

profesionalismului, dar și a condițiilor materiale; schimbarea statutului profesorului în societate prin: sporirea substanțială a salariului, stimularea perfecționării continue a cadrelor didactice; antrenarea societății în susținerea educației: elaborarea mecanismelor de promovare a procesului de adaptare și integrare a tinerilor specialiști;

d) perfecționarea sistemului de finanțare a învățământului prin schimbarea procesului de redistribuire a mijloacelor în învățământ; alocarea de resurse pentru programe prioritare; finanțarea pentru atingerea unor obiective în învățământ;

e) modernizarea procesului de finanțare a învățământului special, recalificarea, reprofilarea, reorientarea profesională a celor aflați în situații deosebite sau dificile, șomeri, specialiști angajați peste hotare, tineri absolvenți.

3. De menționat că nu este atât de ușor să delimităm strict valorile naționale de cele universale. Interacțiunea lor trebuie să se producă permanent și treptat. Bineînțeles, la nivelul preșcolar și în învățământul primar procesul de educație trebuie să se bazeze cu prioritate pe valorile naționale. Având conștientizate valorile naționale, vom avea succese în promovarea valorilor universale.

4. Este necesar să elaborăm mecanismele eficiente de implementare a politicilor educaționale la nivelul autorităților publice locale, pentru că se observă o tendință de centralizare a deciziilor (spre exemplu, schimbarea art. 40 din Legea învățământului).

Nu este creat un sistem eficace de promovare a cadrelor didactice, în bază de concurs. Autoritățile publice locale ar

trebui să-și asume mai multe responsabilități în implementarea politicilor educaționale, funcțiile ministerului ținând de elaborare, monitorizare, evaluare și coordonare a acestora.

5. Orice țară are o ideologie generală de dezvoltare a personalității, reflectată, bineînțeles, în conținutul educației. Această ideologie este direcționată spre dezvoltarea liberă și

armonioasă a omului, spre formarea personalității creative, capabilă a se adapta la diferite condiții ale vieții. O ideologie promovată de un partid politic, indiferent de orientarea lui, dacă nu se include în ideologia statului și nu coincide întocmai cu idealurile prevăzute de Constituția țării, nu poate fi acceptată și susținută în educație.

Nicolae CHIRTOACĂ,
directorul Colegiului Invizibil din Moldova

1. În opinia mea, descentralizarea învățământului și democratizarea sistemului de instruire la toate nivelurile pot fi considerate realizări considerabile în acest domeniu. A sporit substanțial gradul de mobilitate academică, au fost depuse eforturi pentru actualizarea și modernizarea conținutului învățământului secundar și universitar. Formarea mecanismului de evaluare și acreditarea instituțiilor de învățământ superior au constituit o încercare de a asigura un nivel suficient și garantat al calității cunoștințelor oferite elevilor și studenților. Racordarea sistemului nostru de învățământ la standardele internaționale – introducerea creditelor transferabile, elaborarea standardelor educaționale, dezvoltarea sistemului de evaluare a calității etc. – reprezintă pași concreți pe calea “europenizării” învățământului și a educației.

Diversificarea surselor de finanțare a oferit instituțiilor de învățământ șansa de a-și asigura o dezvoltare cât de cât durabilă și o independență relativă în raporturile cu structurile puterii de stat. Un rol important în reformarea învățământului superior îi revine suportului financiar acordat de diverse organisme internaționale și fundații, în special de Fundația SOROS, care contribuie mult și la funcționarea instituției noastre cu statut interuniversitar – Colegiul Invizibil. Cred că fondarea Colegiului și activitățile instituției noastre în calitate de centru de excelență în domeniul științelor socioumanistice este un exemplu elocvent al schimbărilor ce se produc în domeniul învățământului. Misiunea de bază a Colegiului constă în educarea și formarea unei noi generații a elitei intelectuale în științele politice, sociologie, filozofie și psihologie, a viitorului nucleu academic și universitar ce va promova învățământul de calitate.

2. Cred că problema calității învățământului ar trebui să rămână în centrul atenției. Nu în zadar pe parcursul ultimilor zece ani necesitatea sporirii calității educației tinerei generații și a pregătirii viitorilor specialiști reapare periodic ca temă centrală a mai multor discuții din societatea noastră. Această problemă este actuală și în țările industrial dezvoltate. De exemplu, în SUA și Canada dezbaterile cu privire la diferite moduri de evaluare calitativă a educației se intensifică. În Marea Britanie calitatea a fost declarată scopul principal al învățământului superior.

La noi extinderea vertiginoasă a sistemului de învățământ superior și comercializarea acestuia a avut drept consecință nu numai creșterea rapidă a numărului studenților, precum și apariția disproporțiilor evidente în pregătirea anumitor specialiști, dar a provocat și deteriorarea calității procesului de predare/învățare. Obținerea licenței a devenit un scop în sine și instituțiile private de învățământ s-au pomenit într-o situație de ispită majoră de a merge pe calea rezistenței minime. Această stare de lucruri, deloc plăcută pentru societate în ansamblu, a suscitat și luări de atitudine din partea autorităților publice față de modul de utilizare a resurselor bugetare în cadrul învățământului superior și a asigurării de către stat a calității învățământului. Costurile crescînde ale învățământului universitar în mod normal trebuie să fie justificate prin beneficiile la care se așteaptă comunitatea și care pot fi clar definite în baza aprecierii obiective și imparțiale a calității produsului final. Creșterea mobilității internaționale a

studenților, a cadrelor didactice și cercetătorilor, cât și accesul moldovenilor la piețele externe de muncă au condiționat necesitatea crescîndă de a asigura echivalența calificărilor, standardelor și creditelor în diferite țări europene și deci o mai mare atenție față de sistemul de apreciere a calității.

Cultivarea spiritului de gândire critică și independență intelectuală la elevi și studenți, formarea aptitudinilor practice de utilizare eficientă a cunoștințelor rămîn sarcini principale ale instituțiilor de învățământ din Moldova. În mod special, aș sublinia necesitatea studierii profunde și conștiincioase a științelor sociale și umanistice, aplicarea creativă a noțiunilor și principiilor de bază ale acestor discipline în condițiile concrete ale Moldovei, ceea ce ar constitui un suport teoretic și metodologic esențial în procesul modernizării în continuare a societății.

3. În primul rînd, aș menționa valorile de bază ale civilizației europene și moderne: drepturile fundamentale ale omului la o existență liberă și decentă, care derivă din esența lui spirituală și libertatea ca stare imanentă ființei umane, toleranța și responsabilitatea în raporturile dintre oameni, principiile democratice în organizarea și funcționarea comunității, democratism participativ și pluralism în viața social-politică, egalitate în fața legii și în cadrul unui stat de drept, cultivarea spiritului demnității umane și a dragostei față de plaiul natal, a gândirii critice și a responsabilității civice. Cred că valorile culturii noastre naționale, felul nostru de a vedea lucrurile, de a cugeta și acționa se îmbină într-un mod destul de firesc cu cele europene și universale, oferind dascălilor moderni posibilitatea de a pune bazele sănătoase și adecvate ale dezvoltării morale, intelectuale și sufletești a tinerei generații.

Important este nu doar să declarăm aceste valori și principii, ci și să le promovăm prin formarea abilităților comportamentale și atitudinale ale tinerilor, în cadrul diverselor activități curriculare și extracurriculare. Pregătirea lor pentru o viață activă în condițiile pluralismului și a diversității culturale, tendințe ce se manifestă tot mai pregnant în cadrul societăților democratice și deschise, ar trebui să devină repere importante în programul de activități educative și formative ale instituțiilor de învățământ. Implicarea plenară a tinerilor în viața societății și realizarea în practică a principiilor democrației participative prin acceptarea și exersarea drepturilor și responsabilităților civice va spori cu timpul potențialul democratic în Moldova.

În cadrul Colegiului Invizibil din Moldova se acordă o atenție deosebită anume promovării valorilor maturității, patriotismului și responsabilității civice, se încurajează implicarea activă a tinerilor în viața societății și realizarea în practică a principiilor democrației participative.

4. Cu părere de rău, pe parcursul ultimilor ani, elaborarea politicilor educaționale a fost în mare măsură condiționată de conjunctura politică, rămînînd marcată de reforme democratice neterminate și de lipsa de strategie generală a tranziției spre o societate deschisă și competitivă. Consider că rolul statului constă, în primul rînd, în elaborarea unor politici educaționale care ar exprima în mod adecvat necesitatea societății în profesioniști în diferite domenii, bine instruiți și competenți, ar ține cont de perspectivele dezvoltării acestui

stat și de direcțiile prioritare de divizare a muncii în cadrul proceselor integraționiste, sub-regionale și europene. Un mecanism nu mai puțin important al reglementării situației pe piața respectivă este cererea și oferta, care nu ar trebui să conducă la un haos la nivel sistemic și să încurajeze în exclusivitate aspectul pur comercial al activităților de instruire și formare a specialiștilor.

Nu aș vrea să par categoric, însă implicarea limitată a autorităților în procesul de instruire, încurajarea atitudinii creative și responsabile a școlilor și instituțiilor de învățământ de diferite niveluri în cadrul principiilor de bază ale politicilor educaționale promovate de stat sînt în stare să schimbe starea lucrurilor spre bine. În acest sens, rămîn pe pozițiile liberalismului clasic care mai degrabă are încredere în cetățeni responsabili decît în statul cu toate structurile lui ierarhice și, prin definiție, birocratizate. Desigur, pentru ca funcționarii de diferite ranguri să promoveze

Alexandru COSMESCU,
elev în cl. a XI, Liceul *Prometeu*, mun. Chișinău

1. Nu-mi prea plac generalizările. Iată de ce prefer să vorbesc mai curînd despre individ decît despre sistem, mai curînd despre profesor decît despre învățământ. Și nu am avut nici experiența învățămîntului pre-democratic. Așa că părerea mea este subiectivă. Pur și simplu, mă voi mărgini să enumăr o serie de factori pozitivi pe care-i văd la anumiți profesori. Fapt e că, pe an ce trece, profesorii pe care îi consider „buni” (nu știu dacă asta se petrece ca urmare a propriei lor perfecționări sau a principiilor educației) lasă elevilor tot mai multe posibilități de a gândi ei înșiși și pentru ei înșiși. Îi ajută să-și contureze un sistem de valori proprii. Le sugerează metodici pentru a realiza acest lucru. Nu stimulează totuși numai individualismul, ci îi ajută pe elevi să se simtă parte componentă a unui colectiv, socializîndu-i pe cei timizi, diminuînd excesul de individualism al unora, învățîndu-i să fie parte a unor relații reciproc avantajoase atît cu membrii clasei, cît și cu profesorii. Un profesor „bun” înțelege prioritățile, valorile, atitudinile și acțiunile elevilor săi. Și, în cele din urmă, un profesor bun știe să învețe de la elevii săi, pentru că anume noi, actualii elevi, sîntem, într-o măsură mai mare, prezent și viitor decît trecut; altfel spus, prin intermediul elevilor profesorul trece în viitor și îi ajută pe elevi, viitorii oameni implicați în societate, să-și contureze o viziune clară asupra lui.

Dar, o dată ce este nevoie de un răspuns global, aș zice că un sistem, ai cărui profesori se perfecționează, se perfecționează și el.

2. În cazul profesorilor „nu prea buni” se manifestă un exces de dogmatism – elevul *trebuie* să urmeze anumite tipare, anumite șabloane, cea mai mică deviere de la care este penalizată. Aceasta inhibă elevul, distruge originalitatea și personalitatea. Cred că e o problemă primordială. O altă problemă, poate la fel de importantă, este faptul că școala nu-i oferă elevului o viziune clară asupra prezentului, asupra semnificației și rolului său, a modalităților în care se poate integra acestui prezent și îl poate, eventual, schimba. Școala e mai mult orientată spre trecut – aceasta o demonstrează, în mare măsură, conținuturile ei: istoria contemporană, cea de importanță maximă, se studiază abia în clasa a XII-a; literatura contemporană (avangardismul, textualismul, postmodernismul

în mod adecvat aceste politici, sînt necesare astfel de calități precum competența profesională, gîndirea adecvată și clară, atitudini responsabile față de exercitarea împuternicirilor și față de promovarea reformelor în acest domeniu de o importanță majoră pentru viitorul țării.

5. Cred că respectarea necondiționată și adecvată a normelor democratice în domeniul învățămîntului va fi posibilă doar după finalizarea perioadei de tranziție la noua orînduire și asimilarea benevolă a normelor civilizate de conviețuire în cadrul unei societăți deschise și pluraliste. Sistemul de educație de la noi mai rămîne refractar la noile principii de predare/învățare, conservatismul, deseori inconștient, mai lasă o amprentă vizibilă asupra funcționării acestui sistem. Sînt convins că logica schimbărilor, care deja au un caracter ireversibil, a modernizării tuturor sferelor de funcționare a societății va duce, inevitabil, și la modificările respective în felul și modalitățile de educare a tinerilor.

– ceea ce-mi place cel mai mult din multa literatură pe care am citit-o) – tot atunci; teoriile fizicii contemporane (care au o tangență cu taoismul și existențialismul, niște curente filozofice minunate) nici n-am auzit să se studieze. Așa începe stagnarea, învățarea depășitului, a inutilului. Într-un articol cineva spunea: „90% din ceea ce se învață în școală nu va fi folosit niciodată de 90% dintre elevi”. E un pic exagerat, dar...

3. Eu aș zice că școala nu trebuie să promoveze valori, ci să *propună* valori. Faptul de a promova implică un grad foarte mare de obligativitate. Valorile trebuie propuse elevilor, trebuie argumentate, iar elevii, printr-un efort propriu de gîndire, de analiză, le vor accepta sau nu, le vor integra sau nu sistemului. Să nu aveți dubii: generația noastră *are* un sistem de valori. Valoarea sau atitudinea fundamentală a noastră este hedonismul, dorința de plăcere, de a ne simți bine. Dacă profesorii ar reuși să orienteze această nevoie individuală de plăcere spre tendința de a face să-i fie bine și plăcut și celui de alături, ar fi minunat. Bertrand Russell zicea în acest sens: „Dacă majoritatea oamenilor și-ar dori mai mult propria fericire decît nefericirea altuia, în cîțiva ani pămîntul s-ar transforma în rai”. Alte valori care trebuie analizate: cultura păcii, a dragostei, libertatea, originalitatea.

4. În orice caz, *nu* orele deschise – care sînt prea teatrale, atît din partea elevilor, care vor răspunde mai bine, mai complet decît la orele obișnuite, cît și din partea profesorilor, care se vor strădui să explice mai bine. La următoarea oră situația va reveni la „normal”, la obișnuit. Cred că una dintre metodele fundamentale ar fi niște lecții pentru profesori, lecții în care ei, profesorii, să revină la postura de elevi și să se confrunte cu propriile metode de predare. Ar fi o experiență interesantă.

O altă metodă ar fi organizarea de workshop-uri, în care profesorii să înțeleagă sensul propriei lor activități. Și mai cred că trebuie ținut cont, la atestarea profesorilor, și de opinia elevilor...

5. Nu m-am confruntat niciodată, în cadrul liceului meu, cu fenomenul discriminării. Presupun că eradicarea acestui fenomen s-ar produce o dată cu limitarea accesului structurilor politice, a ideologiei de orice natură în ceea ce ține de rasă, religie, apartenență etnică. Esențială ar fi, cred eu, și educația politică a elevilor, suplinită (însă doar parțial) de nou-introdusul curs „Noi și legea”.

Aurelia CRIVOI,
președintele Consiliului Științifico-Metodic și Editorial al Universității de Stat din Moldova, prorector pentru studii, profesor universitar

1. Consider că cele mai importante realizări ale reformei învățămîntului din ultimii 10 ani în Republica Moldova sînt:

a) depășirea sistemului sovietic al predării-învățării

- un sistem linear, ideologizat și dogmatizat, descătușarea școlii de povara unor activități (adunări ale octombrelor, pionierilor, comsomoliștilor; idolatrizarea unor “eroi” inexistenți, marșuri pe locurile “gloriei” militare și de muncă etc.);
- b) introducerea unui sistem civilizat, european în învățământul preuniversitar; revenirea la tradițiile naționale, cum ar fi, notarea cunoștințelor elevilor din 10 puncte; trecerea la sistemul ciclic de predare a materiei spre deosebire de cel linear; schimbarea obiectelor de studiu, o atenție deosebită acordându-se cunoașterii limbilor străine;
  - c) introducerea celor două cursuri de istorie: Istoria Românilor și Istoria Universală;
  - d) trecerea la învățământul liceal cu susținerea bacalaureatului – condiție de înmatriculare în sistemul universitar;
  - e) introducerea magistratului ca primă treaptă a învățământului postuniversitar și accesul la activitatea de investigație științifică (doctorat);
  - f) apariția instituțiilor private de învățământ (chiar dacă nu au fost clar stipulate în regulament și în Legea învățământului toate cerințele față de pregătirea tinerilor specialiști în asemenea instituții);
  - g) introducerea curriculumului în învățământul preuniversitar, elaborarea manualelor școlare. Deși ca argumente servesc noile standarde educaționale, problema ponderii obiectelor de studiu în curriculum rămîne a fi una de discuție;
  - h) promulgarea Legii învățământului; adoptarea Planului-cadru pentru învățământul universitar; clasificarea disciplinelor de studiu în: obligatorii, opționale, facultative; acreditarea universităților; introducerea Sistemului de Credite în vederea recunoașterii internaționale a diplomelor universitare; implementarea creditelor transferabile în instituțiile de învățământ superior și modificarea actelor de uz intern ce vin în susținerea acestor schimbări strategice.
2.
    - Învățământul trebuie să devină domeniu prioritar al conducerii Republicii Moldova nu prin vorbe, ci prin fapte;
    - Problema calității cunoștințelor rămîne deosebit de acută, atît în învățământul preuniversitar cît și în cel universitar, de stat, particular. Trebuie să excludem formalismul, să găsim motivații serioase ce i-ar face pe elevi/studenti să dobîndească cunoștințe noi;
    - Salarizarea adecvată a cadrelor didactice;
    - Printre problemele nesoluționate ale educației mai pot fi numite: educația tinerei generații în spiritul valorilor general umane nu poate fi rezolvată numai prin introducerea unor ore de curs în instituțiile preuniversitare sau de învățământ superior;
    - Politica educațională a statului stipulată în Legea învățământului (art.4, alin.2) ar trebui realizată în baza principiilor umanitarizării și creativității, aplicate în prezent doar parțial. Principalele discipline cu efect de umanitarizare: istoria, filozofia, literatura universală și națională nu sînt prezente la modul necesar în învățământul superior. Fără ele formarea “cetățeanului”, a personalității rămîne doar o intenție frumoasă;
    - Asigurarea cu manuale, materiale didactice etc. editate la noi sau peste hotare.
  3.
    - a) Articolul 4 din Legea învățământului este de maximă importanță. Valorile culturii naționale și universale trebuie însușite în dinamica lor. Fără cultură generală (tabloul general al lumii și metodelor generale de cercetare) specialistul cu studii superioare poate deveni victima “specializării barbare” – purtător de informații profunde dintr-un domeniu, dar indiferent față de problemele comunității locale sau ale societății.
    - b) Învățământul trebuie să păstreze spiritul tradițiilor și bogăția culturii naționale românești. Școala noastră nu se poate limita doar la frînturi de cultură, cum ar fi cea creată între Prut și Nistru, care, de fapt, este o parte – nu întotdeauna cea mai valoroasă – a culturii românești. Școala națională nu poate exista fără o conexiune strînsă cu realizările din domeniul culturii universale. Numai în acest fel îți poți cunoaște mai bine propriul loc în lume.
  4.
    - Autoritățile publice, altfel spus Ministerul Educației, determină politica de stat în sfera învățământului. Mecanismul de promovare a profesionalismului și competenței ar începe, cred, cu numirea în fruntea acestui minister a unui bun profesionist. Ministrul trebuie să fie din sfera învățământului și să aibă nivelul corespunzător: grad didactic superior sau titlurile științifice și didactice respective. Nu poți cere subalternilor ridicarea nivelului profesional, dacă tu însuși nu posezi aceste calități;
    - Un lucru promis și declarat cîndva de președintele Lucinschi și de alții, dar nerealizat – ocuparea posturilor administrative numai în bază de concurs. Aceasta ar schimba radical, fără mari eforturi, calitatea în toate domeniile vieții publice, inclusiv în învățământ. La noi însă cumătrismul și nepotismul domină, mediocritățile sînt promovate pe bază de “pile” sau devotament față de superiori și, în rezultat, avem ceea ce avem;
    - Conform practicii internaționale, nu autoritățile publice (Guvernul, ministerele, departamentele etc.) determină politica învățământului. Centrele științifico-didactice autonome care elaborează standardele educaționale de la nivelul învățământului primar pînă la conferirea titlurilor științifice și didactice întrunesc specialiști notorii din domeniile respective. Aceste centre elaborează principiile educaționale, criteriile de evaluare, planurile și programele de studii etc. Ele sînt oferite autorităților publice și transformate în acte normative, abia după ce trec prin expertize, aprobări ale practicienilor și prin alte forme de apreciere critică (opinia publică). Nu este bine cînd Ministerul Educației își apreciază propria eficiență în activitate și tot el determină și impune obiectivele educației, studiilor, cercetărilor științifice;
    - Doar autorităților publice competente, cu un înalt profesionalism și ținută culturală, le este în putință a determina politica de stat în sfera învățământului. Pregătirea în mediul universitar (la specialitatea Administrație Publică) a viitorilor specialiști în domeniul administrării publice locale deschide perspectiva asigurării calității politicilor educaționale din partea autorităților publice.
  5.
    - a) Pentru a asigura *de facto* respectarea postulatului referitor la excluderea discriminării în bază ideologico-partinică, politică, rasială, națională, este necesar a asigura tuturor studenților și elevilor studii conform aceluiași curriculum, aceleiași baze materiale etc.;
    - b) Partidul de guvernămînt – Partidul Comunist din Republica Moldova, Președintele Republicii Moldova,

nu trebuie să indice specialiștilor cum să-și onoreze obligațiunile profesionale. Președintele Republicii Moldova nu trebuie – și se pare că încă nu a dat asemenea instrucțiuni – să indice bucătăreselor câtă sare sau cîți

cartofi să pună în borș, cît unt să pună în tort, iar șoferilor unde să o ia la dreapta și unde la stînga. La fel, conducerea de vîrf nu trebuie să dicteze nici istoricilor ce și cum să predea, cum să-și numească obiectul muncii lor etc.

Demir DRAGNEV,
membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova, doctor habilitat în istorie

1. Printre realizările importante din ultimii zece ani în țara noastră se înscriu: trecerea învățămîntului la sistemul european (divizarea învățămîntului gimnazial și liceal), elaborarea curriculumului și editarea manualelor autohtone.

2. O problemă stringentă ar fi ridicarea prestigiului profesorului în societate și remunerarea corespunzător coșului de consum; asigurarea elevilor cu manuale școlare

Vladimir DRAGOMIR,
președintele Comisiei Cultură, Știință, Învățămînt, Tineret și Mijloace de informare în masă, Parlamentul Republicii Moldova

1. Evident, nu poate fi trecut cu vederea faptul că în perioada de referință a fost creată o bază legislativă modernă, ce corespunde, în mare parte, cerințelor europene și chiar mondiale. Aici se înscriu Concepția dezvoltării învățămîntului în Republica Moldova, Legea învățămîntului, Legea și Regulamentul cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățămînt, Legea privind aprobarea Nomenclatorului specialităților pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățămînt superior, programul de Stat de dezvoltare a învățămîntului pe anii 1999-2005, Hotărîrea cu privire la durata studiilor, titlurile și calificările în învățămîntul superior... Șirul ar putea fi continuat.

Au fost aprobate obiectivele și finalitățile (curriculumurile) la toate obiectele de studiu, se depun eforturi pentru a trece de la învățarea reproductivă la cea formativă (deși uneori, de dragul formei, este jertfită esența). Mulți tineri talentați s-au remarcat la olimpiadele internaționale, reușind să ocupe locuri de frunte și confirmînd, astfel, reputația de odinioară a școlii moldovenești.

Cu toate acestea, pînă în prezent nu există un act normativ ce ar întruni standardele educaționale de stat pentru toate disciplinele. În urma diversificării instituțiilor de învățămînt (nu în ultimul rînd, o dată cu apariția multitudinii de instituții particulare), are de suferit calitatea studiilor, astfel ajungîndu-se la cazuri paradoxale cînd absolvenții unei universități nu pot răspunde la întrebări elementare de cultură generală.

2. Problema problemelor o constituie finanțarea insuficientă a procesului instructiv-educativ. Fără o acoperire financiară corespunzătoare, orice lege rămîne moartă. Însă a da vina doar pe insuficiența materială este un lucru gratuit. Trebuie valorificate la maximum și puținele mijloace alocate. Se cere mai multă competență și profesionalism atît din partea pedagogilor cît și a celor care elaborează programe educaționale, dar și să se dea dovadă de o mai mare responsabilitate.

În general, se simte necesitatea de a stabili o ordine normală a lucrurilor, pe verticală, unde fiecare să răspundă de sectorul încredințat. De asemenea, se creează impresia că aproape nimeni nu se mai ocupă de aspectul **educativ**, în cel mai bun caz accentul punîndu-se doar pe cel instructiv. Într-o astfel de situație, majoritatea fenomenelor negative, precum sînt corupția, studiile necalitative, numărul impunător de instituții ce nu corespund celor mai elementare cerințe etc., ar putea fi excluse din sistemul de învățămînt și nu ar mai constitui probleme. Acest lucru ar trebui să-l înțeleagă

prin sistemul de arendare.

3. Printre principiile obligatorii aș menționa promovarea valorilor naționale în contextul celor general umane.

4. Un mecanism al promovării profesionalismului ar fi: obligativitatea cursurilor de perfecționare, atestarea, salarizarea conform competențelor și abilităților profesionale.

5. Prin abordarea nepărtinitoare, bazată pe principii științifice, a materialelor didactice (manuale) și promovarea formelor democratice atît în procesul educațional cît și în relațiile tuturor actanților procesului de învățămînt.

toți: de la părinți pînă la ministru. Iar mass-media îi revine rolul de a reflecta obiectiv tot ce se întîmplă în învățămînt și, îndeosebi, să aducă la cunoștința publicului larg exemplele pozitive, demne de urmat.

3. Politica educațională a statului se bazează pe principiile umanitarizării, accesibilității, adaptivității, creativității și diversității. De fapt, aceste principii sînt pe larg reflectate în Concepția dezvoltării învățămîntului. Art. 5 al Legii învățămîntului stipulează plener totalitatea valorilor pe care trebuie să le promoveze școala.

Desigur, prioritate vor avea cele ce țin de îndatoririle civice fundamentale, consfințite de Constituție, primînd devotamentul față de țară, grija pentru consolidarea statului Republica Moldova, cultivarea la elevi și studenți a simțului de a munci pentru binele propriu și al societății, a stimei față de părinți.

Școala mai are datoria de a-i învăța pe viitorii cetățeni să deosebească valoarea de nonvaloare, indiferent de preferințele profesorului. De aici și marea responsabilitate a cadrelor didactice care sînt obligate, în primul rînd, să propage dragostea față de tradiții și datini, față de eroii care au proslăvit neamul, față de istoria dramatică a poporului moldovenesc fără a politiza însă, după bunul plac, aceste momente dureroase.

De asemenea, se cere ca elevii și studenții să fie educați în spiritul unei toleranțe sănătoase, a înțelegerii și respectului față de popoarele conlocuitoare, care alcătuiesc poporul multinațional al țării noastre. Și, bineînțeles, o deschidere cît mai largă față de tot ce este frumos, căci frumusețea nu are naționalitate și aparține tuturor.

4. Conform Titlului III din Constituție, autoritățile publice sînt Parlamentul, Președintele și Guvernul Republicii Moldova. Datoria acestora constă în a asigura baza legislativ-normativă. Un rol aparte în elaborarea mecanismelor de promovare a profesionalismului și competenței întru asigurarea politicilor educaționale îi revine administrației publice, în cazul nostru – Ministerului Educației și direcțiilor județene de profil. Trebuie elaborate o serie de stimulente care să facă atractivă profesia de pedagog – în primul rînd, asigurarea unui salariu decent și a condițiilor de plasare în cîmpul muncii a tinerilor specialiști.

Deși, pe parcursul ultimului an, conducerea republicii a majorat salariile cadrelor didactice cu 60 la sută, considerăm că e devreme să ne declarăm satisfăcuți. Nu am reușit să stabilim, deocamdată, mai multe facilități, înlesniri și condiții avantajoase pentru tinerii pedagogi, dar noi vom continua să negociem cu Executivul pentru a găsi resursele necesare. Ministerul de resort și consiliile județene ar trebui să rezerveze mai multe mijloace pentru a-i premia pe cei mai buni dintre cei buni, să conlucreze și cu agenții economici

din teritorii pentru a le acorda mențiuni și diverse ajutoare sociale: foi de odihnă, foi de tratament, suport pentru soluționarea diferitelor aspecte legate de condițiile de trai etc.

5. Indiferent de forțele politice aflate la guvernare, cadrele didactice trebuie să conștientizeze și să se conducă de ideea că

Gheorghe GÎRNEȚ,
manager, Fondul extrabugetar pentru manuale

1. Cele mai importante realizări pot fi considerate: reorientarea spre personalitatea elevului, care a devenit astăzi cu adevărat un subiect al instruirii; s-a schimbat mentalitatea pedagogilor în abordarea problemelor de instruire și educație a copiilor; avem un sistem de învățământ care tinde spre standarde mondiale, atât după structură cât și după conținut (au apărut noi trepte de instruire: preșcolară și liceală; conținutul educației s-a reorientat spre obiective, și nu spre un anumit volum de cunoștințe; metodologia instruirii este axată pe formarea unui sistem de abilități și competențe la elevi, și nu de cunoștințe, deprinderi și priceperi răzlețe ca pînă în anul 1995); este demn de apreciat sistemul de evaluare care se implementează astăzi în Republica Moldova.

Sigur, cele enumerate mai sus nu au devenit încă o normă pentru toate cadrele didactice, dar este important că ele sînt tendințe de masă.

Valeriu GORINCIOI,
directorul Liceului Mihail Sadoveanu, or. Călărași

1. În opinia mea, cele mai semnificative realizări ale reformei învățământului sînt următoarele: implementarea curriculumului de toate nivelurile; axarea învățământului pe necesitățile de dezvoltare a elevului; dezvoltarea sistemului de învățământ preuniversitar prin deschiderea liceelor, școlilor private; apariția manualelor de alternativă ca posibilitate de abordare flexibilă, creativă a procesului educațional de către profesor și elev; evaluarea rezultatelor școlare (în acest domeniu s-au perfecționat și evaluatorii, și evaluații, a apărut bacalaureatul – o posibilitate de integrare în sistemul educațional mondial); diversificarea perfecționării cadrelor didactice (centre inovative – PRO DIDACTICA, stagieri peste hotare etc.) a inițiat trecerea de la învățământul tradițional didacticist la cel modern; inițierea conducătorilor învățământului de orice rang în metodologia managementului educațional modern; informatizarea învățământului etc.

2. Probleme prioritare ale educației: descongestionarea conținuturilor educaționale, soluționarea problemei supraîncărcării elevilor cu informații care se învechesc și nu au o funcționalitate clară; îmbinarea armonioasă a drepturilor și responsabilităților elevilor pentru atingerea binelui personal și social (dezrădăcinarea fenomenului copiatalui, a goanei

Anatol GREMALSCHI,
doctor habilitat, Institutul de Politici Publice

1. Conceptul de reformă a învățământului în Republica Moldova a fost elaborat pînă la obținerea independenței, în perioada anilor 1985-1990, cînd transformările inițiate de conducerea sovietică de atunci au permis abordarea critică a problemelor ce țin de educație. Evident, acest concept a fost oficializat și parțial transpus în viață în primii ani de independență, realizările principale fiind:

- decomunizarea, desovietizarea și demilitarizarea învățământului;
- formarea unui spațiu educațional comun în care toți copiii, indiferent de apartenența etnică, lingvistică sau

ele educă viitorii cetățeni ai Republicii Moldova. Nu sîntem adepții unor măsuri administrative și am dori ca toți pedagogii să cîntărească bine gîndurile și faptele înainte de a le expune în fața auditoriului, fiindcă de acest lucru depinde, în mare măsură, viitorul societății noastre. Iar politica nu are ce căuta pe băncile școlare, acolo **cartea** trebuie să fie stăpînă.

2. În mod prioritar, trebuie soluționate problemele ce țin de respectarea drepturilor copilului, de lărgirea accesului la studiile generale și profesionale.

3. Principiile politicii educaționale stipulate în Legea învățământului sînt cele general umane și ele nu pot fi ignorate. Cred că valoarea principală pe care trebuie să o promoveze școala este însuși copilul ca ființă umană.

4. Profesionalismul și competența autorităților publice pot și trebuie promovate numai prin selectarea angajaților în bază de concurs, cu o condiție: protejarea (socială, juridică, politică, profesională ...).

5. Dacă forțele aflate la guvernare nu vor respecta legislația, în orice domeniu, atunci nu mai putem vorbi despre un stat bazat pe drept. În același timp, nu trebuie să uităm că învățământul este în sine o politică a statului, deci, învățământul este dator să realizeze principiile ideologice generale pe care le promovează guvernarea, dar acestea nu trebuie să se bazeze pe dogme, doctrine politice, ci pe valori general umane.

după note mari, nejustificate); dezvoltarea activismului civic, a patriotismului, comportamentului moral-civic.

3. Valorile culturii naționale și universale pe care ar trebui să le promoveze școala sînt: toleranța; multiculturalitatea; îmbinarea naționalului cu globalul (gîndește global – acționează local); cultura estetică, etică, religioasă etc.

4. Autoritățile publice ar trebui doar să implementeze politica educațională. Determinarea ei însă urmează să fie obiectul de activitate al unui Consiliu Național în domeniul Educației (care ar include savanți, profesori, părinți, scriitori, oameni de cultură, medici, reprezentanți ai businessului, elevi, studenți).

Promovarea profesionalismului prin: statut special (economic, juridic etc.); angajare prin concurs și contract; formarea continuă; evaluarea externă a activității etc.

5. Discriminarea ideologico-partinică, politică, rasială, națională poate fi minimalizată *de facto* prin: respectarea legislației în vigoare, în primul rînd, a Constituției; sesizarea organelor abilitate (procuratură, Curtea Constituțională, Comitetul Helsinki etc.) și mass-media despre încălcările prevederilor; angajarea prin concurs, în baza calităților profesionale, dar nu în funcție de apartenența de partid, a aparatului Ministerului Educației, Direcțiilor Județene de Învățământ, direcțiilor instituțiilor de învățământ.

religioasă, au acces egal la studii de calitate;

- descentralizarea parțială a sistemului educațional și revenirea la învățământul liceal;
- centrarea învățământului pe elev și reșezarea lui pe valorile naționale și cele universale;
- elaborarea și implementarea unui curriculum modern în învățământul preuniversitar.

Aceste realizări au fost posibile datorită dorinței de înnoire și atașamentului la valorile democratice, promovate atît de conducerea ministerului de resort de atunci, în special, a dlui Nicolae Mățaș, cît și a multor cadre didactice din instituțiile de învățământ, care înțelegeau perfect că fără o modernizare a sistemului educațional acest popor nu are viitor.

Totuși, nu ar trebui să idealizăm lucrurile și să prezentăm reforma în învățământ ca un proces triumfalist, care este acceptat fără rezerve de toate categoriile sociale și de toate forțele politice. Atât în interiorul sistemului educațional, cât și în întreaga societate au existat și, cu regret, mai există forțe refractare la reforme. Pentru exemplificare voi aminti de o întreagă armată de “instructori de pionieri”, care, fiind salariați de școală, și-au pierdut serviciul, de instructorii militari din școli și catedrele respective din universități, de numeroasele echipe de funcționari care se ocupau de jocurile cu caracter militar *Zarnița* ș.a. Unii dintre învățători au înțeles democratizarea și descentralizarea învățământului ca absolvire de orice responsabilitate, s-au opus și încă se mai opun introducerii evaluării externe și acreditării instituțiilor de învățământ, creării inspectoratelor școlare, extinderii rolului părinților în dirijarea școlii. Mai persistă atitudinea față de elevi și studenți ca față de persoane strict subordonate instituției de învățământ, obligate să execute necondiționat toate dispozițiile care vin de la “superiori”, începând cu ministerul și terminând cu învățătorul din clasă. Încă nu au fost implementate mecanismele ce ar permite elevilor și părinților să-și stabilească singuri traseele educaționale, să aleagă profesorii sau manualele pe care le consideră mai bune, să-și schimbe, la dorință, clasa sau chiar instituția de învățământ.

2. Probleme sînt multe, principalele ținînd de modul de organizare, finanțare și dirijare a sistemului educațional:

- Trebuie stabilit foarte clar modul de organizare a sistemului educațional și delimitate competențele diverșilor actori sociali care au tangențe cu învățământul – copiii, părinții, cadrele didactice, administrația publică locală și cea centrală. Practica țărilor dezvoltate demonstrează că rolul central în organizarea și dirijarea învățământului le revine părinților, care, comparativ cu situația din Republica Moldova, au împuterniciri mult mai mari în dirijarea școlii, începînd cu aprobarea planului de studii și terminînd cu angajarea cadrelor didactice.
- Trebuie să asigurăm o autonomie autentică instituțiilor de învățământ, întrucît este anormal faptul că instituțiile preuniversitare de învățământ, cu toate că formal sînt persoane juridice, nu dispun de propriul buget și nu au cont în bancă.
- Avem nevoie de un mecanism durabil de finanțare a instituțiilor de învățământ, care ar corespunde cerințelor economiei de piață. Finanțarea instituțională și-a demonstrat ineficiența, țărilor avansate demult au trecut la finanțarea orientată pe elev.
- Actuala structură a instituțiilor de învățământ preuniversitar nu mai corespunde cerințelor înaintate de progresul social. Nu este firesc faptul ca o singură instituție școlară să acopere toate nivelurile de învățământ – primar, gimnazial și liceal. Într-o astfel de instituție supradimensionată este foarte greu să lucrezi individual cu fiecare elev, să selectezi cadrele didactice în funcție de capacitatea lor de a lucra cu copiii de anumite vîrste, să creezi un mediu competitiv, să excluzi corupția, nepotismul și cumătrismul la trecerea de la un nivel de instruire la altul. În opinia subsemnatului, ar fi mult mai rațional ca școlile primare să fie amplasate cît mai aproape de domiciliul copiilor, gimnaziile să

acopere un teritoriu mai mare, iar liceele să fie accesibile tuturor doritorilor, indiferent de domiciliu, admiterea efectuîndu-se în bază de concurs.

- Și, în sfîrșit, trebuie elaborat și implementat un sistem modern de pregătire a cadrelor didactice. Astăzi, cu unele excepții, noi nu avem instituții de învățământ superior care pregătesc profesori școlari la disciplinele din învățământul preuniversitar, catedrele respective reprofiliîndu-se în domenii mult mai generale.

3. Școala formează identitatea persoanei, a cetățeanului. Prin urmare, părinții și nu statul stabilește *de facto* aceste valori. Cu regret, în Republica Moldova încă nu există un mecanism eficient de afirmare și de promovare a valorilor naționale și universale împărtășite de toți părinții, statul nostru moștenind din trecutul totalitar o tradiție reprobabilă de a sfida adevărul științific și de a dicta cetățenilor identitatea lingvistică, etnică sau religioasă a propriilor lor copii, stabilind criterii de “bun” sau “rău” creștin, de “patriot” sau “nepatriot”, de divizare a oamenilor în “ai noștri” și “ai lor”, în “prietenii” și “dușmani”. În opinia mea, școala trebuie să se conducă nu de indicațiile politice de conjunctură, ci de adevărul științific și de valorile umane imortalizate de înaintașii noștri.

4. Vreau să accentuez faptul că din cauza lipsei de experiență într-un domeniu atât de complex cum ar fi elaborarea actelor legislative, lucru absolut firesc în cazul edificării unui stat cu o istorie de numai un deceniu, multe din legile noastre conțin stipulări declarative sau foarte vagi. Nu face o excepție nici Legea învățământului, în care se regăsesc mai mulți termeni, de exemplu, “instituție de învățământ”, “politică de stat în sfera învățământului” etc., fără ca să se dea și o definiție exactă a acestora. În consecință, competențele și responsabilitățile autorităților de diferite niveluri în domeniul educației sînt interpretate în mod arbitrar, elaborarea și implementarea mecanismelor respective rămînînd la discreția intereselor de moment ale factorilor de decizie. S-au atestat cazuri cînd unii primari proaspăt aleși au încercat să numească sau să destituie din funcție cadre didactice și directori de școală, cînd, pornind de la interese de grup, se creau “departamente științifice” ce nu au nimic comun cu științele educației, cînd autorități alese de cetățeni pentru a repara drumuri sau a amenaja teritoriul interveneau abuziv în activitatea instituțiilor de învățământ. În opinia subsemnatului, se cere ca autoritățile publice atât centrale cît și locale să creeze condiții pentru activitatea normală a instituțiilor de învățământ, iar calitatea procesului educațional să fie promovată și evaluată de specialiștii organizați în instituții specializate și de părinții investiți cu dreptul de a alege astfel de organizații.

5. O soluție ar fi separarea conducerii politice de cea a sistemului educațional. Apropo, anume acest model se folosește în statele dezvoltate, unde alegerile pentru organele de conducere a sistemului educațional se desfășoară separat de alegerile în consiliile locale sau parlament, iar școala este administrată de părinți și nu de primării, departamente sau ministere. Rolul statului este foarte important în crearea unui cadru legislativ care ar favoriza dezvoltarea învățământului, dar nu în a stabili cîte ore de muzică sau de educație tehnologică trebuie să frecventeze elevul, ce limbă modernă trebuie sau nu trebuie inclusă în planurile de studii, care manuale sînt obligatorii și care nu.

Vladimir GUȚU,
doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

1. Realizări

- constituirea sistemului național de învățământ;
- deideologizarea conținutului educațional;

- orientarea spre valori general umane și sisteme educaționale democratice;
- argumentarea conceptuală și metodologică a reformei educaționale;
- deschiderea spre inovații.

2. Probleme

a) fundamentale:

- necesitatea stabilirii doctrinei educaționale a statului/ aprobarea Concepției educației în Moldova;
- realizarea *de facto* a principiilor:
  - învățământul – prioritate națională;
  - învățământul – **factor de bază** al securității naționale și al dezvoltării socioeconomice;
  - apropierea învățământului de necesitățile reale ale societății și personalității.

b) referințiale:

- finanțarea adecvată a sistemului de învățământ;
- stabilirea coerenței între toate treptele sistemului de învățământ;
- renovarea modelului de conducere a învățământului: crearea instituției de experți;
- revenirea la realizarea concepției și programului național de dezvoltare a învățământului;
- promovarea reformei educaționale „de jos”;
- asigurarea continuității în realizarea reformei educaționale, indiferent de tipul de guvernare.

c) operaționale (urgente):

- stabilirea căilor de realizare a principiului declarat – elevul este subiectul actului educațional (mai multe studii, observațiile noastre indică o situație catastrofală în ceea ce privește modelul de

comunicare „profesor - elev”). Majoritatea cadrelor didactice conștient sau inconștient încalcă grav acest principiu.

- modificarea curricula la disciplinele reale pentru liceele umanistice din punctul de vedere al accesibilității (60 - 80 % din elevii acestor instituții *de facto* nu pot însuși conținuturile propuse);
- crearea Institutului de Politică Educațională; crearea Institutului de Curriculum care ar avea funcția de investigații aplicative și de asigurare metodologică a funcționării și dezvoltării sistemului de învățământ; crearea Agenției Naționale de evaluare și standarde în învățământ; crearea Centrului Național de formare continuă a cadrelor didactice; reactualizarea strategiei de dezvoltare a învățământului în Republica Moldova etc.

3. Valorile fundamentale acceptate de omenire.

4. Actualmente nu există și în următorii ani nu este reală crearea unui mecanism de promovare a profesionalismului în învățământ. Cauzele sînt mai adînci. Una însă (dominantă) este evidentă: partidele politice care vin periodic la putere vād menținerea acestuia prin promovarea persoanelor de partid sau a adepților lor (în majoritatea cazurilor, a neprofioniștilor).

5. Prin cultură și educație politică.

Boris MELNIC,

academician, profesor universitar, doctor habilitat în științe biologice, Om emerit în știință

1. În prezent, practic toate țările civilizate ne-au luat-o înainte la cei mai importanți parametri cantitativi și calitativi ai dezvoltării intelectuale a tineretului. Și acele modificări educaționale de ordin conceptual, de structură sau de denumire, pe care le înfăptuim la noi în Moldova, nu vor rezolva problema îmbunătățirii situației, dacă nu va fi acordată o atenție deosebită educației științifice complexe. Nu putem admite reducerea educației numai la pregătirea omului pentru munca social utilă și de producere, de serviciu, deoarece o astfel de atitudine ar sărăci esențial cursul educației științifice și, prin urmare, al persoanei.

Educația nu se face prin ordine, dispoziții și nici chiar legi, ci prin formarea motivației la tineretul studios a pasiunii față de această activitate, prin susținere și respect față de acei care o realizează. E necesar să avem nu numai un sistem performant de educație, dar și mai multă demnitate, să nu suferim de “complexe de inferioritate”, mai ales în situații cînd unii suferă de “complexe de superioritate”.

2. Educația adevărată presupune o atitudine creatoare și, ca orice formă a activității de creație, ea nu poate fi dirijată prin intermediul forței, prin constrîngere. Spiritul de libertate, independență și responsabilitate personală constituie baza instruirii conștiente și durabile. Este absolut necesar a găsi metode noi de educație, modalități echitabile, a rezolva contradicțiile sociale, a ne învăța să stăpînim emoțiile negative. Educația trebuie să cuprindă nu numai cunoașterea obiectelor științifice, ci și modul de trai în societate, să-l învețe pe om să muncească, să lupte, să cîștige, să creeze, să conducă, să se autodezvolte.

În sistemul nostru de instruire se acordă mult mai puțină atenție educației morale decît predării cunoștințelor științifice.

Problemele învățământului nu vor putea fi rezolvate, dacă nu se va acorda o atenție majoră studierii activității psihice

complexe a omului, dacă nu îi vom păstra perpetuu setea de cunoștințe, dorința de autoperfecționare intelectuală și morală, tendința de a atinge culmile culturii.

3. La ora actuală, unul dintre principiile politicii educaționale rezidă în renașterea culturii, potențialul căreia în ultimul timp a scăzut. Acest adevăr este confirmat de mai multe indicii ce caracterizează atît domeniul educației și științei cît și cele ce țin de relațiile pur omenești. Viața în toate manifestările sale destoinice este un proces al culturii care se referă nu numai la studii, la efectuarea cercetărilor științifice, dar și la comportarea sinceră, frumoasă, grijulie față de alți oameni. Cultura înseamnă nu numai teatru, bibliotecă, școală, muzeu, știință. Cultura este și uzina (cultura producerii), banca și oficiul (cultura organizației), magazinul (cultura deservirii și a comerțului civilizat), drumurile îngrijite, străzile curate, polițistul respectuos, atitudinea corectă a șefului față de subalterni, a medicului față de pacienți, a profesorului față de tineretul studios.

Rolul educativ al culturii rezidă nu în a povățui, a moraliza și a învăța, deoarece oamenii înțeleg ce este bine și ce este rău, dar în a curăți, a purifica sufletul, care, pe parcursul vieții, se poate polua.

Politica educațională lipsită de cultură are un efect funest asupra atmosferei spirituale în societate, saturînd-o cu descărcări de intoleranță agresivă. Se întrerup legăturile spirituale între oameni, se ruinează principiile morale, lumea se împarte după criteriul primitiv în “noi” și “ei”, ceea ce duce numai la neînțelegeri și conflicte. În cultură nu pot fi ocolite nici aspectele naționale. Cultura are capacitatea să se dezvolte numai în formele ei firești naționale și nu poate să se contopească cu alte culturi. Ea poate avea numai contacte, raporturi adecvate, păstrîndu-și în același timp originalitatea.

Cultura este un instrument puternic de consolidare a unității neamului, un sistem de relații între oameni care salvează societatea de dezorganizare. Cultura cimentează unitatea poporului. Datorită culturii intelectuale dezvoltate, societatea poate rezolva cu succes, în orice împrejurare,

problemele vitale ale poporului. Educația, știința și cultura devin generatorii principali de formare a intelectului social, creierul poporului. Ele contribuie la stabilitate, bună înțelegere între oameni, încredere reciprocă, deoarece promovează adevărul.

4. Societatea noastră urmărește nobila intenție de a construi un stat cu adevărat democratic, care, la rândul său, ar forma persoane democratice, libere și responsabile. În acest caz, în prim-planul procesului de educație ar trebui pusă, de autoritățile publice în sfera învățămîntului, problema dezvoltării corecte a omului, formării bunelor calități omenești și a existenței normale prin mijloacele științei. În situația dată, cunoștințele științifice devin pentru om un mijloc de formare a personalității, și nu o esență programată în sine.

În majoritatea țărilor dezvoltate, educația și cultura s-au găsit întotdeauna sub tutela elitei de conducere care le dirijează nu numai în favoarea statului, ci și în interesele poporului la acea etapă concretă a istoriei. Se menționează adesea că și noi ne străduim să ne apropiem de standardele mondiale în sfera educației și culturii. Însă, după cum se știe, nu întotdeauna aceste standarde sînt cele mai bune și nu pot constitui scopul strategic, deoarece ele nu corespund condițiilor și tradițiilor noastre concrete. Politica de stat în sfera învățămîntului trebuie promovată în strînsă legătură cu sarcina strategică a dezvoltării republicii noastre în ansamblu. În condițiile căutării căilor de intensificare a tempoului dezvoltării social-economice a țării, este foarte importantă elaborarea unui tip nou de politică în sfera învățămîntului, formarea unui nou tip de gândire științifico-pedagogică în activitatea diferitelor formațiuni ale învățămîntului. Aceasta este absolut necesar, deoarece anume de ele, de activitatea clară, științific argumentată, de competența lor depinde cu ce fel de cadre vor fi asigurate în viitor toate domeniile economiei naționale.

Alexandru MOȘANU,
profesor universitar, doctor habilitat în istorie

1. Falimentarea regimului totalitar comunist de ocupație, prăbușirea imperiului sovietic și dispariția, din păcate, temporară de pe arena politică a Partidului Comunist, au afectat și temeliile vechiului sistem de învățămînt. Se pune urgent problema elaborării unei noi concepții democratice, a unei noi strategii în domeniul învățămîntului și educației. Construirea unui nou sistem educațional se afla pe lista priorităților Mișcării de Renaștere și de Eliberare Națională. Legislația lingvistică adoptată în 1989 este opera exclusivă a acestei mișcări, punctul său de vedere s-a făcut auzit bine și în problemele de istorie națională. Încă înainte de proclamarea independenței, specialiștii în materie de educație și învățămînt, animați de sentimentul patriotic, au elaborat bazele Concepției învățămîntului mediu de cultură generală, precum și o nouă Concepție a instruirii istorice în școală. Pe baza actelor juridice adoptate de Parlament în anii 1990-1991 și în rezultatul demersurilor făcute de oamenii de știință și de cadrele didactice, în programele de învățămînt au fost introduse disciplinele Istoria Românilor și Limba și Literatura română. Etape importante în desfășurarea reformei au fost elaborarea Curriculumului Național, curricula disciplinelor școlare, manualele noi. Pentru învățămîntul din Republica Moldova, ca punct de reper a fost ales învățămîntul european democratic, bazat pe valorile culturii naționale și universale.

2. Nici o problemă legată de educație nu va putea fi rezolvată în spirit democratic atîta timp cît asupra actualului sistem de învățămînt va plana pericolul "moldovenismului",

5. În timp ce organizațiile statale și politice recomandă ca învățămîntul instituțional să se limiteze la ceea ce este practic și are o aplicabilitate directă în muncă, modelul științific modern al cunoașterii este un sistem unitar, orientat spre formarea valorilor morale și umane. Valorile morale și cetățenești însă nu pot fi formate în procesul educației fără să recurgi la informații istorice, fără să respecti legile în vigoare, fără să cunoști alte culturi și țări, fără să te bazezi pe unele particularități fiziologice și psihologice ale omului, fără să-i insuflă respect față de asemenea valori umane ca adevărul, responsabilitatea, curajul, curiozitatea, demnitatea. Cea mai importantă sarcină a sistemului modern de educație este formarea deprinderilor și necesităților de a învăța. Orice program de instruire trebuie să acorde prioritate formării acestei deprinderi de a învăța în permanență în decursul întregii vieți, deoarece numai o astfel de persoană este capabilă să gîndească, să ia decizii corecte, să stabilească legături cu ceilalți oameni și să coopereze cu ei. Toate formele instituționalizate de educație trebuie să constituie nu doar nucleul de bază al dezvoltării cognitive, ci și nucleul de bază al personalității.

Nu există o educație reală dacă nu există un adevăr pe care să-l transmită. E foarte important să nu se piardă sau să se minimizeze aprecierea istorică corectă în educația omului și în formarea lui ca personalitate, chiar dacă a înțelege istoria în aspectele ei politice și ideologice nu e atît de simplu, deoarece deseori această disciplină este folosită în interesele politice și nu ale adevărului științific.

Idealul fundamental pe care trebuie să-l păstreze și să-l promoveze educația actuală este universalitatea democratică, care înseamnă punerea faptelor omenești, lingvistice, științifice, culturale deasupra expresiilor lor, valorificîndule în ansamblu înainte de a scoate în evidență însușirile lor specifice.

care nu este altceva decît expresia unei ideologii de origine stalinistă pusă în slujba deznaționalizării românilor de la est de Prut. Sub acoperirea acestei ideologii retrograde autoritățile comuniste se pregătesc intens de eliminarea din planurile de învățămînt a disciplinelor Limba și Literatura română și Istoria Românilor. Prin instalarea în locurile publice a statuilor lui Lenin, prin lărgirea permanentă a rețelelor de organizații komsomoliste și pionierești în școli, comuniștii își realizează planurile de bolșevizare a procesului educațional. O asemenea politică contravine spiritului și literei actualei Constituții a Republicii Moldova care, în art. 1, alin. 3, stipulează clar că "Republica Moldova este un stat de drept, democratic" și nicidecum, adăugăm noi, un stat comunist. Propagarea în instituțiile de învățămînt a ideilor leniniste contravine și Legii învățămîntului care prevede, în art. 4, alin. 2, că "politica educațională a statului se întemeiază pe principiile umanitarizării... Învățămîntul este democratic și umanist". Or, umanismul este incompatibil cu leninismul. Toată lumea cunoaște deja adevărul zguduitor că Lenin este responsabil în fața istoriei, a umanității deuciderea a milioane de oameni din Rusia sovietică, din URSS. Din răspunsul la această întrebare rezultă că prioritatea priorităților este de a se face tot posibilul pentru a înlătura la timp pericolul alunecării sistemului educațional pe panta concepțiilor și doctrinelor anacronice.

3. Cu permisiunea Dvs., mă voi referi la valorile culturii naționale. Valorile de bază sînt: limba română, obiceiurile și tradițiile poporului român, trecutul (care trăiește "în timpul și conștiința prezentului"). Aceste valori reprezintă nucleul culturii naționale românești pe care se sprijină conștiința de

sine a poporului nostru. Răspunzînd la prima întrebare, am arătat că valorile menționate mai sus au constituit pilonii sistemului de învățămînt ce a luat naștere după proclamarea independenței Republicii Moldova. În condițiile cînd la putere se află forțe antinaționale, datorita noastră, a democraților, este de a apăra ceea ce am obținut prin lupte deloc ușoare, de a apăra, în primul rînd, principiile educaționale bazate pe valorile culturii naționale românești și universale. Pierderea luptei noastre pentru limba și literatura română, pentru istoria românilor ar însemna înfrîngerea românilor din Moldova de Est în bătălia de multe decenii pentru libertate, pentru realizarea idealului unității românești, pentru viitorul generațiilor ce se vor naște pe pămîntul Basarabiei multpătimate. Cei care și-au pus în gînd să ne fure istoria națională, urmăresc scopul de a ne lipsi de conștiința națională, de a ne scoate în afara circuitului cultural. În legătură cu cele spuse aici sînt edificatoare aprecierile făcute de Fernand Brodel, vestit istoric francez: “Marea problemă este că istoria constituie ingredientul fără de care nici o conștiință națională nu este valabilă. Și fără această conștiință nu poate exista o cultură

Simion MUSTEAȚĂ,
doctor în pedagogie; consultant principal, Comisia
Protecție Socială, Sănătate și Familie, Parlamentul
Republicii Moldova

1. O dată cu proclamarea independenței au fost inițiate transformări politice, economice, sociale radicale. Tranziția la economia de piață a determinat schimbarea politicii educaționale a tînărului stat. A apărut necesitatea edificării unui sistem educațional național, modern și democratic, bazat pe valorile naționale și general umane. Drept consecință, sistemul a intrat în faza reformei globale avînd la bază noi obiective, principii și strategii. Au fost supuse unei analize situația, nivelul, calitatea, blocajele din învățămînt, în rezultat a fost elaborată Concepția dezvoltării învățămîntului în Republica Moldova.

O reușită o constituie realizările proiectului Reformarea învățămîntului secundar general (asistat de Banca Mondială) și a componentelor acestuia (reforma curriculară, elaborarea manualelor, instruirea profesorilor și sistemul de evaluare).

Au fost elaborate și editate manuale pentru toate clasele primare și gimnaziale în limbile română și rusă, inclusiv pentru elevii ucraineni, găgăuzi și bulgari. Pentru prima dată, începînd cu anul 2000, se editează și manuale de alternativă.

Schimbări evidente, deși cu întîrziere, s-au produs în evaluarea rezultatelor școlare.

În pofida dificultăților de ultimă oră, au avut loc schimbări pozitive și în învățămîntul superior. Planurile de studii, programele academice au fost actualizate, corelate la cerințele economiei de piață, a fost introdus un sistem de acreditare și un nou sistem al gradelor universitare ce corespund standardelor internaționale acceptate.

2. Spre regret, structurile instituționale abilitate, create pentru a elabora, implementa și revizui treptat curricula, la moment, practic (dacă nu oficial), și-au stopat activitatea. Consiliul Național pentru Curriculum și Evaluare și grupurile sale de lucru însă nu și-au finalizat activitatea, deoarece Curriculumul Național nu este un *produs*, ci un *proces* continuu. Să recunoaștem că oficialii actuali nu au suficientă experiență, de aceea ar fi binevenită cooperarea cu experții locali și internaționali instruiți în cadrul proiectului. Sîntem împotriva încercărilor de a stopa implementarea curriculumului, de a reveni la ziua de ieri – la programele de studii supraîncărcate.

originală, o civilizație adevărată”.

4. Pentru a asigura calitatea politicilor educaționale, administrația publică, în viziunea mea, nu are nevoie de mecanisme speciale de promovare a profesionalismului și competenței. Ar fi suficient ca în componența ei să fie persoane cu viziuni democratice, europene, cu cunoștințe proaspete și experiență în domeniul învățămîntului. Ar fi de mare folos și o autonomie largă acordată instituțiilor de învățămînt de toate nivelurile.

5. Postulatul la care vă referiți va putea fi asigurat *de facto* numai dacă în Republica Moldova se va micșora semnificativ numărul de alegători ce tînjesc după regimul comunist și imperiul sovietic. Aceasta ar face să dispară pericolul repetării în viitor a succesului obținut de comuniști la alegerile parlamentare din 25 februarie 2001 și ar asigura ireversibilitatea evoluției democratice a societății noastre. Alternanța la putere a partidelor democratice și proeuropene ar avea ca efect benefic stabilizarea regimului politic și a regimului constituțional. Ca urmare, tentativele partidelor politice aflate la guvernare de a recurge la tot felul de discriminări s-ar reduce mult.

Astfel, se impune stabilirea mecanismului și structurii instituționale privind dezvoltarea și revizuirea permanentă a curriculumului și a manualelor. Numai pe această cale poate fi asigurată continuitatea procesului de reforme, ce ar corespunde standardelor europene.

Un pericol al procesului de implementare și perfecționare a curriculumului constă în centralizarea fenomenului, fără implicarea reală a tuturor părților interesate (profesori, conducerea școlii, părinți, elevi, reprezentanți ai instituțiilor economice și a societății). Dezbaterile publice, consultările asupra problemelor curriculare urmează a fi valorificate.

La moment, unii editori și autori de manuale cred că alți factori decît calitatea și prețul primează. Ministerul ar trebui să anunțe concursuri separate pentru conținuturi și editare. De altfel, este straniu că unele manuale considerate net superioare după conținut nu sînt editate, iar cele slabe devin cărți de căpăți.

O altă problemă ar fi accesul limitat la manuale al copiilor din familiile dezavantajate, deoarece părinții nu le pot cumpăra, iar autoritățile publice locale nu le vin în ajutor. Din cauza tirajului mic, manualele editate în limbile minorităților naționale sînt foarte costisitoare. De un real folos, în acest sens, ar fi aportul fundațiilor culturale și al agenților economici.

Spre regret, pînă în prezent nu este elaborată concepția evaluării și mecanismele de implementare. Popularitatea redusă a testărilor și examenelor obligatorii (cl. IX, XI, XII) se explică prin nivelul scăzut al calității, subiectivitate, lipsă de transparență. Deocamdată, bacalaureatul nu a devenit o calificare socială respectată și apreciată ca valoare de către elevi și universități, deși în calitate de examinatori, în mare parte, sînt profesorii universitari. Examenele de admitere în învățămîntul superior nu sînt standardizate, fiecare instituție avîndu-le pe ale sale, neasigurînd, astfel, calitatea, accesul, echitatea și sporind emoțiile studenților.

Prin introducerea unei examinări externe imparțiale la nivel național, implementarea evaluării competente și obiective a progresului școlar ar putea fi depășite multe dificultăți din sistemul învățămîntului: “sindromul examenelor” la absolvire, admitere, promovarea cursului etc.

Se impune racordarea programelor de studii universitare la necesitățile reformei educaționale, introducerea curriculumului școlar, tehnologiilor avansate de instruire și a noilor forme

de evaluare. Se cere a fi elaborate și implementate de către universități “standardele profesiei de profesor”.

Este oportună elaborarea unui sistem de evaluare a rezultatelor instruirii academice. Spre deosebire de învățământul secundar general, în universități evaluarea a rămas închisă, subiectivă, utilizându-se proceduri depășite, ceea ce favorizează comercializarea învățământului. În acest context, urmează a fi revizuite și criteriile de acreditare a instituțiilor de învățământ, axându-le pe creșterea calității instruirii academice.

Ar trebui revăzute politica în învățământul profesional tehnic. Puține din prevederile Legii învățământului,

Programului de stat de dezvoltare a învățământului pe anii 1999-2005 au fost realizate până la moment. Se cere o evaluare sistematică a tendințelor de pe piața muncii la nivel național, regional și local și utilizarea acesteia în vederea formulării necesităților de instruire.

Este inevitabilă o politică de reducere a cheltuielilor, căutarea surselor suplimentare de venit, punerea în aplicare a prevederilor Legii învățământului (art. 21, alin. 7). Fondurile acumulate prin reducerea costurilor și sursele adiționale ar putea fi investite pentru îmbunătățirea bazei materiale a școlilor, ridicarea salariilor, finanțarea măsurilor inovatoare.

Oazu NANTOI,

președintele Partidului Social-Democrat din Moldova

1. Învățământul a devenit deideologizat și orientat spre educarea cetățenilor Republicii Moldova.

2.

- În opinia mea, există problema omogenizării calității studiilor, nivelul de cunoștințe obținut de către copii depinde prea mult de starea materială a părinților și de locul de trai.

- Finanțarea mizerabilă a sferei de învățământ, exodul masiv al pedagogilor și scăderea bruscă a prestigiului social al profesiei de pedagog constituie o altă problemă. Respectiv – se cere un set de măsuri care ar spori prestigiul profesiei de pedagog în paralel cu sporirea exigențelor față de reprezentanții ei.

- Coruperea și comercializarea exagerată a sferei de învățământ denaturează valorile fundamentale și lasă o amprentă negativă asupra sistemului de valori cu care tinerii intră în viață.

- Asigurarea unui minim garantat accesibil de manuale și materiale didactice pentru toți elevii. Chiar și în mun. Chișinău părinții aleargă disperăți după manuale, care sînt imposibil de găsit în vînzare, dar care sînt indicate cu insistență de profesori.

3. Așa-zisa “criză de identitate” în societatea noastră este determinată de politica promovată de regimul comunist în fosta URSS (bazată pe niște clișee ideologizate și pe interzicerea

gîndirii libere) și de faptul că problemele legate de identitatea reprezentanților populației majoritare continuă să rămînă la cheremul politicianilor și nu al savanților. De regulă, cei mai categorici și “competenți” în problemele culturii naționale sînt cei, care pentru restul vieții sînt condamnați să rămînă “Homo sovieticus”... Peste toate, în opinia mea, școala astăzi este incapabilă să opună ceva celui val de antivalori și anticultură ce domină în societate. Dacă ne imaginăm că școala va fi lăsată în pace să promoveze valorile culturii naționale, atunci este mai ușor de spus CE NU TREBUIE făcut: să nu se promoveze exclusivismul național, iar provincialismul și mediocritatea să nu fie camuflate după niște clișee pretins “naționale”. Avînd rădăcini în cultura națională, copiii noștri trebuie să urce la nivelul culturii universale.

4. La acest capitol nu ne putem aștepta la minuni – profesionalismul și competența autorităților publice vor spori o dată cu creșterea (dacă se va ajunge și la aceasta) nivelului de cultură generală în societate, atunci cînd realitatea va solicita un grad tot mai sporit de competență și cultură la toate nivelurile.

5. Nu poate fi asigurată respectarea acestui postulat afîta timp cît societatea permite accesarea la putere prin exploatarea agresivă a unor clișee primitive ce țin de denumirea limbii, una-două limbi de stat, identitatea națională, trecutul istoric etc. Doar atunci cînd societatea nu va admite să fie manipulată într-un asemenea mod, va veni timpul ca aceste articole din Legea învățământului să fie aplicate.

Gabriel PALADE,

directorul Colegiului Financiar-Bancar, președintele Consiliului Directorilor de Colegii

1. Pentru a menționa realizările, va trebui să constatăm profunzimea și anvergura diferită a reformei învățământului pe diferite segmente ale sectorului educațional.

Învățământul preuniversitar a reușit cele mai multe (de altfel, este firesc să fie așa, or, bazele educației acolo se pun), argumentele de rigoare fiind reforma curriculară, editarea de noi manuale, descentralizarea (încă nu definitivă) – toate axate pe implementarea învățământului formativ dezvoltativ.

Învățământul secundar profesional, se pare, mai mult a regresat, decît a progresat.

Învățământul superior de scurtă durată este și el un produs al reformei, iar beneficiile schimbărilor pentru acest segment al educației sînt mai mult imperceptibile, decît vizibile.

Învățământul universitar a avansat cu prioritate cantitativ și mai puțin calitativ.

Cu siguranță, întregul sistem de învățământ a cîștigat enorm prin revenirea la valorile culturale și spirituale ale neamului nostru și deschiderea spre sistemele educaționale ale democrațiilor consacrate.

2.

- Asigurarea respectării prevederii legislative despre învățământ ca prioritate națională, or, o finanțare pe potrivă necesităților ar fi un remediu extraordinar împotriva multor deficiențe ale sistemului educațional actual.

- Elaborarea și aprobarea prin consens național a unei concepții și a unui program multilateral de dezvoltare a învățământului, a căror realizare să nu depindă de opțiunile și preferințele echipelor guvernamentale și ministeriale.

- Definitivarea aspectului structural al învățământului în conformitate cu Clasificatorul internațional al standardelor educaționale (ISCED – UNESCO), elaborarea și aprobarea standardelor educaționale de stat.

- Intensificarea proceselor reformatoare în învățământul superior prin derularea reformei curriculare, implementarea dezvoltării strategice, promovarea și aplicarea managementului calității, sporirea rolului cercetării științifice, încadrarea plenară în procesul universitar european, elaborarea și adoptarea Legii învățământului superior.

3. Dacă ținem cont de tendințele existente pe continentul european și în lumea întreagă, dacă acceptăm cultura noastră națională drept parte componentă a culturii universale, nu cred că am putea face distincție clară între patrimoniul nostru național și cel universal. Argument – valorile noastre naționale: Eminescu, Cantemir, Caragiale, Enescu etc. recunoscute pe plan mondial. Numai prin promovarea valorilor culturii naționale și universale, în special, a demnității naționale și a democrației, vom reuși să realizăm obiectivele formulate foarte bine în Legea învățământului.

4.

- a) În funcții de răspundere vor fi delegate persoane care au studii speciale și manageriale respective; au demonstrat aptitudini manageriale în funcția precedentă.
- b) Elaborarea cadrului normativ, prin care comunitățile teritoriale (în învățământul superior și cele academice) ar

obține pîrghii bine definite de monitorizare și influențare a activității funcționale a factorilor diriguitori.

- c) Promovarea conexiunii inverse (feedback) în relația factori decizionali – structuri subordonate.

5. Dat fiind actuala mentalitate și cultură politică a societății noastre, luînd în considerație trecutul nu prea îndepărtat și lipsa de independență a școlii în detașarea de influența ideologico-partinică și politică, o parte din aceste postulate rămîn la nivel de declarații. Realmente, doar discriminarea rasială nu constituie o problemă. În rest, respectarea acestor prevederi este asigurată în unități școlare separate (în funcție de poziția administrației), dar nu și la nivel de sistem. Vom atinge cele dorite doar prin consolidarea societății civile, promovarea asiduă a toleranței etnice, politice, naționale etc. Acest proces va dura încă ceva timp.

Vlad PĂSLARU,
doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar,
directorul Institutului de Științe ale Educației

1. O menționez doar pe cea mai importantă: Calitatea elevilor și absolvenților școlilor și liceelor, care manifestă o puternică *conștiință a identității* (ei știu cine sînt!) și *a proprietății* (ei își conștientizează valoarea ființei!), libertate în gîndire și simțire, creativitate, hotărîrea fermă de a-și construi destinul propriu în pofida oricăror intemperii politice, economice, sociale.

Valoarea obținută prin educație a copiilor, elevilor și tinerilor educați într-o școală renovată reprezintă, cred, cea mai importantă realizare a Republicii Moldova în cei peste zece ani de independență și certifică faptul că reforma învățământului s-a produs/se produce cu succes, ea fiind esențial provocată de martirajul *intelectualității pedagogice*, care a înfruntat și înfruntă politicul, acesta fiindu-i mereu opozant, s-a desolidarizat de conceptul educațional sovietic, s-a raliat la conceptul educațional modern al unei Europe reînnoite și reunite, a elaborat un nou concept educațional național, documentele normative aferente (curricula), manuale noi, s-a format și se formează, mai mult pe cont propriu, pentru a menține și a promova aceste realizări.

Avem un învățămînt conceput și construit pe principiile pozitiv și al libertății în educație – principii congenitale ființei umane! – de aceea și este un învățămînt viabil, de aceea și performanțele n-au întîrziat să se producă, în pofida sărăciei și a cortinei de pe Prut.

2. *Primo*: Guvernanții să renunțe la ideea (care este fără perspectivă și fără sorți de izbîndă!) de a educa poporul așa cum cred ei, și, în conformitate cu principiile democrației moderne, să se facă receptivi la recomandările specialiștilor, tineretului studios (cf. rev. *Contrafort*, nr.11, 2002) și părinților, în chestiuni de educație și învățămînt, ultimii fiind și contribuabili învățămîntului.

Secundo: Să se elaboreze un nou program național de dezvoltare a învățămîntului (cel din 1995 a fost abandonat, iar termenul său de acțiune expiră peste doi ani), prin care să se realizeze efectiv **principiul priorității naționale a învățămîntului**, stipulat de Legea învățămîntului (art.3).

Sînt mai degrabă probleme de politică educațională decît de educație propriu-zisă, dar soluționarea lor ar face posibilă atît stabilirea problemelor prioritare ale învățămîntului (apropo, noi – Institutul de Științe ale Educației – le cunoaștem, de ce nu sîntem consultați nici de comisia parlamentară, nici de Ministerul Educației?), dar și elaborarea de soluții pertinente.

3. Acestea sînt indicate în Concepția dezvoltării

învățămîntului în Republica Moldova (1994), în Curriculumul de bază (1997), în curricula la disciplinele școlare (1999-2000), în Curriculumul de dirigenție (2003). Teoretizări și tehnologizări valoroase ale educației axiologice realizează un șir de studii recente: Învățămîntul din Republica Moldova în perioada de trecere la societatea democratică, în *Destin românesc*, nr. 4, 2001; Reformarea sistemului educațional, Chișinău, 2001; Anatomia societății posttotalitare, Chișinău, 2002; Educating Tolerance in Multicultural Societies: Roundtable Discussion Materials, Chișinău, 2002; Vl.Păslaru. *Principiul pozitiv al educației*, 2003 etc., care însă, din cauza sărăciei, nu sînt accesibile decît unui număr mic de destinatari.

Subscriu principiului humboldtian care preconizează o formare axiologică conform formulei **individ-națiune-umanitate**, ceea ce înseamnă că individul uman nu se poate forma ca personalitate altfel decît în contextul valorilor naționale și că valorile universale nu sînt decît valori comune mai multor națiuni. Or, educația multiculturală, educația pentru toleranță, educația pentru pace, educația pentru un mediu sănătos etc., considerate ca educații ce angajează individul în universalitate, reprezintă înfiți de toate problemele ale indivizilor și națiunilor, pe care procesele de globalizare le-a avansat la rangul de universale. Altfel spus, nu este posibil să se realizeze o educație pe valori universale fără să se realizeze o educație pe valori naționale.

Este important de aceea a stabili oportunități și cu claritate valorile naționale dominante pentru perioada de aflare în proces educațional instituționalizat a tinerei generații. Pentru populația Republicii Moldova acestea decurg din problemele sale fundamentale – *criza de identitate* și *criza de proprietate* – care, fiind soluționate, formează tinerei generații și cele mai importante valori: *conștiința identității* și *conștiința proprietății*. Fiind formate aceste valori, este lesne a-ți apropria și valorile lumii moderne: ideea europeană, multiculturalitatea și toleranța, universalitatea etc., etc., fapt demonstrat cu multă putere de elevii și tinerii noștri studioși.

Fiind conceptualizate teoretic și validate de experiențele educaționale ale omenirii, ideile de educație axiologică urmează a fi valorificate creativ de către autorii de manuale și ghiduri, profesorii universitari și școlari, mai ales, pentru a le dezvolta în valoarea celui educat/format.

4. Nu cred că este cea mai reușită formulă, și lipsa unei doctrine politice a educației pînă la ora actuală, după unsprezece ani și jumătate de independență (deși unii demnitari nu acceptă această afirmație, identificînd doctrina politică cu lucrările de conceptualizare a învățămîntului), confirmă faptul că autoritățile noastre publice nu sînt capabile

să elaboreze „politica de stat în sfera învățămîntului” (art. 40, alin. 1, a) al Legii învățămîntului). Stipularea legii vizează o societate democratică așezată, la noi însă tinerii cu studii făcute în universitățile din România, Europa și America sînt etichetați de guvernanți drept „agenți de influență” ai statelor în care au învățat și care subminează statalitatea Republicii Moldova (cf. rev. *Contrafort*, nr.11, 2002), în consecință nefiind admiși în structurile de stat, învățămînt etc. În Estonia ministrul învățămîntului este o femeie de 27 de ani, peste tot în structurile învățămîntului, chiar și la președinție, am văzut tineri care vorbesc curent limbile engleză sau germană, cunosc la perfecție învățămîntul național și mondial, formulează soluții pentru îmbunătățirea lui, iar demnitarii noștri nu depun efort nici pentru a vorbi corect limba maternă, i-au exclus din structurile consultative ale ministerului pe toți conceptorii și actorii de seamă ai reformei învățămîntului... De aceea nu putem vorbi despre mecanisme de promovare a profesionalismului și competenței la nivelul autorităților publice, pentru a asigura calitatea politicilor educaționale, altfel decît în termeni de luptă politică.

5. Vezi p. 4.

Îi îndemn totuși pe toți cei angajați în educație, învățămînt

și cercetare să-și facă meseria în continuare, căci educația înseamnă schimbarea în pozitiv a ființei umane, și contribuind la formarea unei generații libere ne aducem și partea noastră de contribuție la eliminarea presiunilor politico-ideologice din învățămînt și educație.

În contextul examinat, nu depolitizarea școlii ar trebui să ne preocupe – slogan afișat de toți guvernării rînd pe rînd – căci, cu excepția biroului politic al cc al pcus, la noi nimeni n-a făcut politică – ci tocmai *formarea conștiinței politice elevilor și studenților; a capacității de a gândi politic*, astfel ca ei înșiși, cînd va fi cazul, să respingă tentativele discriminatorii de orice fel și să fie capabili a face și opțiune politică. Iar acest obiectiv poate fi atins exclusiv prin cultivarea identității, căci numai conștiința sinelui te face să-l respecti și pe celălalt, care nu este tu.

Iată de ce consider că toate problemele învățămîntului de la noi, din orice unghi de vedere le-am aborda, converg către o educație națională, înțeleasă ca redobîndire a ființei noastre, căci doar așa este posibil să se avanseze și în sisteme similare de valori. Nici ideea europeană, nici procesele de globalizare nu neagă consolidarea identității indivizilor și popoarelor, ci o presupun drept condiție *sine qua non* a europenizării și universalizării ființei umane.

Cornelia REVENCO,
profesoară de psihopedagogie,
Colegiul Pedagogic Alexei Mateevici, mun. Chișinău

1. Realizări:

- Schimbarea concepției educaționale: elevul din obiect al educației devine subiect;
- Reformarea conținuturilor și metodelor de instruire;
- Editarea de noi manuale cu sprijinul Băncii Mondiale;
- Acceptarea și extinderea programelor educaționale alternative (de exemplu, Pas cu Pas, școala Waldorf, școala Petrovski);
- Activitatea colaboratorilor Centrului Educațional PRO DIDACTICA și a Programului *Pas cu Pas*, care desfășoară seminarii și training-uri la toate nivelurile sistemului de învățămînt și reprezintă una din modalitățile practice de realizare a educației dezvoltativ-formative;
- Susținerea examenelor de bacalaureat și racordarea învățămîntului la standardele mondiale;
- Extinderea relațiilor de colaborare cu instituțiile de învățămînt din alte țări și cu organisme internaționale (UNESCO, UNICEF);
- Integrarea copiilor în Proiectul *Parlamentul copiilor*;
- Apariția revistei *Didactica Pro...*

2.

- Problemele existente în învățămînt sînt provocate și de plecarea cadrelor didactice competente, determinată de slaba prețuire a muncii pedagogului și, de aici, de firavul lui prestigiu social;
- Nu este asigurată pe deplin calitatea învățămîntului (să nu se confunde cu enciclopedismul, pe care ne-am obișnuit să-l promovăm), ceea ce ar permite edificarea personalității democratice, libere și creative; sporirea nivelului moralității și culturii comportamentale;
- În școală încă nu se pune accentul pe cultura comunicării (a-i învăța pe elevi să asculte, să discute, să prezinte, să respingă și să justifice ceea ce gîndesc), nu se cultivă asumarea propriei responsabilități pentru instruire și abilităților de învățare continuă.

3.

- Educația se va sprijini pe patru direcții de acțiune:

- A învăța *să știi*, să cunoști realitatea trecută, prezentă sau virtuală; a învăța să înveți permanent, să-ți apropii în mod autonom valorile culturale;
- A învăța *să faci*, a învăța să acționezi ajungînd la o competență pragmatică într-un anumit domeniu de activitate; a învăța să faci față diverselor și complexelor situații sociale;
- A învăța *să conviețuiești*, să fii permisiv și atent față de celălalt, să percepi alteritatea și să devii solidar cu ea în funcție de circumstanțe; a realiza proiecte în comun și a gestiona eventualele conflicte din perspectiva valorilor pluralismului, înțelegerii mutuale și păcii;
- A învăța *să fii*, să-ți pui în valoare personalitatea, să te perfecționezi continuu, să trăiești valorile, să le promovezi și să le amplifici prin propriile acte (vezi *Rapport à l'UNESCO*, 1996);

4.

- Ar fi necesar un studiu care ar prezenta/elucida nivelul pregătirii profesionale al funcționarilor de stat, mai ales nivelul de cultură (cunoașterea limbilor străine, etichetei etc.);
- Ar fi binevenite și sondaje pentru a stabili imaginea pe care o are candidatul la funcție publică;
- Angajarea în bază de concurs, respectîndu-se anumite criterii, dar nu cele ale cumătrismului, apartenenței la partid).

5.

- Fernando Savater în *Curajul de a educa* ne sugerează: “E lesne de înțeles teama față de un învățămînt supraîncărcat de conținuturi ideologice. Formația întru valorile civice se poate transforma cu prea mare ușurință în îndoctrinare pentru o docilitate bine intenționată care duce la dezastru dacă ar ajunge să triumfe; explicarea necesară a principalelor noastre valori politice poate, de asemenea, devia cu ușurință spre propagandă, întărită fiind de maniile necruțătoare cu privire la ceea ce este “corect din punct de vedere politic”.

O conducere democratică ar asigura realizarea acestui deziderat.

Oleg SEREBRIAN,
președintele Mișcării Europene din Moldova,
doctor în științe politice

1. Cred ca unica schimbare pozitivă ar fi deideologizarea sistemului de învățământ și schimbările intervenite în programele de Istorie națională și Limba și Literatura română. În rest, cred că sistemul de învățământ a suferit, mai curînd, o involuție decît o evoluție.

2. Motivarea profesorilor și elaborarea unei strategii naționale a domeniilor prioritare. Cred că ar trebui să punem mai mult accent pe științele aplicate: matematica, chimia, fizica, biologia, domenii ce au fost “descalificate” total, dar de care depinde viitorul unei națiuni în această epocă

Petru SOLTAN,
academician, profesor universitar

1.

- a) Libertatea profesorului de a promova adevărurile, în special în ceea ce privește studierea limbii și literaturii române, a istoriei românilor și valorilor general umane, chiar dacă această libertate în perspectivă are șanse de a fi trunchiată.
- b) Modificarea structurii instituțiilor de studii, instruire și educație.
- c) Influența benefică, directă sau indirectă, asupra educației și instruirii, a celor întorși de la studii (de peste hotarele republicii), fie preuniversitare, universitare, postuniversitare, mai ales a celor care au atins înaltele standarde ale școlii românești.

2.

- Mai întîi, însăși educația s-ar cere să constituie cea mai importantă prioritate națională. Astfel, Articolul 3 al Legii învățămîntului necesită corectarea respectivă. Dovezile stau la suprafață: este imposibil a deveni competent și bun profesionist cu rapiditate constructivă, dacă nu ai făcut carte și nu ai experiență în domeniu, fapt valabil atît pentru meșteșugari cît și pentru politicieni. Economia este derivata educației.
- Educația în familie și în instituțiile preșcolare. Cu cît mai timpuriu un copil se deprinde cu procedeele ce constituie esența vieții decente, cu atît mai mult îi cresc șansele de a se integra mai rapid într-o activitate utilă societății.
- Legătura organică dintre școală și instituțiile de producere a bunurilor, învățămîntul superior, instituțiile de creație și educație moral-spirituală.
- Problema extrem de complicată, cu iz de genocid educațional, a școlilor rurale din Transnistria separatistă. Nici federalizarea republicii, contra căreia e majoritatea populației, n-ar fi în stare să o rezolve. N-am să uit rugul cu para pînă în ceruri din piața centrală a Dubăsarilor, format din operele lui Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Vieru, Dabija etc. (primăvara lui 1992).
- O problemă extrem de acută o reprezintă admiterea la facultate. Conform articolului 6, alin. 1 din Legea învățămîntului “Dreptul la învățătură este garantat”. Însă, cînd ajunge la porțile Universității, nu fiecare absolvent al școlii preuniversitare îi poate păși pragul. Este necesar ca fiecare aspirant la studii să aibă posibilitatea să se înscrie la facultatea dorită. Unde și cînd studiază vreun obiect și susține examenul respectiv – e problema aspirantului, el fiind obligat să achite doar o sumă simbolică pentru testare. O

supratehnologizată.

3. În primul rînd, valorile morale – școala trebuie să educe nu doar un om cultivat, ci și un om moral, or, una dintre cele mai grave probleme ale societății noastre actuale este imoralitatea.

4. Practica concursurilor deschise și asigurarea unui juriu calificat și echidistant, precum și apelarea la expertize străine.

5. De fapt, problema constă nu în regulile de joc, ci în jucători. Atîta timp cît clasa politică este predispusă să joace necinstit, să ignore sau să înconjoare legea, avem prea puține șanse ca aceste postulate să fie respectate.

astfel de modalitate ar permite, practic, oricui să facă studii superioare, altfel spus, să-și facă un rost în viață. Dînsul ar avea un arac pe care s-ar cățăra spre lumină, chestiune extrem de importantă din punct de vedere psiho-sociologic.

- Cheia tuturor succeselor în procesul de educație (la general) este profesorul. Prin urmare, pasiunea acestuia pentru instruirea copilului, elevului, studentului, doctorandului este decisivă. Practica cotidiană indică în acest sens pretutindeni probleme. Fără o pasiune inconștientă este extrem de dificil a-l învăța pe micuț ceva fundamental, mai cu seamă, a-i dezvolta facultatea de cugetare independentă, fapt din care îi crește demnitatea. Copilul trebuie să simtă că profesorul îl tratează de la egal la egal. În caz contrar, morala ține de antichitate: “Lasă-ți copilul să fie învățat de sclavul tău și tu vei avea doi sclavi”.

3. Alineatul 3 din articolul 4 stipulează: “Învățămîntul de stat este laic, refractar la discriminare ideologică-partinică, politică, rasială, națională”. Școlile ruse, ucrainene, găgăuze, bulgare, evreiești etc. folosesc manuale din țările-mame. Formal, această stare de lucruri pare să nu contravină celor prevăzute de lege. Este uman ca elevii școlilor enumerate să facă carte bună. E cunoscută însă situația paradoxală cu școlile românești în sensul indicat. Indiscutabil, manualele editate în România sunt net superioare celor alcătuite în republică. Oare să nu ne preocupe tergiversarea soluționării problemelor de educație și instruire a *aborigenilor*? Nu e o chestiune politică, ci de ordin educațional. Republica va avansa doar prin cetățeni inteligenți. Alineatul 4 al articolului menționat este inclus recent: “Educația moral-spirituală în învățămîntul de stat primar este un obiect de studiu obligatoriu, iar în învățămîntul secundar și superior este un obiect de studiu facultativ”. Care va fi modalitatea de aplicare a alineatului 3 reprezintă, la fel, o problemă. Școala noastră, în virtutea istoriei comune, de milenii, a întregului neam românesc și a relațiilor cu alte popoare, e obligată să promoveze cultura românească, valoarea oricărui român, oriunde s-a născut, oriunde s-a manifestat prin activitatea și opera sa (fie aceasta poezie sau matematică), precum și valorile altor neamuri, ce se includ în tezaurul planetar.

4. În condițiile noastre e o chestiune extrem de complicată. Într-o societate cu adevărat democrată problemele de promovare la posturi-cheie a persoanelor adecvate, cred eu, se pot rezolva practic destul de simplu: lumea își cunoaște liderii și îi promovează. Pentru actuala situație îmi este imposibil a indica vreo cale constructivă cu privire la problema dată. Oare dl Șova se potrivește cel mai bine pentru postul de reprezentant al Chișinăului la tratativele cu Tiraspolul separatist în rezolvarea diferendului transnistrean,

care include o mare parte a celei mai importante priorități naționale – educația? Categorie nu!

5. Parțial, mi-am expus viziunea mai sus (vezi 3). Acel *de facto* depinde de inteligența și inventivitatea profesorului. La oraș problema se rezolvă fie la ore, fie la activități facultative sau extrașcolare. Problema e mult mai complicată în școlile de la țară. Acolo nu numai că nu sînt suficienți profesori, dar, dacă sînt, condițiile anevoioase de viață îi fac, independent de vrerea acestora, să nu reușească să-și perfecționeze aptitudinile intelectuale. Ba mai mult, depinzînd material, social de mai mulți factori, ei nu pot să-și mențină întotdeauna

Constantin TĂNASE,
doctor în filologie, director al săptămînalului *Timpul*

1. Deideologizarea și, parțial, depolitizarea învățămîntului de toate gradele, racordarea lui conceptuală – deși deseori numai la nivel de declarații și intenții – la standardele învățămîntului european.

2. Există o ruptură periculoasă între teoria și practica educației. Actualul sistem educațional nu-și poate îndeplini una din funcțiile lui fundamentale – funcția UMANIZATOARE. Acest sistem este ușor “penetrabil” și nu rezistă “presiunilor” dezumanizatoare care vin din “exterior”. Sistemul “nostru” educațional suferă de un viciu de fond – nu poate elimina o “contradicție internă” care-l marchează: asigurarea unui echilibru între depolitizare și cultivarea patriotismului, pentru că școala astăzi sacrifică valorile patriotice sub pretextul depolitizării.

3. Școala trebuie întîi de toate să-l “imunizeze” pe copil

Serafim URECHEAN,
Primar General al municipiului Chișinău

1. De vreme ce societatea evoluează, devine tot mai evidentă necesitatea unor noi tendințe și abordări în cadrul sistemului de învățămînt. Schimbările sociale constituie forța motrice a perfecționării sistemului educațional.

Consider că una dintre cele mai importante realizări ale reformei învățămîntului din ultimii 10 ani în Republica Moldova o constituie faptul că profesorii au conștientizat necesitatea transformărilor.

Astăzi, în rezultatul unor variate activități (seminarii, training-uri, cursuri de formare), care au vizat direct modernizarea învățămîntului, putem conchide cu siguranță că situația s-a schimbat (și aici, în bună parte, este și aportul celor de la PRO DIDACTICA).

Întru traducerea în viață a obiectivelor trasate, Primăria municipiului Chișinău a adoptat Programul de dezvoltare a învățămîntului I (pentru anii 1996-2000) și Programul de dezvoltare a învățămîntului II (pentru anii 2001-2005) privind strategia reformei învățămîntului în municipiu.

Din punctul de vedere al intereselor personalității, Programul, în conformitate cu prevederile Legii administrației publice locale, urmează să asigure: elevilor – dezvoltarea capacităților și aptitudinilor spirituale și fizice; cadrelor didactice – condiții de activitate decente, posibilități de perfecționare profesională, de creștere a măiestriei pedagogice și autorealizării.

Reformele inițiate în Republica Moldova și în municipiu au dus la restructurarea esențială a școlii naționale și reorganizarea calitativă a procesului instructiv-educativ.

Obiectivul fundamental al învățămîntului formativ și cel al curriculumului școlar, o altă realizare importantă a reformei, îl constituie educarea omului în perspectiva integrării lui rapide

verticalitatea. Un bun ajutor în această privință poate fi influența din exterior – mass-media, de exemplu. În acest context, elocvente sînt materialele din revista “*Didactica Pro...*”: a) Gabriela Cristea, *Spiru Haret – un reprezentant al pedagogiei sociale*, nr. 5, 2002; b) Otilia Dandara, *Jean-Jacques Rousseau despre libera dezvoltare a personalității*, nr. 6, 2002; c) Nadia Cristea, *Argument*, nr. 3-4, 5, 6, 2002; d) este semnificativă și lucrarea: Vlad Pâslaru, Angela Cara, *Învățămîntul din Republica Moldova în perioada de tranziție la societatea democratică*, Destin românesc, Chișinău-București, nr. 4/2001.

în fața nonvalorilor, a subculturii, să-i implanteze antidoturi care i-ar permite să supraviețuiască într-o lume obsedată de cultul consumului, al violenței, sexului comercial etc.

4. Asemenea întrebări întotdeauna vor suna cinic atîta timp cît cadrelor din învățămînt nu li se va reda demnitatea profesională prin asigurarea unui nivel de viață, cel puțin, decent.

5. Mă tem că acest spirit “refractor” e împins prea departe, lăsînd astfel loc pentru alt fel de “discriminări”. Învățămîntul național nu poate fi cosmopolit; depolitizarea lui nu trebuie să elimine din școală spiritul național. În școala germană se cultivă spiritul german, în cea americană – spiritul american. Învățămîntul din Republica Moldova trebuie să fie unul românesc, pentru că “moldovenizarea” lui ideologică va avea ca efect inevitabil primitivizarea conținutului, fapt ce l-ar face cu totul necompetitiv.

în societate. S-au pus bazele democratizării și umanizării învățămîntului, a început pregătirea și formarea unei personalități de tip nou – liberă, deschisă, dornică să activeze în condiții cu adevărat democratice.

Vreau să accentuez că cei aproape nouă ani de activitate în calitate de Primar General al municipiului Chișinău au constituit o perioadă rodnică de conlucrare cu Departamentul Educație, Știință, Tineret și Sport, perioadă de realizări frumoase în învățămînt.

Cu concursul și sprijinul Primăriei, au fost date în exploatare școli (6), edificii sportive (3), au fost înființate instituții educative de tip internat (3). La inițiativa Primăriei s-a organizat și desfășurat concursul municipal *Pedagogul anului* (2 ediții), a fost construită prima casă de locuit pentru 42 de familii de pedagogi prin intermediul Agenției municipale de ipotecă “Amic”.

Primăria susține activitatea Centrelor de creație. La compartimentul autorealizării copiilor, în municipiu activează clase cu diverse profiluri. Anual, în acest scop sînt alocate circa 259 mii lei.

Este în creștere activitatea educațională cu copiii talentați, inclusiv prin promovarea lor la cea mai înaltă decorație – bursa anuală *Businessmanul anului* acordată de Primăria municipală.

2. Reforma învățămîntului pune în fața profesorului sarcini de importanță majoră: îmbunătățirea calității instruirii și educației, asigurarea unui înalt nivel al predării, perfecționarea formelor, strategiilor și mijloacelor de instruire, formarea și dezvoltarea capacităților de muncă intelectuală. Realizarea acestor obiective contribuie la modelarea omului nou. Aname profesorul este cel chemat să-și aducă contribuția în modul cel mai activ la formarea personalității elevilor, să-i educe în spiritul respectului față de producătorul de bunuri materiale,

părinți, tradiții, limba și cultura poporului, comorile naționale și universale, de a le forma o atitudine responsabilă față de mediul ambiant și conștiința ecologică.

3. Școala trebuie să cultive la elevi sentimentul dragostei față de țară și neam, devotamentul, grija și respectul față de tot ce-i înconjoară, să educe spiritul înaltei răspunderi prin calitatea învățării și a muncii. Realitatea însă este de altă natură. Deși în art. 4 din Legea învățământului se stipulează că învățământul de stat este gratuit, elevul se confruntă cu cruda realitate (salariul mizer al părinților, plata pentru arenda manualelor etc.).

Tot aici se stipulează că educația moral-spirituală este un obiect de studiu obligatoriu, predat de o persoană cu o pregătire corespunzătoare. Însă lipsa cadrelor respective, a programelor și manualelor adecvate duce la implicarea în predarea disciplinei a reprezentanților diferitelor confesiuni religioase.

Pentru mun. Chișinău este importantă activitatea unicului Centru de educație moral-spirituală *Arta de a deveni Om*, în cadrul căruia a fost elaborată concepția educației moral-spirituale.

Idealul unei personalități se formează prin însușirea valorilor de *bine-frumos-adevăr-credință-onoare*. La acest compartiment se înscriu activitățile desfășurate cu aportul Primăriei, manifestări culturale cu adevărat de valoare:

festivalurile-concurs folclorice și de datini autohtone *Să trăiți, să-nfloriți, Florile dalbe, La fântâna dorului*, festivalul-concurs al colectivelor dramatice *Scena copiilor*, festivalul de dans sportiv *Constelația dansului* etc.

De Hramul orașului, organizăm, deja de șapte ani, Festivalul internațional de dansuri populare pentru copii, expoziții de creație plastică a copiilor din capitală.

4. Cît privește promovarea profesionalismului și a competenței la nivelul autorităților publice, consider că, în primul rînd, cel care are datoria de a implementa politica de stat în teritoriu ar trebui să fie un specialist, care a trecut prin toate structurile sistemului de învățământ, cunoaște toate etapele de dezvoltare ale lui și, în special, cele ale reformei din ultimii zece ani; capabil să-și asume riscul și responsabilitatea pentru realizarea calitativă a schimbării.

5. Partidele politice vin și pleacă de la guvernare, învățământul însă rămîne un sistem unitar, care trebuie să fie refractar la discriminarea ideologico-partinică, politică, rasială, națională, indiferent de forțele politice aflate la guvernare. Fiecare partid politic tinde să-și realizeze platforma preelectorală, pe cînd obiectivul major al școlii, așa cum este specificat în art. 5 al Legii învățământului, constă în dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității. Acest postulat poate fi realizat doar respectînd cu strictețe actele normative în baza cărora funcționează unitățile școlare.

CENTRUL EDUCAȚIONAL PRO DIDACTICA

Licența A MMII nr. 007111

Programul "Dezvoltarea Gîndirii Critice"

Dacă doriți:

- să cunoașteți cele mai eficiente strategii și tehnologii educaționale ce promovează o învățare activă și independentă, precum și o gîndire critică
- să cultivați la elevi relații bazate pe respect, toleranță și ajutor reciproc
- performanțe și eficiență în plan personal și profesional

participați la următoarele cursuri de perfecționare (valabile pentru atestarea cadrelor didactice conform licenței Ministerului Educației):

1. **Inițiere în metodologia *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice***
2. **Strategii de Dezvoltare a Gîndirii Critice la disciplinele reale**
3. **Strategii de Dezvoltare a Gîndirii Critice la disciplinele umanistice**
4. **Strategii de învățare prin cooperare**
5. **Proiectarea lecțiilor în cheia Dezvoltării Gîndirii Critice**
6. **Evaluarea în cheia Dezvoltării Gîndirii Critice**
7. **Atelierul de lectură**
8. **Atelierul de scriere**
9. **Gîndirea Critică pentru manageri școlari**

- Durata unui curs constituie 40 de ore
- 2 sesiuni de identificare a obiectivelor individuale de învățare cu 1-2 săptămîni înainte de curs
- 3 zile de curs între orele 9.00-15.30
- 2 sesiuni de evaluare finală, la 2-4 săptămîni după finisarea cursului

- Numărul de participanți într-o grupă este de 8-16 persoane
- Taxa pentru un curs este de 300 de lei/participant sau 3950 de lei pentru un grup de participanți (cheltuielile de cazare și transport nu sînt suportate de Centru)
- Taxa de participare se va achita în prima zi de curs
- Pentru a participa la cursuri completați formularul de înscriere
- Perioada desfășurării cursurilor va fi anunțată suplimentar la telefonul indicat în formularul de înscriere
- Limba de instruire – română, rusă, engleză
- Cursurile vor avea loc în zilele de joi, vineri și sîmbătă (în cazuri de excepție și duminică)

La solicitare, se pot elabora cursuri speciale cu conținuturile, durata și obiectivele definite de către instituția dvs.

Cursurile de perfecționare pot fi organizate în incinta instituției dvs. sau la PRO DIDACTICA.

Formularul de înscriere la cursuri poate fi completat la sediul Centrului Educațional PRO DIDACTICA (str. Armenească, 13, Chișinău), solicitat și înaintat prin e-mail, fax.

Relații la telefoanele: 54-25-56, 54-19-94
Fax: 54-41-99, e-mail: ncretu@cepd.soros.md

Persoana de contact:
Coordonator Program – **Nicolae CREȚU**

Otilia **DANDARA**

Universitatea de Stat din Moldova

În perioada când se acceptă diversitatea ideilor, modul de a gândi și acționa în contextul unui cod moral centrat pe valorile general umane, educația în baza variatelor teorii pedagogice devine o necesitate.

Recunoscute într-o măsură mai mare sau mai mică, școlile de alternativă sînt/au devenit o realitate în Republica Moldova. O instituție de învățămînt, de fapt un sistem educațional, a cărui activitate se deosebește substanțial de activitatea școlii tradiționale, este școala Waldorf, axată pe pedagogia lui Rudolf Steiner (1861-1925).

Școlile Waldorf pledează pentru un spirit nou într-o lume în transformare rapidă; o concepție materialistă asupra lumii și ființei umane nu mai este suficientă pentru a răspunde exigențelor societății moderne. Viitorul impune o schimbare fundamentală în modul nostru de a gândi; individualitatea umană ca entitate spirituală independentă ar trebui să fie punctul de pornire pentru toate eforturile de reînnoire a societății noastre. Bazate pe cunoașterea profundă a naturii umane, principiile pedagogice ale lui R.Steiner (pedagogia Waldorf) pot fi rezumate astfel: aptitudinile intelectuale, artistice, morale sînt dezvoltate în mod egal; programa de studii a fiecărei școli este elaborată individual și presupune un echilibru între teorie și practică. Materiilor artistice și științifice li se acordă aceeași importanță. La nivel de școală secundară sînt prevăzute cursuri practice de agricultură, silvicultură și de cunoaștere a mediului social. Predarea este considerată și realizată ca o artă. Cadrele didactice acționează asemeni unor artiști, ale căror deziderate sînt de a ajuta copilul să descopere și să iubească lumea din jurul lui. Scopul lor nu este suprasaturarea copilului cu cunoștințe, ci cultivarea propriilor facultăți.

În practica de zi cu zi accentul nu se pune pe "Ce este posibil?" sau "Ce se memorizează mai bine?", ci, mai degrabă, pe "Ce este interesant și poate stimula copilul la stadiul actual de dezvoltare?". De aceea, nu există selecție sau specializare timpurie și corigență. Diversitatea din fiecare clasă reflectă diversitatea mediului uman, ca bază socială a procesului educațional.

Sarcina cadrelor didactice este să trezească aptitudinile latente ale copilului pentru a permite individualității sale profunde să iasă la iveală și să evolueze: astfel, el este ajutat să găsească relația justă între individualitatea sa și ființa fizică,

Particularitățile organizării procesului educațional în școala Waldorf

între ambianța sa și societatea actuală în care urmează să se integreze.

Prima școală de acest tip a fost înființată la Stuttgart în 1919 de Rudolf Steiner, la rugămintea lui Emil Molt, conducătorul fabricii de țigări "Waldorf Astoria", ca răspuns la inițiativa angajaților ei. Școala liberă Waldorf era o expresie a căutării de înnoire socială prin renovarea sistemului de educație din Germania după dezastrul din primul război mondial.

Curînd, școli similare iau naștere și în alte orașe din Germania, iar mai apoi în Olanda, Anglia, Elveția etc. În anii regimului fascist din Germania, ele au fost interzise. După cel de-al doilea război mondial însă, școlile Waldorf capătă o răspîndire tot mai largă în lume. În 1970 numărul lor ajunge la 100, peste zece ani la 200, iar în ultimii douăzeci de ani – la peste 800. Astăzi acest val al inițiativelor Waldorf s-a transformat într-o mișcare internațională, care include, în afară de școli, peste 1200 de grădinițe, circa 300 de instituții de pedagogie curativă pentru copii cu deficiențe, 80 de seminarii și instituții de învățămînt superior pentru pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice. Se editează reviste pedagogice, lucrări metodice, activează ateliere și fabrici specializate în producerea materialelor și inventarului necesar școlilor Waldorf. Se desfășoară festivaluri artistice, congrese și simpozioane științifice naționale și internaționale.

Regimurile totalitare, pînă nu demult, au ignorat respectiva pedagogie. Dar, o dată cu prăbușirea "cortinei de fier", are loc și aici o răspîndire largă a școlilor Waldorf – Polonia (3), Ungaria (13), Cehia (7) etc.

Interesul față de această pedagogie cu adevărat liberă, motiv pentru care a fost neglijată și criticată mulți ani, crește și în spațiul ex-sovietic. În ultimul deceniu, școli Waldorf au fost înființate în Rusia (18), Ucraina (12), Estonia (7), Letonia (4),

Azenia **ALBU**

Școala Waldorf, mun. Chișinău

Georgia (1), Kîrgîzstan (1) etc. Din 1990 la Moscova și din 1991 la Sankt-Petersburg funcționează seminariile pedagogice Waldorf pentru pregătirea cadrelor didactice.

O amploare deosebită a căpătat mișcarea Waldorf în România. Primele instituții au fost constituite în anul de învățămînt 1990/91, iar în 1999/2000 existau deja 147 de clase și 39 de grupe în școlile și grădinițele de stat din 27 de localități, precum și grădinițe și școli ce funcționau separat în 10 localități. Este un exemplu fără precedent de implementare rapidă a școlilor de alternativă în învățămîntul de stat. Din 1996, la București funcționează Colegiul Universitar de institutori Waldorf.

Creată din inițiativa unui grup de părinți și pedagogi, școala Waldorf din mun. Chișinău este un complex instructiv-educativ, o școală de alternativă în cadrul învățămîntului de stat, care are autonomie pedagogică și include învățămîntul preșcolar (grupe de grădiniță), învățămîntul primar (cl.I-IV), gimnazial (cl.V-IX), mediu de cultură generală (cl.X-XI) și liceal (cl. XII).

Instituțiile Waldorf sînt înființate din dorința copiilor de a învăța la o astfel de școală, din dorința părinților de a-și instrui copiii altfel decît au învățat ei, din dorința profesorilor de a preda și a educa în plină libertate de gîndire și acțiune, pentru a putea folosi pedagogia ca artă, în mod creativ. Datorită acestor instituții în sistemele educaționale din lume are loc o spiritualizare a învățămîntului.

Baza teoretică a școlii Waldorf este antropozofia (știința spirituală despre om) elaborată de Rudolf Steiner, care s-a angajat să orienteze educația în funcție de condițiile de viață și de dezvoltare a copilului, independent de interesele politice, economice și religioase. El scria: "Predarea și instruirea în școală trebuie să izvorască numai din cunoașterea omului în devenire și înzestrării sale individuale... Nu este semnificativă întrebarea: ce trebuie să știe și să poată omul în societatea timpului său?, ci: cu ce este dotat omul și ce poate fi cultivat în el? Doar atunci va fi posibilă completarea societății cu noi forțe, exponente ale generației în formare" [2, p.28]. Rudolf Steiner, ca și mulți predecesori, considera că instruirea și educația se bazează pe cunoașterea adevărată a individului, fundamentată pe ideea tripartitei, adică concepția despre om ca despre o ființă unitară alcătuită din trup, suflet și spirit. Orice altă abordare ar fi incompletă sau unilaterală. Această concepție este întemeiată pe tradiții vechi elaborate de omenire în decursul evoluției sale istorice.

Principiile pedagogice constituie baza normativă a procesului educațional orientat spre realizarea obiectivului major al școlii Waldorf – dezvoltarea firească, liberă a omului, prin armonizarea componentelor sale fizice, sufletești și spirituale, în conformitate cu etapele de vîrstă; învățarea omului cum să învețe de la viață pentru integrarea lui în societate ca personalitate liberă, sănătoasă, activă, creativă și responsabilă. Acest scop poate fi atins printr-o profundă cunoaștere a ființei umane de către profesori, educatori, părinți și prin tendința de colaborare a tuturor factorilor în vederea formării/dezvoltării la copii a capacităților intelectuale, artistice, practice și a cultivării înalțelor valori morale.

Un alt principiu fundamental al școlii Waldorf pornește de la libertatea deplină a profesorilor (autonomie pedagogică) în activitatea instructiv-educativă, bazată pe simțul înaltei

responsabilități față de copii, părinți și Colegiul Profesoral. *Numai un pedagog liber poate fi creativ și numai un educator liber și creativ poate educa personalități creative și autonome.* Principiul libertății se manifestă și prin faptul că evaluarea cunoștințelor și stimularea elevilor nu se face prin note. Cadrele didactice își formează, prin observație, în procesul activității de predare o imagine despre cunoștințele, capacitățile și neajunsurile fiecărui elev. Aceste concluzii sînt comunicate în discuții individuale și colective pe parcursul anului, apoi informația este adusă la cunoștința părinților printr-o caracterizare anuală. Autoritatea învățătorului are o deosebită importanță pentru copiii de 7-14 ani. Dascălul este cel ce va întruhipa această autoritate blîndă, dar hotărîită pe care copilul o va respecta. Din aceste considerente, este încurajată predarea tuturor (majorității) disciplinelor de către un profesor, dacă el poate garanta eficiență sporită. Astfel, pentru mai multă siguranță, unele obiecte, printre care și cele pentru examenul de capacitate, sînt predate de profesorii de specialitate.

Nici examenele nu se află în centrul interesului pedagogic al școlii Waldorf (prin provocarea concurenței acestea traumează dezvoltarea normală a copilului). Ele sînt impuse de circumstanțe: centralizarea sistemului de învățămînt din Republica Moldova și cerințele unice de înmatriculare în instituțiile din nivelul superior. Susținînd examenele, elevii primesc certificatele de absolvire respective.

Procesul didactic în școala Waldorf ține cont și de următoarele principii:

- Principiul învățămîntului multilateral, care corespunde naturii tripartite a ființei umane: trup-suflet-spirit sau voință-simțire-gîndire;
- Principiul pedocentrismului: orientarea școlii (educatorilor și profesorilor) și a părinților spre copilul real, fără a tinde să realizeze concepții subiective despre predare și educație;
- Ideea dezvoltării pe baza concepției goetheene despre metamorfoza organică. Dezvoltarea copilului în trepte septenale, proces în care au loc transformări esențiale ale unor calități în altele;
- Principiul corelației între vîrstă și predare presupune o coordonare permanentă între alegerea materialului, tehnologia didactică și caracteristicile psihopedagogice de vîrstă ale copiilor, precum și perspectivele dezvoltării lor;
- Legătura strînsă între activitatea cognitivă și cea afectiv-volitivă a copiilor în procesul prelucrării materiei studiate. Accentul nu se pune pe **noțiuni**, ci pe **imagini** vii (în școala primară) și **fenomene** esențiale (în clasele mari);
- Principiul corelației cu condițiile spirituale, istorice, culturale ale locului și timpului său;
- Principiul orientării învățămîntului spre practica vieții. Instruirea teoretică este efectuată în funcție de realitățile vieții. Prin intermediul materiilor de studii copiii fac cunoștință cu lumea înconjurătoare;
- Principiul abordării general umane în procesul de învățare.

Școala nu este un promotor al intereselor profesionale. Totodată, ea consemnează sărbătorile care sînt parte integrantă

a vieții culturale a multor țări și popoare (Crăciunul, Paștele etc.).

Importantă în activitatea învățătorului-diriginte este observarea dezvoltării fiecărui copil, a proceselor ce au loc în sufletul lui, a aptitudinilor ce urmează a fi valorificate. Aceasta, precum și conținutul disciplinelor, formele de lucru la lecții, organizarea zilei de studii și a ritmului anului de învățământ – toate se bazează pe cunoașterea profundă a copilului în evoluție, pe stabilirea unor relații sincere, de stimă și dragoste reciprocă.

Valoarea educativă a procesului conceput conform teoriei lui R.Steiner constă în posibilitatea angajării omului în devenire în variate forme de activitate. Spre deosebire de școala tradițională, în care se obișnuiește organizarea unor activități în afara orelor de curs, modalitățile școlii Waldorf pot fi apreciate ca elemente ale unui întreg, ce au scopul de a se completa reciproc. Diversitatea lor contribuie la realizarea reușită a integrității personalității.

Decadele anului, orele de bază, serbările lunare, jocurile dramatice (spectacolele), iarmarocurile sînt “trăite” de toți cei implicați în proces: elevi, dascăli, părinți. În contextul vieții școlare Waldorf, nu se face o delimitare strictă între variate forme de organizare a educației, spre deosebire de școala tradițională, în care locul și rolul lecției sînt esențiale.

Există un specific al folosirii mijloacelor didactice. Școala Waldorf nu insistă asupra utilizării manualelor, pentru că alegerea lor presupune o anumită doză de subiectivitate (nu întotdeauna Ministerul Educației selectează cele mai reușite manuale sau nu întotdeauna sînt elaborate manuale bune).

În scopul promovării principiilor educaționale ale pedagogiei lui Steiner materialul predat este înscris de elevi în caiete de “epocă”. Temele de acasă sînt pregătite în baza diverselor surse: creștomaii, cărți, reviste, chiar și manuale, dacă corespund nevoilor. Astfel, elevii devin posesorii unei biblioteci de “cărți” scrise de ei înșiși (conspicue bogat ilustrate).

Într-un mod specific este eșalonat conținutul procesului educațional. Materiile de bază sînt predate în “epoci” de cîte 3-4 săptămîni. Într-un modul (numit epocă), zilnic, primele două ore fără pauză, clasa studiază, de exemplu, matematica. Astfel, pe parcursul unei epoci, poate fi înșușită chiar și materia prevăzută pentru un an școlar, ritmul de lucru fiind deosebit de eficient. Urmează alte epoci, elevii reîntîlnindu-se cu matematica doar peste cîteva luni. “Nu uită ei oare totul pînă atunci?” veți întreba. Desigur, uită. Acest aspect însă constituie un punct forte al școlii Waldorf, deoarece este singura din lume care folosește în procesul de instruire uitarea, considerată dușmanul nr. 1 al învățării. Un elev ideal este considerat, de regulă, acela care ține minte tot ce a învățat, înregistrează ce aude, ca un casetofon, și este gata să reproducă informația la orice oră. În școala Waldorf acest proces natural de protecție

a memoriei este perceput drept aliat. În primul rînd, pentru că, uitînd ce a asimilat la matematică, elevul se va putea dedica din plin unui nou domeniu, de exemplu, literaturii. În al doilea rînd, după ce matematica a fost uitată aparent complet, la reîntîlnirea cu această știință, elevul își va reaminti mult mai intens cele învățate.

Dar nu toate materiile participă la acest carusel al epocilor. Sînt predate în sistem modular limba maternă, matematica, fizica, chimia, istoria, geografia și științele naturii. Celelalte materii, numite generic abilități, adică limbile străine, educația fizică, desenul, dar și activitățile artistice, orele de exerciții la matematică și limba maternă apar în orar după cele două ore de epocă în fiecare zi.

Iată, pentru exemplificare, orarul clasei a V-a.

Orar săptămînal

Planificarea epocilor pentru cursul principal

Semestrul I		Semestrul II	
Biologia	3 săptămîni	Lit. română	3 săptămîni
Geografia	4 săptămîni	Istoria	4 săptămîni
Limba Română	3 săptămîni	Matematica	2 săptămîni
Matematica	4 săptămîni	Limba română	3 săptămîni
Istoria	4 săptămîni	Matematica	2 săptămîni
		Biologia	2 săptămîni

Ponderea ridicată a cursurilor artistice și a celor practice iese în evidență imediat ce vezi orarul. De ce? Școala Waldorf nu este o școală de profil, dar aici se stăruie asupra echilibrului dintre activitățile artistice, practice și cele intelectuale. În sistemul clasic de învățământ acest raport este total dezechilibrat în detrimentul laturii artistice și a celei practice. Din acest punct de vedere, școala Waldorf propune o educație echilibrată, oferindu-i fiecărui copil ceea ce i se potrivește, precum și o inițiere în domeniile pentru care nu are înclinații, dar care sînt necesare unei formări complexe.

Spre deosebire de școala tradițională, pedagogia Waldorf are o cu totul altă viziune asupra evaluării. Adulților le-ar părea ridicolă notarea zilnică a activității desfășurate. Cu toate acestea, copiii noștri sînt notați timp de 12 ani. Ce se va întîmpla dacă elevii nu vor fi notați? Majoritatea profesorilor consideră că aceștia nu vor mai învăța, deoarece nota constituie un instrument de impunere și pedeapsă, de disciplinare a elevului. În multe cazuri, profesorii nu realizează că elevii nu au nevoie de bici, că ei posedă un impuls natural puternic pentru învățatură, pentru nou. Acest impuls, mînuit cu dibăcie, face inutilă prezența notelor, transformînd școala într-o continuă bucurie.

Cum se desfășoară procesul de învățământ din școala Waldorf în absența notelor? Orele sînt mult mai libere, elevii fiind deosebit de deschiși. Elevii buni sînt oricînd dispuși să-și ajute colegii aflați în dificultate. În general, ei au o motivație

Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri
Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal
Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal	Cursul principal
Desenul geometric	Limba română	Matematica	Limba engleză	Muzica
Limba engleză	Limba franceză	Euritmia	Muzica	Limba franceză
Ed.fizică	Abilități practice	Lucrul manual	Religia	Euritmia
Ed.tehnică	Abilități practice	Pictura	Educația fizică	Lucrul manual

intrinsecă, dorință de cunoaștere, convingeri și atitudini pozitive față de proces.

Elevii efectuează regulat teme și lucrări de control, care au drept scop informarea lor despre nivelul cunoștințelor și aptitudinilor. Lipsa notelor exclude în mod firesc fenomenul copiatului, demonstrând că orice viciu este determinat de anumite circumstanțe.

Există o corelație directă între evaluare și tipul de disciplină format, evaluarea din școala Waldorf contribuind la formarea unei discipline conștiente. Aprecierea cunoștințelor și competențelor elevilor se face prin verificări curente și periodice – orale, în scris și practice. Rezultatele la învățătură, după cum s-a menționat anterior, nu se notează, deoarece ele nu pot reflecta nici complexitatea dezvoltării generale a elevilor, nici performanțele obținute. Notele sînt pentru elevi niște stimulenți exteriori, mult mai ineficienți decît stimulenții interiori, cultivați în școala Waldorf.

Cum află însă părinții despre activitatea copilului? Pe parcursul anului învățătorii-diriginți și profesorii, urmărind dezvoltarea generală a elevului și apreciind calitativ reușita lui în baza lucrului la lecții, probelor scrise și a controlului caietelor, informează părinții permanent și detaliat despre cunoștințele, capacitățile și problemele copilului. În plus, părinții pot vedea caietele de epocă și agendele în care profesorii fac aprecieri scrise; cele învățate sînt prezentate și în cadrul unor activități (concerte lunare, de sărbători etc.).

La sfîrșitul anului școlar elevii primesc certificate de absolvire a clasei respective cu o caracterizare a progreselor lui, la fiecare obiect din planul de învățămînt, și cu schimbările în dezvoltarea intelectuală. Caracterizarea anuală, discutate și aprobate de Colegiul Profesorat al școlii, conțin:

- în clasele I-III – aprecierea dezvoltării generale a copilului (adresată părinților); elevilor li se oferă o poezie individuală (“poezia sufletului”) sau o povestire scurtă în care se propune, în mod artistic, un imbold pentru evoluția lor ulterioară;

- în clasele IV-VIII – o caracterizare scrisă a rezultatelor la învățătură cu un caracter educativ și stimulator adresată elevului. Munca este apreciată doar în raport cu capacitățile lui individuale;
- în clasele IX-XII – se propune o caracterizare obiectivă adresată elevului pentru a-i dezvolta simțul autoevaluării.

Punînd accentul pe persoană, și nu pe proces (așa cum se obișnuiește în școala tradițională), școala Waldorf reușește să-i formeze personalității calități necesare inserției sociale: încrederea în forțele proprii, deschiderea spre comunicare, empatia. Experiența pedagogică a acestor instituții a anticipat multe probleme esențiale ale reformei actuale din învățămînt. În școlile Waldorf a fost realizat, încă din prima jumătate a sec. XX, dreptul tuturor cetățenilor la învățătură, egalitatea posibilităților și egalitatea persoanelor în cadrul învățămîntului general. Conținutul instruirii se schimbă permanent, ținîndu-se cont de progresul științei și civilizației, de dezvoltarea capacităților individuale ale omului și a necesităților sociale. Pentru pedagogia Waldorf este caracteristică unitatea teoriei și practicii, precum și realizarea principiului reformei mobile în învățămînt, în condițiile căreia nu se creează un nou sistem, ci are loc o reînnoire și o transformare a celui existent.

Pedagogia Steiner dispune de un potențial enorm care abia a început să se manifeste. Principiile și metodele ei merită și trebuie să aibă o influență esențială asupra procesului instructiv-educativ din școlile tradiționale, pentru care școala Waldorf poate deveni un izvor de idei și de inovații.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Calgren, F., *Educație pentru libertate. Pedagogia lui Rudolf Steiner*; Cluj Napoca, 1996.
2. Steiner, R., *Înnoirea artei pedagogico-didactice prin știința spirituală*, București, 1992.
3. Краних, Э., *Свободные Вальдорфские школы*, Москва, 1992.

CENTRUL EDUCAȚIONAL PRO DIDACTICA Programul “Dezvoltarea Gîndirii Critice”

a inițiat un proces de colectare de fonduri în vederea acoperirii parțiale a cheltuielilor pentru cursurile de perfecționare oferite de Centru.

Instituțiile de învățămînt care doresc să beneficieze de reduceri pentru cursurile oferite de Programul *Dezvoltarea Gîndirii Critice* vor adresa Centrului Educațional PRO DIDACTICA o scrisoare de garanție prin care se va asigura:

- participarea la curs a cel puțin 12 cadre didactice;
- sprijinirea efortului profesorilor de implementare a strategiilor de învățare ce dezvoltă gîndirea critică;
- acoperirea cheltuielilor de alimentare a participanților pe parcursul instruirii;
- achitarea contravalorii în lei a sumei de 90 de dolari SUA.

În scrisoare va rugăm să indicați modulul solicitat, adresa, persoana de contact și telefonul instituției dvs.

Pentru fiecare modul solicitat este nevoie de o scrisoare de garanție.

Scrisorile de garanție vor sprijini activitatea de căutare a fondurilor suplimentare de acoperire parțială a cheltuielilor de instruire. În baza scrisorilor va fi elaborat și înaintat organizațiilor donatoare un proiect. În cazul obținerii finanțării cursurile vor fi organizate nu mai devreme de octombrie 2003, iar instituțiile de învățămînt vor beneficia de cursuri în ordinea prezentării scrisorilor de garanție.

Relații la telefoanele: 54-25-56, 54-19-94
Fax: 54-41-99, e-mail: ncretu@cepd.soros.md

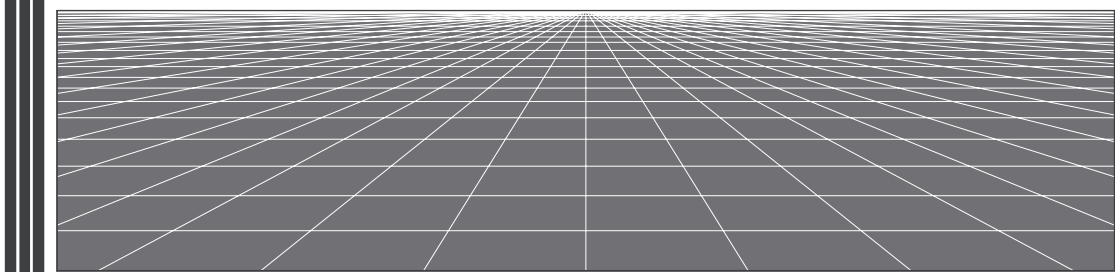
Persoana de contact:
Coordonator Program – **Nicolae CREȚU**

● **Sistemul de credite transferabile**

● **Învățarea prin cooperare**

● **Cubul – tehnică de integrare a cunoștințelor**

EX CATHEDRA

Elena PETROV

Direcția Învățământ Superior, Ministerul Educației

“Dacă procesul de unificare al Europei ar putea demara din nou, eu l-aș realiza prin intermediul învățământului și culturii (dar nu al economiei).”

/Jan Mone/

Constituirea societății civile și reformele economice generează probleme ce țin de dezvoltarea învățământului, în special, a învățământului universitar. Apariția acestor probleme se datorează mai ales epocii cunoștințelor globale, care impune necesitatea formării omului cu o nouă viziune, în baza unor noi modele de pregătire pentru viață.

Strategia de internaționalizare a învățământului universitar include câteva momente:

1. *compatibilizarea sistemelor de învățământ din diferite țări;*
2. *recunoașterea și echivalarea instituțională a perioadelor de studii și a diplomelor;*
3. *eficientizarea mobilității academice a studenților.*

Un mijloc de realizare a strategiei preconizate îl constituie utilizarea *creditelor academice transferabile* la nivel național. La întrunirea miniștrilor învățământului din țările europene (Praga, 18-19 mai 2001), implementarea sistemelor de credite a fost determinată drept prioritate a învățământului universitar european pentru următorii ani.

I. Creditele transferabile, ca instrumente de

Sistemul de credite academice transferabile (strategie de reformare a învățământului universitar)

măsurare și exprimare a volumului de muncă pretins studentului sub diferite forme în procesul de învățământ, au fost promovate pentru prima dată în universitățile americane. Operarea cu credite transferabile a simplificat considerabil procedurile de echivalare a perioadelor de studii între diferite universități și a accelerat fluxurile interuniversitare de studenți. Performanțele sistemului i-au condiționat universalizarea treptată, acesta fiind preluat mai întâi de universitățile canadiene, apoi de mediile universitare din Marea Britanie și din Olanda. Procesul de integrare europeană a influențat pozitiv fenomenul vizat, lărgindu-i considerabil arealul de aplicare în anii '80.

La nivel european Sistemul de credite a evoluat în două etape:

- au fost *reorganizate* planurile de învățământ universitare prin alocarea de credite pentru fiecare disciplină;
- au fost stabilite *condițiile și principiile transferului* de credite de studii de la o universitate la alta.

Pe parcursul anilor '90 Uniunea Europeană, prin intermediul programului SOCRATES, subdiviziunea ERASMUS pentru învățământul universitar a elaborat, printr-un program pilot la care au participat 145 de instituții, un *Sistem European de Transfer a Creditelor – European Credit Transfer System (ECTS)*¹, care este în curs de generalizare în țările membre ale Uniunii Europene.

II. Sistemul European de Credite Transferabile

¹ Pentru a nu crea confuzie cu termenul din limba engleză, se propune utilizarea abrevierii ECTS și în limba română.

– **ECTS²** este fondat în baza a trei elemente fundamentale:

1. *informarea* despre programele de studii și rezultatele studentului;
2. *acordul mutual* (între instituțiile partenere și student);
3. *utilizarea creditelor ECTS*.

Aceste elemente s-au materializat în următoarele documente-cheie:

- a) dosarul de informații,
- b) formularul de candidatură a studentului/contractul de studii,
- c) extrasul din foaia matricolă.

Acest sistem este utilizat de către studenți, profesori, instituții în măsura în care părțile interesate doresc ca studiile făcute în străinătate să fie recunoscute drept parte integrantă a programelor de studii.

ECTS se întemeiază pe *recunoașterea academică totală*, care presupune echivalarea unei perioade de studii în străinătate cu o perioadă de studii comparabilă în cadrul instituției de origine indiferent de eventualele diferențe în conținutul programelor stabilite, precum și pe principiul *libertății depline* a universităților *de a-și alege partenerii*.

Funcționarea eficientă a ECTS necesită respectarea unor condiții generale:

1. Angajamentul instituțiilor partenere de a respecta regulile sistemului.
2. Alocarea de unități credit pentru toate disciplinele din planul de învățământ.
3. Crearea unor structuri de consultanță și îndrumare în cadrul universității.
4. Pregătirea și editarea materialelor informative necesare:
  - a) crearea unui *Dosar informațional instituțional* care să cuprindă o informație completă asupra instituției și publicarea acestuia în limba națională a statului și într-o limbă de circulație internațională;
  - b) publicarea informației privind organizarea și desfășurarea procesului didactic în baza ECTS;
  - c) elaborarea și punerea la dispoziția studenților a unei *Fișe de prezentare a disciplinei*.
5. Stabilirea relațiilor și încheierea acordurilor de colaborare cu instituții-partenere participante la ECTS.
6. Elaborarea și utilizarea noilor documente oficiale: formularul de candidatură al studentului, contractul de studii tip ECTS și extrasul din foaia matricolă.

² Vezi: Erasmus Bureau, European Credit Transfer System (ECTS) User's Guide, Bruxelles, 1995.

ECTS nu determină conținutul, structura sau echivalarea programelor de studii, calitatea acestora urmînd a fi evaluată de instituțiile de învățămînt.

Conform ECTS studentul obține creditele respective pentru o disciplină din planul de învățămînt dacă realizează toate obiectivele aferente acesteia. Este necesară evidențierea celor doi indicatori ai evaluării academice în ECTS: *creditele și notele*. Dacă creditele măsoară volumul de muncă depus de student, notele apreciază calitatea cunoștințelor și deprinderilor obținute. Una dintre caracteristicile importante ale ECTS o constituie existența unui mecanism de transfer al sistemelor de note.

ECTS presupune *avantaje* pentru toți subiecții învățămîntului superior.

1. Implementarea ECTS în *instituțiile de învățămînt superior*:
  - stimulează dezvoltarea autonomiei și responsabilității;
  - deschide noi posibilități de colaborare;
  - contribuie la dezvoltarea relațiilor de comunicare;
  - catalizează procesul de perfecționare a calității procesului de instruire și a activității manageriale;
  - facilitează și impulsionează mobilitatea studentescă.
2. Implementarea ECTS în mediul *profesoral*:
  - stimulează procesul de perfecționare a programelor de studii, a calității procesului educațional;
  - impulsionează comunicarea și diversificarea;
  - facilitează luarea deciziilor în problema recunoașterii academice.
3. Implementarea ECTS pentru *studenți*:
  - asigură o ofertă mai largă pentru studii peste hotarele țării;
  - permite constituirea independentă a traseului educațional;
  - asigură certificarea și recunoașterea perioadei compacte de studii într-o instituție străină.

III. O analiză a practicii internaționale demonstrează că sistemele de credite pot realiza două funcții: de acumulare și de transfer.

ECTS realizează și reglementează, în special, funcția de transfer. Metodologia propusă de ECTS oferă părților interesate instrumentele potrivite pentru a asigura transparența, a facilita recunoașterea academică și deci a intensifica mobilitatea academică a studenților.

În același timp, majoritatea sistemelor de credite ce funcționează astăzi în învățămînt sînt *sisteme de acumulare a creditelor*, care sînt elaborate, de

(continuare în pag.38)

DIMITRIE CANTEMIR

1673 – 1723

Anul 2003 și sub semnul emblematic al personalității lui Dimitrie Cantemir, de la care nu mai tere: se vor împlini în luna octombrie 330 de ani.

Inclus în calendarul UNESCO în 1973, la tricentenarul nașterii sale, și în 1999, la alți tricentenari, acela al primei sale opere, *Divanul*, Dimitrie Cantemir, prin marea sa creație literară și științifică, ne prilejuiește noi, mereu mai bogate, evoluții, ne mijlocește, prin un dialog spiritual cu popoarele lumii, promovând *umanismul*, ca dominantă a paradigmei culturale, și *encyclopedismul*, ca etalon al cunoașterii. Prin cele două creații s-a impresionat contemporanii, fascinandu-i prin erudiția și eruditismul său, prin capacitatea de a se încadra la marile curente apăsene. De formație renașterist, scriitor-critor al literaturii române moderne, istoric, matematician, arhitect, arheolog și etnograf, Dimitrie Cantemir întruștiează în mod exemplar virtuțile spirituale ale neamului, impunând prin lucrările sale de excepție universul nostru de gânduri și simțiri în circuitul valorilor netrecătoare.

Urmasul domnului, el însuși domnitor al Țării Moldovei în două rânduri (martie-aprilie 1693, 1710-1711), Dimitrie Cantemir, prin destinul său uman, rezumă un ansamblu de situații dintre cele mai dramatice ale istoriei noastre. Din cei cincizeci de ani neîmpliniți, treizeci și-a petrecut în străinătate, mai întâi, ca ostatic la Poartă, apoi a trăit, cu intermitențe, mai bine de douăzeci de ani, cunoscând lumea musulmană, vecină în timp și spațiu, creștină și limbile orientale, devenind, astfel, primul nostru orientalist și, după războiul de la 1711 – în exilul nordic, până în vara anului 1723, anul trecerii sale în eternitate.

Bogata operă a lui Dimitrie Cantemir, elaborată în generosul secol al luminilor, face dovada unui intelectual plurivalent, de factură enciclopedică, un adevărat deschizător de drumuri. Este precursor în etică, prin *Divanul* (1698), operă de morală creștină tradițională; în logică, în „*lozov*” și, în muzică, prin binecunoscutul *Tratat de muzică turcească* (1703); în geografie, prin *Descriptio Moldaviae* (1716), în orientalistă, prin *Istoria Imperiului Otoman* (1716); în istoria religiilor, prin *Sistemul religiei musulmane* (1722); în literatură, prin opera cheie *Istoria scrierii* (1705). Adevărat cea dintâi hartă modernă a Moldovei. A îndreptat istoriograful românesc spre temerari tineri și documentare moderne. *Herodotus vechimei a romano-moldo-slabilor* (1717-1722) este o dovadă, mai mult decât grăitoare, în acest sens.

S-a subliniat, pe bună dreptate, că opera sa literară, „*lozov*” și, muzicograful echivalenț cu aceea a unei întregi societăți literare și științifice.

Dimitrie Cantemir a stabilit cea dintâi locul creației noastre intelectuale în cultura mondială și a primit cele dintâi omagii înalte adresate în Occident și în Orient culturii românești. La 17 iunie 1714 este ales membru al Academiei din Berlin, consacrate ce îl plasează printre savanții de renume europen ai secolului. În perioada imediat postumă, Voltaire și-a remarcat cultura universală și mulțimea talentelor, crezându-l, pentru aceasta, coborât din vechii greci. Un secol mai târziu, cetrul rus Bantî-Kamonski sublinia: „Cunoștințele lui vaste,

veselia desvârșită în conduită și convorbiri și-au atras iubirea tuturor societăților a căror podoabă a fost. Cantemir a fost cel mai învârtăbitor din Rusia pe timpul lui Petru cel Mare. În momentul când a fost primit în Petersburg țiră despre moartea lui, împăratul Carol VI îi dăruiește titlul de cinste de „Prinț al Sfântului Imperiu Roman”.

Carierea postumă și se ramifică în tot altfel de domenii pe care prințul cetrul le-a acoperit prin realizările sale. Cărțile lui, scrise în latină și traduse, consecutiv, în numeroase limbi europene, au cunoscut o largă audiență în mediile savante, fiind și o notă deosebită a românilor în contextul popoarelor vremii.

Opera lui Dimitrie Cantemir, după subtila observație a lui P.P. Panaitescu, se integrează în cultura română cu și din trecut, cu prelungiri în viitor. Este de datorită noastră să prelucrim și să fructificăm aceste mirabile rădăcini, care se dovedesc a fi și astăzi, la trei secole depărtare, atât de viabile și pline de rod.

Întâiași dată dată, la cuprinderea bunătăților trebuie înțelepciune, adică a vedea mințile, pentru lucrurile care sînt adevărat de cunoscut și drept a să gîndea, adică să nu a să lua sînt vrîndice. Și dîntîi, căci omul și mare vecin și de aproape și susle, singur printr-o cunoștință și să cade. Precum odîndeuă umil din cei șapte ai grecilor înțelepti dîceea, Thalis filosoful: „Cunoștințe-te printru”

A dor și a treia vîrstă, sau legătura florii a vîștii omenești, copilaria și cîntărgia, iaste, la care vîrstă omul agoungînd, precum floarea de via în vîrme bună lega, bună poamă face, iară de în vîrme rea, sau poamă va face. Așe tu, din vîrtele acestea, dumîndzîieștilor porunci te învăța, precum dîce: „Să să dea copilarie istețiane și tinerelor știință și înțelegere”. Căci în copilarie sau bunse, sau rîle deprînderi sau obiceișe vei putea lega, și carile în cîntărgie vei așonosi în bătrîneșe le vei moșteni. De care lucru, împotrîvî să dîce: „Carile în tinerete nu le-ai adunat, cum în bătrîndie le cerci?” În copilarie, legea vei învăța, în cîntărgie istețianea vei deprînde. În copilarie podăpsa a suferi vei învăța, în cîntărgie brîvîltura și mintea vei așonosi. Și macar că deplin și cum să cade a prîcepe nu vei putea, însă frumoașă vîrme poama legînd, urăși cu vîrme dulcea roasă vei mînea. Sau adîscă și grăoșă țemelle lepădînd, mare și înaltă și frumoașă deasupra vei zidi casă.

„adolescență”

Divanul sau Grîcesava înțeleptului cu lumea sau Glîdețul sufletului cu trupul

Text, selecție de Svetlana KOROLEVSKI

Activitatea explicit educativă. Ghidul educatorului din școala-internat, coord.: Eugenia Gondiu, Didina Rogojină – Chișinău, Editura Cartier, 2003 – 288p.

Colecția metodică *Biblioteca Pro Didactica* s-a completat cu o nouă lucrare, elaborată în cadrul Programului *Informare și schimb de experiență* al Centrului Educațional PRO DIDACTICA (coord. dr. Viorica Goraș-Postică).

Ghidul constituie o abordare pluridimensională a activității explicit educative din școala-internat, urmărind sporirea calificării cadrelor didactice ce profesază în aceste instituții de învățământ. Pentru a înțelege mai bine practicile acestei activități, autorii și-au propus să precizeze sistemul de acțiuni, procese, fenomenele specifice și efectele lor; să stabilească complexitatea condițiilor, finalităților, normelor, metodelor, relațiilor și funcțiilor manageriale; să elaboreze conținuturi și criterii de evaluare, care ar contribui la dezvoltarea integrală, autonomă și creativă a personalității.

De asemenea, sînt explicate esența particularităților de vîrstă ale copiilor și valoarea unor procedee de intervenție educativă, fiind reliefată importanța modului de acțiune educativă a cadrului didactic.

Lucrarea propune un material educațional util și funcțional, prin pagini metodice, recomandări practice, anexe ce includ modele de chestionare, schițe de proiecte/scenarii, exemple de materiale-suport (fișe, teste), facilitînd activitatea educatorilor și contribuind la încurajarea acestora în vederea unei activități de parteneriat școlar de succes.

Vlad Pâslaru, **Principiul pozitiv al educației, Studii și eseuri pedagogice**, Editura Civitas, Chișinău, 2003 – 320 p.

Volumul include cele mai reprezentative lucrări ale autorului din perioada edificării unui învățământ național și democratic în Moldova, care au contribuit efectiv la re-conceptualizarea învățămîntului și educației în general și, în mod special, a predării-învățării limbii și literaturii române, a stabilirii conceptului de educație lingvistică și literară – importante repere pentru actorii reformei educaționale: cadre didactice școlare și universitare, autori de manuale, cercetători, studenți.

Conceperea volumului în două compartimente structurate cronologic: *Politici educaționale* și *Educație literar-artistică* sugerează nu numai domeniile de referință pentru activitatea autorului, dar și evoluția ideilor educaționale în sferile mai importante în care s-au produs schimbări semnificative pentru învățămînt.

Valoarea cărții este dată și de caracterul de pionierat al studiilor atît ca texte interpretative ale documentelor reformei învățămîntului, cît și ca texte ce explorează domenii noi și de stringentă actualitate pentru educația și învățămîntul din Moldova, cum ar fi integrarea acestora în conceptul și sistemul european de învățămînt, politica educațională a statului, identitatea națională, toleranța și interculturalitatea, educația morală și religioasă etc.

Mihai Eminescu. Bibliografie (1945-2000) – Editura Augusta, Timișoara, 2002 – 320 p.

Volumul alcătuit de Elena Coșescu este rezultatul unor cercetări riguroase ale documentelor ce țin de Eminescu și despre Eminescu, apărute la Chișinău între anii 1945-2000.

Cartea beneficiază de un remarcabil studiu introductiv semnat de acad. Mihai Cimpoi.

Lucrarea cuprinde 3178 de titluri, inserînd „consemnări și recenzii la opera poetului, articole omagiale și metodice, interviuri cu traducătorii și promotorii operei eminesciene pe alte meridiane, versuri închinat poetului, studii de sinteză și analiză despre creația sa, investigații referitoare la importanța creației eminesciene și locul ei în contextul culturii europene și universale”.

Opera eminesciană a fost clasificată conform criteriului cronologic, prezentîndu-se separat poezia, proza, dramaturgia, publicistica.

Apariția acestui îndrumar de importanță majoră va înlesni efortul tuturor celor ce vor să pătrundă în imensul univers eminescian. Or, nu ne putem opri de a-i studia opera, de a-l asculta, căci nu avem o altă călăuză decît lumina geniului său.

Această ediție, a doua la număr (prima a apărut la Chișinău în 1999, Editura *Litera*) este substanțial revăzută și completată.

Indicele de nume și un altul de titluri ale scrierilor eminesciene întregesc valoarea lucrării.

(continuare din pag.35)

regulă, la nivel național sau instituțional. În acest caz, volumul de lucru necesar pentru a obține o diplomă de studii superioare se segmentează și fiecărui segment i se acordă un anumit număr de credite. Eliberarea diplomei cu acordarea titlului sau calificării respective este condiționată de acumularea unui anumit număr de credite. Un exemplu clasic de sistem de credite de acumulare îl reprezintă universitățile din SUA.

Sistemul de acumulare a creditelor oferă, de asemenea, un șir de *avantaje*, influențând, în special, *flexibilitatea și eficacitatea* organizării procesului educațional.

Flexibilitatea se manifestă prin faptul că fiecare student are posibilitatea de a-și alege și a-și constitui propriul traseu de acumulare a numărului necesar de credite pentru licență. Prin urmare, acest sistem contribuie la realizarea efectivă a concepției de individualizare a procesului de instruire, concepție prevăzută de Planul-cadru pentru învățământul universitar din țară.

Eficacitatea organizării procesului instructiv se realizează prin optimizarea efortului depus de către persoanele implicate (pe de o parte, studentul optimizează procesul de învățare; pe de altă parte, profesorul optimizează procesul de predare).

În Europa, majoritatea statelor (țările Uniunii Europene și țările membre ale Asociației Europene a Comerțului Liber) implementează sisteme de credite la nivel național sau instituțional. În raport de funcțiile pe care le realizează sistemele de credite (*transfer sau acumulare*), în majoritatea țărilor europene se utilizează și se introduc sisteme de credite de acumulare la nivel național (Spania, Suedia, Olanda etc.) sau instituțional; într-un șir de țări – sisteme de credite transferabile mai mult sau mai puțin compatibile cu ECTS la nivel de instituții, iar în Belgia, Finlanda, Suedia, Marea Britanie se experimentează și se implementează sisteme de credite mixte.

Actualmente, în lipsa unei metodologii unice de alocare a creditelor, universitățile care implementează sisteme de credite operează cu diferite unități de credit. În majoritatea țărilor ce experimentează sisteme de credite de acumulare și/sau transferabile, creditele exprimă volumul global de lucru pe care studentul urmează să-l furnizeze pentru a realiza programul de studii selectat. În Spania și Portugalia, creditele exprimă doar orele de contact direct al studentului cu profesorul. *Variază și cuantificarea semestrelor și anilor de studii* în diferite țări și centre universitare. Spre exemplu, în Anglia, începând cu anul 1998, funcționează un sistem intern cu 320 de credite pentru o diplomă de studii superioare universitare, în Spania – un sistem cu minimum 300 și maximum 450 de credite pentru o diplomă de licență. În Belgia, un an valorează în mediu

60 de credite, în Norvegia – 20 “vektal”, în Suedia – 40 “poäng”. La efectuarea transferului, pentru a concorda cifrele interne la ECTS care recomandă cuantificarea unui an de studii cu 60 de credite, se utilizează anumiți coeficienți (spre exemplu, un credit suedez este egal cu 1,5 credite ECTS).

Este evident că ECTS, în calitate de instrument al procesului de integrare a sistemelor de învățământ și de creare a unei Regiuni comune a învățământului universitar european, se dezvoltă stabil. În același timp, în condițiile existenței unei varietăți de sisteme de credite, ECTS nu își realizează efectiv funcția preconizată de “*punte de legătură*” sau de “*o a doua valută*” în spațiul european al învățământului superior. Devine stringentă necesitatea elaborării unui sistem mixt, care ar îmbina trăsăturile și, prin urmare, avantajele ambelor variante. Iată de ce în mediile academice și manageriale ale universităților europene se discută tot mai frecvent și activ chestiunea creării unui nou sistem *EUROCATS – Sistem European de Acumulare și de Transfer de Credite*.

Sistemul de învățământ superior național este deja în întârziere la capitolul implementarea Sistemului de Credite Academice Transferabile. Dar acest moment negativ ne oferă posibilitatea să anticipăm evenimentele și, în proiectele pe care le realizăm, să ținem cont de experiența internațională, să analizăm atât avantajele cât și dezavantajele posibile ale ECTS și ale sistemelor de credite de acumulare existente, să elaborăm un sistem național mixt de credite.

Un astfel de *Sistem de Credite de Acumulare* viabil și cu funcții de *transfer*, atât la nivel național cât și internațional, ne-ar permite:

- să continuăm diversificarea traseelor individuale de instruire în baza opțiunilor, moment stipulat de *Planul-cadru pentru învățământul superior universitar*;
- să stimulăm interesul studentului pentru procesul de instruire;
- să motivăm profesorul pentru o perfecționare permanentă a instruirii și a cursurilor predate;
- să facilităm mobilitatea academică a studenților la nivel național pe orizontală (în cadrul instituțiilor, precum și de la o instituție de învățământ la alta) și pe verticală (de la un tip de învățământ la altul: învățământ superior de scurtă durată, învățământ superior universitar, învățământ postuniversitar specializat), dar și la nivel internațional, deși este evident că pentru majoritatea instituțiilor din Republica Moldova mobilitatea internațională ține de domeniul viitorului sau se realizează episodic.

În concluzie: *Obiectivul major al reformei învățământului universitar este elaborarea și implementarea Sistemului Național de Acumulare și de Transfer de Credite cu instrumente unice de operare,*

care ar oferi creditelor rolul de “punte de legătură” sau “o a doua valută” în spațiul învățământului universitar atât la nivel național cât și la cel internațional.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. *Erasmus Bureau, European Credit Transfer System (ECTS), User's Guide*, Bruxelles, 1995.
2. *Academic Credit Systems and Modularization in EC and EFTA Countries: Compatibility with ECTS. Draft Synthesis report Brussels: Commission et the European Communities*, 1998.
3. *Sistemul european de credite transferabile în*

Facultățile de Biologie, Geologie și Geofizică, Geografie, Universitatea București, 1997.

4. *Study in Sweden, Courses in English at Swedish Universities & University Colleges*, Sweden, 1999.
5. *Sistemul european de transfer al creditelor de studii ECTS, Ghidul utilizatorului*, București, 1997.
6. *Spre crearea unei Regiuni comune în învățământul superior european. Comunicat de la întâlnirea miniștrilor învățământului superior din țările europene, Praga, 18-19 mai 2001.*

Formarea profesională continuă. Modele funcționale

Liliana
NICOLAESCU-ONOFREI

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

Printre multele variante de răspuns la întrebarea „Care este factorul determinant pentru asigurarea unei înalte calități a educației?”, cea mai mare frecvență o are, probabil, aceasta: „Profesorul foarte bine pregătit”.

Ce înseamnă a fi un profesor foarte bine pregătit? În ce măsură sînt pregătiți pentru activitatea profesională absolvenții instituțiilor pedagogice? Care ar trebui să fie standardele de performanță profesională pentru cadrele didactice? Aceste întrebări – și altele – ar putea servi la conturarea unor domenii-cheie pentru un alt studiu, care ar examina relația dintre pregătirea profesională a cadrelor didactice și performanțele școlare demonstrate de educabili – de elevi.

Dar, în articolul de față, noi ne propunem să abordăm doar cîteva probleme cu pondere semnificativă în asigurarea eficienței demersurilor de formare continuă. La baza considerațiilor de mai jos se află experiența acumulată în cadrul programelor de formare oferite de Centrul Educațional PRO DIDACTICA pe parcursul mai multor ani de activitate. Intenția (și speranța) noastră este de a deschide o discuție mai largă, la care să participe toți cei implicați în elaborarea de politici educaționale, toți cei interesați de calitatea programelor de formare profesională continuă, de profesionalizarea învățământului, de experiențele de succes în acest domeniu.

MOTIVAȚII ȘI POSIBILITĂȚI

Rezultatele unei analize succinte relevă diverse motive care îi mobilizează pe profesori să participe la activități de formare profesională continuă:

- Prevederile cadrului legal (Legea învățământului, Regulamentul de atestare a cadrelor didactice), conform cărora profesorul este obligat să treacă periodic prin programe de perfecționare.
- Posibilitatea de a beneficia de o majorare de salariu, în cazul trecerii cu succes prin filiera atestării.
- Eventualitatea unor schimbări în cariera personală prin obținerea unui post managerial sau trecerea într-o altă sferă profesională, diferită de cea educațională.
- Interesul pentru dezvoltarea profesională și personală continuă.
- Dorința de a se simți pregătiți să răspundă la solicitările elevilor.
- Dorința de a nu “rămîne în urmă” față de alți colegi, care și-au format noi abilități ce permit implementarea unor metode noi la clasă.
- Dorința/nevoia de a acumula noi cunoștințe și de a-și forma noi competențe pentru a asigura o ameliorare a rezultatelor elevilor.
- Conștientizarea unor nevoi profesionale rămase neacoperite de programul parcurs la facultatea pedagogică absolvită.

La nivel de politici educaționale, obiectivele formării continue includ, în primul rînd, îmbunătățirea competențelor profesionale ale cadrelor didactice și pregătirea lor pentru îndeplinirea unor sarcini noi în contexte educaționale noi. Recentele intervenții

(continuare în pag.41)

În baza Acordului cu Ministerul Educației și Științei,

Centrul Educațional PRO DIDACTICA anunță Concursul de Burse pentru anul 2003 întru sprijinirea profesorilor de la sate:

Bursele "Educație pentru o societate deschisă"

cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova

Bursele vor include un sprijin financiar pentru:

- participarea la cursurile de perfecționare, organizate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA
- acoperirea altor cheltuieli adiacente (cazare, hrană, transport)

Destinatari:

- Profesorii *de la disciplinele școlare de bază*
Limba de predare - româna (se pot înscrie și profesorii din școlile aolingve, care posedă un nivel suficient de înțelegere a limbii române)

Calități solicitate:

- Deschidere spre promovarea schimbării și a inovației în educație
- Centrare pe asigurarea calității în procesul de predare-învățare-evaluare
- Motivație pentru dezvoltare continuă și autoactualizare

Criterii de eligibilitate:

Bursele vor fi acordate *profesorilor care nu au mai beneficiat de acestea în anii precedenți.*

- Vechimea de muncă – nu mai puțin de 1 an
- Angajarea ca titular la o instituție școlară din localitățile rurale
- Realizarea unui eseu (volum nu mai mic de 350 de cuvinte)
- Elaborarea împreună cu elevii a unui pliant de desene, colaje, imagini, reprezentări grafice (6 foi – format A4), care ar promova toleranța între indivizi, în familie sau în societate

Subiecte pentru eseuri (la alegere):

- Școala – agent important în dezvoltarea comunității
- Educația pentru toleranță – esență a existenței societății contemporane
- Respectarea individualității elevului – dimensiune a măiestriei pedagogice
- Profesorul și elevul, parteneri responsabili în realizarea procesului educațional
- Curriculumul în viziunea profesorului: succese și probleme
- Funcționalitatea achizițiilor școlare în contextul învățămîntului formativ
- Evaluarea randamentului procesului de învățămînt
- Succesul școlar. Factori și modalități de asigurare
- Manualul școlar – *unicul* reper în procesul educațional?!

Criterii de evaluare a eseuilor:

- Logică și coerență în expunerea problemelor
- Exemple de soluționare a problemelor (din experiența proprie)
- Originalitate a sugestiilor, vizînd subiectul-țintă
- Utilizare a limbajului de specialitate
- Ținută lingvistică
- Respectare a volumului solicitat

Subiecte pentru elaborarea pliantelor (la alegere):

- DA Diversității! Subsemnez.
- De la acceptarea de sine la acceptarea celor din jur
- ... împreună știi ce sînt? Un pămînt!
- Exiști pe jumătate dacă trăiești doar pentru tine
- Tot ce mă înconjură face parte din viața mea
- Armonia diferențelor
- Să nu uităm de cei mai triști ...
- Lucrurile frumoase și bune sînt ale tuturor
- Sîntem minunați pentru că sîntem Viața
- Cel care are nevoie de susținere se află alături de tine
- Terra aparține fiecăruia. Terra aparține tuturor.

Cursurile de perfecționare se vor realiza în cadrul a 2 module:

- modulul I (5 zile) – în lunile iunie sau iulie
- modulul II (3 zile) – în luna noiembrie care vor include următoarele teme:
  - Axiologia educației
  - Noile educații. Educația pentru toleranță
  - Avantajele curriculumului
  - Componentele procesului de învățămînt. Delimitări conceptuale:
    - *Obiectivele educaționale*
    - *Operaționalizarea obiectivelor*
    - *Metodele, formele și mijloacele de organizare a procesului didactic*
    - *Lecția – formă fundamentală de organizare a procesului de învățămînt*
    - *Evaluarea didactică. Evaluarea formativă și cea sumativă*
    - *Proiectarea didactică*
  - Inițiere în metodologia Dezvoltării Gîndirii Critice
  - Inițiere în arta utilizării calculatorului
  - Activități de consiliere și evaluare

Doritorii vor completa un **Formular de participare** special (*Burse*), disponibil la:

- oficiul Fundației Soros, Chișinău, str. Bulgară, nr.32, tel. 27.44.80;
- filiala Fundației Soros, Bălți, str. Pușkin, nr.38, tel. 231.2-45-22;
- sediul Centrului Educațional PRO DIDACTICA, Chișinău, str. Armenească, nr.13.

Formularele vor fi prezentate la sediul Centrului Educațional PRO DIDACTICA pînă la data de **10 mai 2003**.

Se acceptă expedierea formularelor prin poștă (cu data limită **5 mai 2003**).

Relații la telefoanele:

54.19.94; 54.25.56

Persoane de contact:

Coordonator Program – **Violeta DUMITRAȘCU**, coordonator Relații cu Publicul – **Lilia STÎRCEA**

(continuare din pag.39)

în domeniul dezvoltării curriculare au accentuat necesitatea formării continue a pedagogilor. Teoretic, nimeni nu ar putea contesta legătura directă dintre nivelul de pregătire profesională a acestora și calitatea procesului de predare-învățare-evaluare. Dar care sînt posibilitățile de formare ce merită să fie valorificate de profesori? În acest moment nu putem vorbi de existența ori de stimularea unui mecanism de piață în domeniul serviciilor de formare continuă. Instituțiile bugetare sînt favorizate sau dețin monopolul în această sferă, nefiind obligate să treacă prin filtrul evaluării potențialului de oferire a unor servicii adecvate. Nu există un mecanism eficient de control al calității serviciilor, adică al valorii reale a programelor de formare. (Exemple demne de urmat în ceea ce privește asigurarea calității și evaluarea complexă a demersurilor formative există în număr enorm în multe țări, inclusiv în România, unde Centrul Național de Formare a Personalului din Învățămîntul Preuniversitar are ca principale atribuții elaborarea standardelor de formare continuă a personalului și acreditarea programelor de formare continuă.) Cadrele didactice și manageriale nu aleg din mai multe posibilități de formare, ci merg acolo unde le dictează sistemul, cu rare excepții. Absența controlului calității este o consecință a condițiilor create într-un sistem ce nu are stabiliți o serie de parametri esențiali (standardele de performanță pentru profesori, obiectivele formării continue, standardele pentru programele de formare etc.), dar și a situației în care nu se dorește o competiție reală în sectorul vizat.

În cazul existenței efective a unei piețe de consum, a unei competiții sănătoase, calitatea serviciilor oferite ar fi impusă de cererea consumatorului și de posibilitatea acestuia de a alege între mai multe opțiuni. Serviciile de proastă calitate ori neadecvate necesităților consumatorului (în cazul nostru – cadrele didactice și manageriale) nu ar mai fi solicitate și, prin urmare, ar dispărea, deoarece, fiind lipsite de utilitate, nu ar mai prezenta interes.

În condițiile noastre reale însă, din moment ce primele trei motive de participare a profesorilor la programele de perfecționare sînt și cele sprijinite de sistem, utilitatea intrinsecă a cursurilor nu mai este relevantă. Actualul sistem de recompensare și promovare a profesorilor nu ține cont de gradul de utilitate a conținuturilor oferite, nici de ponderea formării de abilități în raport cu simpla transmitere a informațiilor. O dată la cinci ani / în decurs de cinci ani trebuie să acumulezi un anumit număr de ore de formare (care nici măcar nu este determinat, deocamdată) și poți pretinde la atestare. În consecință, utilitatea cursurilor de instruire constă, de fapt, nu în achiziționarea unei noi experiențe, ci în obținerea unei dovezi documentare că această achiziționare a avut loc – certificatul respectiv.

Această situație bizară este stimulată în continuare de sistem prin ignorarea problemei calității ori prin sprijinirea serviciilor mai puțin calitative. Profesorul ghidat de oricare dintre primele trei motive asistă la un curs de formare la o instituție care îi este indicată, își ia certificatul și se pregătește de atestare. Profesorul pentru care celelalte motive sînt suficient de importante se pomenește în fața alegerii: Să opteze pentru un curs de formare care îi oferă un bloc de noi abilități? Ori să meargă la un curs de formare important pentru certificatul pe care îl oferă? Sau, poate, să găsească timp, resurse și forțe pentru ambele? În contextul sistemului de învățămînt din Republica Moldova, urmarea logică este că motivația cu adevărat profesională poate fi sacrificată cu ușurință, ceea ce se și împlințește, probabil, în multe cazuri. Prin urmare, nu mai este vorba de alegerea unui program de formare necesar profesorului, aici și acum, pentru a face față îndatoririlor sale. Orice certificat, de la orice instituție autorizată este suficient, iar conținutul și rezultatele participării la programe, rezultatele aplicării practice nu mai contează.

PROGRAMELE DE FORMARE. CALITATE ȘI CANTITATE

Întîrzierea elaborării standardelor profesionale pentru conținutul, modalitățile și calitatea programelor de formare exclude pentru moment posibilitatea unei evaluări eficiente a acestora din urmă, din punctul de vedere al **calității**. Chestionarele de evaluare a cursurilor conțin, de obicei, întrebări menite să verifice rezultatele la nivelul percepției cursanților: care dintre subiecte au fost cele mai utile/necesare/importante pentru ei? Le-a plăcut ori nu modul de lucru?

O altă problemă serioasă ține de **cantitate**. Nu există cercetări în domeniu care să ofere suficiente probe pentru a putea determina numărul de ore de formare necesar pentru obținerea rezultatului urmărit sau pentru realizarea anumitor obiective. Astfel, durata programelor de formare oferite de diferite instituții este stabilită în diverse moduri: rezervarea unui număr anumit de ore pentru un subiect anume poate să depindă de faptul dacă instituția respectivă are ori nu are un specialist în domeniul respectiv (iar uneori de faptul dacă acest specialist este angajat de bază ori numai prin cumul), de pretențiile (!) unui angajat cu mai multă vechime în instituție, de numărul de ore considerat de factorii de decizie ai instituției ca fiind necesar pentru abordarea unui subiect sau a altuia, adică de programele analitice folosite. Programele, de regulă, măsoară (cu aproximație) timpul necesar pentru transmiterea și verificarea înțelegerii unei informații, mai puțin timpul necesar pentru formarea de abilități, ca să nu mai vorbim de timpul necesar pentru aplicarea în practică a acestora și pentru reflecția asupra rezultatelor

obținute. Mai rar, se întâmplă ca durata unui modul de instruire să fie configurată și stabilită pe baza unei experiențe mai extinse în timp, cu diferite grupuri de cursanți, lucru ce permite identificarea acelor aspecte problematice ale subiectului dat care cer mai mult timp pentru elucidare. Și mai rar se întâmplă ca durata unui asemenea modul să difere de la caz la caz, în funcție de specificul și necesitățile concrete ale grupului cu care se lucrează.

CONȚINUTURI ȘI MODALITĂȚI

O analiză a programelor de formare oferite de diferite instituții locale poate scoate în evidență următorul tablou al conținuturilor: acestea includ aspecte de pedagogie și didactică generală, probleme specifice, metode și tehnici de predare-învățare-evaluare a unei anumite discipline, aspecte de psihopedagogie și, mai nou, abilități de utilizare a computerului. Unele programe acordă mai multă atenție managementului clasei de elevi, instruirii diferențiate, adaptării proiectelor didactice la diverse contexte și grupuri de elevi și altor aspecte esențiale care vizează predarea-învățarea de fiecare zi. Este cazul să menționăm că acestea reprezintă, în marea lor majoritate, elemente de conținut ale cursurilor universităților pedagogice. Motivele pentru care absolvenții nu demonstrează întotdeauna, după angajarea la școală, cunoștințele și abilitățile vizate de aceste cursuri merită o discuție aparte, pe care nu o vom deschide acum.

Alte elemente, care, credem, ar trebui să fie, alături de cele de mai sus, prezente în programele de formare continuă, n-au fost de găsit decât cu rare ocazii: abilități de comunicare interpersonală, abilități de lucru cu adulții, abilități de luare în grup a deciziilor, abilități de evaluare a propriilor probleme profesionale și a problemelor comunității educaționale, abilități de planificare strategică, abilități de interacțiune și de lucru cu părinții și comunitatea. Or, școala ca instituție solicită tot mai mult și mai mult competențe de interacțiune interpersonală și organizațională.

De cele mai multe ori, modalitățile de lucru în programele de formare sînt orientate spre profesori luați separat, **individual**. Profesorii vin la instituția de formare din diverse localități, avînd diferite trebuințe de formare. De cele mai multe ori, profesorii se înscriu la programele de formare pentru simplul motiv că numai

participarea la acestea le oferă posibilitatea de a se încadra în procesul de atestare.

Mult mai rar sînt propuse programe de formare pentru **grupuri de profesori și manageri** din aceeași școală. Asemenea demersuri vizează nu numai dezvoltarea profesională individuală, ci și optimizarea capacităților instituției în întregime. Demersul se axează pe problemele școlii, fie că e vorba de aspecte manageriale, administrative, fie că e vorba de profesionalizarea cadrelor didactice, fie că e vorba de implicarea comunității în rezolvarea problemelor educaționale. Toate acestea însă sînt abordate dintr-o perspectivă holistică, antrenînd în soluționarea problemelor comunitatea școlară în totalitatea ei.

MODELE FUNCȚIONALE:

CONȚINUTURI / MODALITĂȚI DE LUCRU

Robert T. Stout (1996) oferă un cadru clar de definire a patru modele funcționale pentru formarea continuă, rezultate din utilizarea variabilelor *conținuturi* și *modalități* (vezi tabelul de mai jos).

După cum precizează Stout, axarea pe **optimizarea procesului de instruire** reprezintă modelul tradițional utilizat de instituțiile de formare care urmăresc dezvoltarea cunoștințelor și abilităților de predare ale profesorilor pe plan individual. De regulă, programele acestor instituții conțin subiecte ce țin de noile metode și tehnici de predare, managementul clasei, diagnoza problemelor individuale ale elevilor în procesul de învățare, tehnici de motivare, proiectare didactică, aspecte curriculare, utilizarea materialelor didactice existente etc. Dacă cei care concep politicile educaționale consideră că aceasta este modalitatea cea mai adecvată pentru obținerea unei schimbări calitative (așa cum pare să fie cazul în republica noastră), eforturi serioase ar trebui orientate spre elaborarea unor standarde de performanță pentru profesori și spre stabilirea unei conexiuni directe între performanța profesorului și rezultatele elevilor.

Modelul **leadership profesional** descrie programele de formare care pun accent atît pe îmbunătățirea abilităților de predare cît și pe abilitățile de comunicare și interacțiune în organizație, cei vizați fiind, și în acest caz, persoane aparte din diferite instituții. Evident, acestea sînt programele la care participă directorii de școli, directorii-adjuncți, inspectorii sau metodiștii, șefii de catedre.

		Modalități de lucru	
		Individual	În grup
Conținuturi	Pedagogie/Didactică/ Tehnologii educaționale	Optimizarea procesului de instruire	Dezvoltare de program
	Dezvoltare organizațională/ Leadership	Leadership profesional	Optimizarea școlii în ansamblu

Dezvoltare de program este un model de formare mai puțin întâlnit în contextul învățământului nostru. Acesta vizează funcționarea mai bună a unor grupuri de profesori, care pot avea responsabilități comune pentru dezvoltarea diferitelor aspecte de importanță generală pentru instituție. Elaborarea de programe pentru unele discipline opționale și demersuri transdisciplinare, depistarea problemelor ce țin de implementarea curriculumului la o anumită disciplină, evaluarea calității manualelor utilizate sînt sarcini care ar putea sta în fața unor catedre aparte ori în fața colectivului pedagogic al întregii școli. Programele de formare de acest tip sînt concepute anume în vederea profesionalizării cadrelor didactice, fapt ce implică ori chiar dictează punerea pe umerii lor a unei mai mari responsabilități pentru designul, implementarea și evaluarea programului de studii oferit de instituția respectivă.

Ultimul model vizează **optimizarea școlii în ansamblu**. În scopul transformării școlii într-o comunitate de învățare, profesorii trebuie să combine ameliorarea unor abilități profesionale personale cu participarea eficientă la procesele organizaționale, ceea ce se poate obține numai în cadrul unor grupuri de lucru în care este facilitată interacțiunea orientată spre schimbul de experiență, luarea în comun a deciziilor privind selectarea metodelor de lucru, asigurarea coordonării eforturilor și a cooperării în unitatea școlară. În opinia specialiștilor, acesta este modelul care oferă condiții adecvate pentru realizarea unei schimbări la nivel de școală ca instituție. În cadrul unui asemenea model, necesitățile școlii, identificate de întreaga comunitate – profesori, elevi, manageri, părinți, administrația publică locală – sînt cele care dictează obiectivele formării continue. În contextul dat, formarea continuă devine un mod de existență al școlii, ales de aceasta pentru a servi comunitatea, și nu un bloc de activități sau de programe de perfecționare obligatorii. Și acest model este unul mai rar aplicat, cel puțin deocamdată, în pofida valorii lui funcționale certe. (Un amplu studiu al rezultatelor aplicării în contextul Republicii Moldova a unui model bazat pe optimizarea instituției școlare în ansamblu va apărea în curînd la Centrul Educațional PRO DIDACTICA (coord.: dr. O. Bursuc, V. Popa.)

ÎNTREBĂRI ȘI SUGESTII PENTRU CEI CE CONCEP POLITICILE EDUCAȚIONALE

Din punctul nostru de vedere, orice eforturi în direcția elaborării unor politici educaționale care să vizeze formarea continuă a cadrelor didactice trebuie să pornească de la analiza modelelor funcționale, pentru a determina care dintre acestea are mai multe șanse de a produce o schimbare calitativă în sistem și în fiecare instituție școlară în particular, ținînd cont de contextul școlii basarabene actuale. O politică eficientă în domeniu trebuie să traseze strategii pentru:

- atragerea și menținerea în școală a profesorilor foarte buni, talentați;
- elaborarea standardelor profesionale de performanță pentru profesori (pentru profesorii începători, pentru cei cu experiență);
- elaborarea unor mecanisme de transformare a școlilor în medii de viață și de lucru care să sprijine și să stimuleze motivația pentru învățare permanentă (Clarke);
- asigurarea realizării în practică a raportului: creșterea calității profesionale a cadrului didactic – creșterea performanței elevului;
- promovarea unor mecanisme de competiție între instituțiile ce oferă servicii în domeniul formării continue a cadrelor didactice, pentru a asigura o diversificare a opțiunilor de calitate.

Nu punem la îndoială faptul că pentru elaborarea unor asemenea strategii ar fi nevoie și de o amplă serie de investigații, care, la rîndul lor, ar putea include:

- analiza calitativă a programelor de formare curente, oferite de diverse instituții, și a impactului real al acestora asupra procesului de predare-învățare-evaluare;
- cercetarea documentelor de politică educațională în domeniul formării continue a cadrelor didactice și a rezultatelor obținute în alte țări;
- studii comparative asupra eficienței diferitelor modele funcționale de formare continuă și recomandări concrete privind aplicarea lor etc.

Necesitatea unor acțiuni ferme și a unei politici de sprijin sporit din partea guvernului pentru continuarea proceselor de reformă în învățămînt, inclusiv pentru schimbarea calitativă a sistemului de formare continuă, este încă o dată confirmată de diagrama propusă, folosită de Michael Barber (consilier pentru educație al primului ministru britanic), pentru a ilustra politica actuală a guvernului în domeniul educației: dacă provocările ce stau în fața sistemului educațional sînt sporite, guvernul se angajează să asigure un sprijin sporit pentru învățămînt, pentru că numai astfel pot fi asigurate performanțele și progresul social.

SPRIJIN SPORIT	
Progres lent, neuniform Automulțumire	Progres rapid Performanțe înalte
PROVOCĂRI PUȚINE	PROVOCĂRI NUMEROASE
Stagnare Lipsă de performanțe	Conflict Demoralizare
SPRIJIN REDUS	

Or, un lucru e cert: sistemul educațional din republică are în față numeroase provocări. (Ar fi oare o exagerare să spunem: mai numeroase decît cel din

Marea Britanie?) Iar dacă sprijinul necesar prin politici, strategii și acțiuni este redus, rezultatele vor fi cele din cadranul corespunzător.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Barber, M., *The Next Stage for Large Scale Reform in England: From Good to Great*, raport la conferința "Education in the 21st Century: Meeting the Challenges of a Changing World", Boston, 19-21 iunie, 2002.
2. Chervase, C., *Standardele naționale pentru funcțiile de conducere, de îndrumare și control din învățământul preuniversitar*, în *Tribuna învățământului*, nr. 672, 9-15 decembrie, 2002.
3. Clarke, P., *Comunități de învățare: Școli și sisteme*, Chișinău, Editura ARC, 2002.
4. Gheorghe, E., *Evaluarea programelor de formare continuă*, în *Tribuna învățământului*, nr. 673, 16-22 decembrie, 2002.
5. Mungiu-Pippidi, A.; Ioniță, S., (coord.), *Politici publice. Teorie și practică*, Iași, Editura Polirom, 2002.
6. Niculescu, Maria, *Construirea competențelor și reușita profesionalizării*, în *Tribuna învățământului*, nr. 674-675, 25 decembrie 2002-5 ianuarie, 2003.
7. Stout, Robert T. *Staff Development Policy: Fuzzy Choices in an Imperfect Market*, în *Educational Policy Analysis Archives*, vol.4, nr.2, 1996.

REȚEAUA ȘCOLILOR INOVATOARE

Centrul Educațional PRO DIDACTICA vă invită să participați la Rețeaua Școlilor Inovatoare

Participând în această rețea, veți beneficia de un amplu pachet de servicii educaționale și manageriale, oferite de experți naționali și internaționali, ce va include:

- **Abonament la buletinul electronic *Proiecte pentru Școli***

- **Training *Elaborarea și scrierea propunerilor de obținere a finanțării***

- **Materiale și alte resurse educaționale pe Internet grupate pe categoriile:**

- management educațional
- dezvoltarea unității școlare
- evaluarea unității școlare
- evaluarea cadrelor didactice
- metode și tehnici de instruire
- organizarea lucrului extrașcolar

- **Abonament la revista de teorie și practică educațională *Didactica Pro...***

- **Cartea lui Paul Clarke *Comunități de Învățare: Școli și Sisteme***

- **Ghidul pentru manageri școlari *Crearea condițiilor pentru dezvoltarea școlii***

Acest ghid practic este elaborat ca rezultat al valorificării celor mai reușite experiențe de dezvoltare a școlilor, realizate în urma implementării de către Centrul Educațional PRO DIDACTICA a unui șir de proiecte educaționale. Conceput pentru a răspunde nevoilor de dezvoltare ale școlilor, ghidul prezintă pas cu pas o metodologie complexă, adaptată la condițiile existente în sistemul educațional din Republica Moldova.

De asemenea, instituțiile de învățământ participante la *Rețeaua Școlilor Inovatoare* vor beneficia de reduceri de 10-15% pentru următoarele servicii ale Centrului Educațional PRO DIDACTICA:

- atelierele *Dezvoltarea Gîndirii Critice*
- consultanță psihopedagogică (profesori, elevi, părinți)
- consultanță în elaborarea planului de dezvoltare a școlii
- consultanță managerială
- training-uri *Didactici ale disciplinelor*
- suporturi didactice editate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA

Satisfacerea nevoilor individuale ale fiecărei școli implicate vă fi o prioritate în activitățile Rețelei.

Oferind oportunități de realizare a unui dialog continuu între membrii săi, *Rețeaua Școlilor Inovatoare* va promova expertiza și competențele ce există în fiecare instituție, transformându-le astfel în adevărate centre de resurse educaționale. De asemenea, Rețeaua vă reprezenta interesele școlilor prin activități de sensibilizare a factorilor de decizie.

Toate acestea le puteți avea în baza unui abonament în valoare de 180 lei/lună.

Pentru a afla condițiile de participare, Vă rugăm să ne contactați la:

Centrul Educațional PRO DIDACTICA,
Str. Armenească 13,
Chișinău, MD-2012,
Tel: 54-19-94, 54-25-56,
Fax: 54-41-99
e-mail: vitpopa@cepd.soros.md

Persoana de contact:

Coordonator Program – **Vitalie POPA**

Roza Ben Țvi Litai

doctorandă, UPS "Ion Creangă"

În prezent crește semnificativ rolul familiei în viața personalității. Aceasta se explică prin faptul că în perioadele de crize sociale și economice, în condițiile unui mediu în schimbare, subiectul uman are nevoie de o anumită stabilitate pentru a-și menține integritatea. Atunci când predomină relațiile de afaceri, când viața abundă în contacte situaționale, sentimentul de stabilitate poate fi asigurat doar prin intermediul conștientizării de sine ca fiind membru al unui grup relativ constant, cum ar fi familia.

Reprezentanții teoriei învățării sociale au studiat influența părinților asupra dezvoltării diferitelor aspecte ale relațiilor dintre copii și cei care îi înconjoară. Astfel, comportamentul altruist al părinților influențează comportamentul altruist al copiilor; comportamentul agresiv al părinților și al altor membri ai familiei favorizează dezvoltarea agresivității la copii. Lipsa de consecvență în aplicarea recompenselor și pedepselor, cât și cerințele exagerate ale părinților, condiționează dificultăți comportamentale, absența reacțiilor la formele verbale de interdicere sau dezaprobare (Massen, Conger, 1987).

Studiile despre influența părinților în educația sexuală a copiilor au scos în evidență faptul că mama și tata au funcții diferite. În comunicarea cu fiica mama se orientează spre trăsăturile ei psihologice, iar tata înaintează cerințe care corespund sexului feminin. Astfel, formarea atitudinii față de sex la băieți depinde de montajul mamei, iar la fetițe – de cel al tatălui. În cazul băieților, absența tatălui încetinește apariția trăsăturilor

Influența atitudinilor parentale asupra dezvoltării copilului din perspectiva teoriei învățării sociale

specifice rolului masculin. Alți autori au stabilit însă că influența tatălui depinde de relația mamă-tată.

În cercetările efectuate de V. Hart și G. Brian influența adulților și semenilor asupra conduitei copilului este analizată ca fiind reciproc completivă sau adițională (M. Lisina, 1989, p. 13). Concomitent, adultul – o sursă de consolidare socială pozitivă mai puternică decât semenii – poate modifica comunicarea copiilor și atitudinile acestora.

Activitatea mamei care îngrijește copilul a fost definită în psihologie drept „mothering” (maternitate), termen ce accentuează rolul deosebit al mamei în dezvoltarea copilului. R. Schaffer evidențiază patru direcții în cercetarea „mothering”-ului (apud M. Lisina, 2001):

- a) îngrijirea fizică;
- b) sistemul de poziții parentale;
- c) stimularea;
- d) dialogul.

Importanța îngrijirii fizice a fost studiată în cadrul teoriei psihanalitice a dezvoltării psihicului. La mijlocul sec. XX, în prim-plan apare o altă orientare în cercetări – „mothering” ca un sistem de poziții – inițiată de reprezentanții psihologiei behavioriste (Lisina, 2001). Noțiunea „poziție” (montaje, stiluri de relații – Stolin, 1989) presupune, pe lângă hrănire și îngrijire igienică, particularități interiorizate, care determină comportamentul adulților față de copil: acceptare – neacceptare, severitate, căldură, control etc. Studiile asupra pozițiilor parentale vizează, de asemenea, rolul tatălui și al altor membri ai familiei – frați, surori etc. Conform opiniilor adepților acestei orientări, un rol important în formarea personalității și a relațiilor copilului cu cei din jur îl are afectiunea părinților. E. Maccoby (1980)

a generalizat datele referitoare la subiectul vizat și a conchis că, deși este dificil să se determine tandrețea parentală („warmth” – căldură, cordialitate), aceasta este o condiție psihologică importantă pentru procesul de educație. Un părinte cordial (1) este responsabil de bunăstarea copilului, (2) atent la necesitățile acestuia, (3) disponibil să-și petreacă timpul (în anumite limite) în activități comune, la alegerea copilului, (4) gata să-și manifeste entuziasmul față de realizările copilului și acțiunile lui altruiste, (5) sensibil la stările emoționale ale copilului. Dragostea necondiționată și bunăvoința sînt caracteristice pentru toate aspectele cordialității. Astfel, nici capriciile copilului, nici mînia părintelui nu poate influența responsabilitatea de bază a părintelui și dragostea lui pentru copil.

Studiile de specialitate au relevat faptul că efectele educației în familie depind de “variațiile cantității de căldură” pe care o primește copilul. Chiar dacă, în mod obișnuit, părinții sînt cordiali și afectuoși cu propriii copii, uneori ei vădesc mai puțină dragoste față de aceștia. În limitele scalei cu familii obișnuite, nivelul atașamentului părinților poate varia semnificativ. După Maccoby, în majoritatea cazurilor, un număr nesemnificativ de respondenți demonstrează neacceptarea directă – ostilitate și ură față de copil, indicînd că acesta a fost nedorit sau că grija pentru el este o povară. S-a stabilit că dezvoltarea copilului depinde de atașamentul și dragostea părinților. Dacă ei denotă bunăvoință și afecțiune sporită, copiii demonstrează următoarele caracteristici:

1. Către vîrsta de 12 luni sînt deja atașați de mamă. E. Maccoby face referință la concluzia lui Clarke-Stuart, conform căreia manifestarea deschisă a satisfacției și căldurii materne este un factor important în consolidarea unui atașament stabil. Copiii ale căror mame nu dau dovadă de atașament și afecțiune sînt predispuși să evite relațiile cu ele. Studiile au demonstrat că dacă se formează un atașament stabil, mai tîrziu copiii acordă o mai mare atenție instrucțiunilor părinților și învață de la ei cu mai multă dorință.
2. Copiii din categoria dată nu trebuie constrînși. Ei sînt relativ flexibili. E. Maccoby menționează că atunci cînd părinților li se poate sugera să manifeste afecțiune și acceptare față de copii (dacă acestea sînt justificate), un prim pas spre modelele corecte de relaționare în familie a fost făcut.
3. Ei sînt disciplinați, au o înaltă autoapreciere și consideră, în general, acțiunile părinților drept întemeiate și corecte.
4. Acești copii se bucură de o înaltă popularitate printre colegi. În cazul cînd apare problema conformării la anumite reguli, aceștia sînt predispuși să se bazeze pe standarde morale interne, decît să se lase dominați de frica de

pedeapsă sau să aștepte vreo recompensă.

5. În comparație cu alți copii, ei sînt altruști deja la vîrste fragede.

Avînd drept scop determinarea influențelor distinctive ale educației permissive și restrictive ale părinților, V. Becker (apud E. Maccoby) a făcut bilanțul cercetărilor asupra educației copiilor într-un rezumat publicat la mijlocul anilor 1960. Autorul a remarcat multiple contradicții în diferite familii – restricțiile acționau diferit – și a reușit să soluționeze o parte din ele, ținînd cont de căldura părinților. În contextul general al căldurii familiale, s-a stabilit la copii o legătură între restricție și amabilitate, corectitudine, supunere și nonagresivitate. Restricțiile impuse de părinții neprietenoși corelau semnificativ cu diverse simptome nevrotice, inclusiv cu ruina relațiilor sociale cu colegii. În mod similar, comportamentul permisiv depindea de afecțiunea părinților. Astfel, copiii ai căror părinți erau în egală măsură permisivi și afectuoși, aveau înclinație pentru învățare socială, independență, activism, creativitate, leadership. În cazul unor părinți reci și permisivi (o combinație mai rar întâlnită), copiii erau predispuși la agresivitate, neascultare și nesupunere față de cerințele adulților.

După E. Maccoby, studiile recente confirmă valoarea paradigmei ce are drept caracteristică de bază căldura părintească, relevînd următoarele: atunci cînd părinții permisivi sînt relativ cordiali, dar nu realizează un control riguros, copiii vor fi predispuși la impulsivitate și o maturitate insuficientă. În cazul părinților autoritari, dar care îmbină căldura cu controlul și comunicarea deschisă, copiii au bine dezvoltat autocontrolul și manifestă competențe neobișnuite pentru vîrsta lor.

Cercetările asupra altruismului evidențiază și faptul că, urmînd un model (experimentatorul), copiii învață să perceapă suferința altor oameni și să determine acțiunile ce i-ar putea ajuta. Subiecții utilizează aceste cunoștințe în situații cotidiene reale doar în cazul în care modelul (experimentatorul) a stabilit în prealabil o relație amiabilă și manifestă o atitudine grijulie față de ei.

Ideea comună a tuturor studiilor este următoarea: căldura parentală favorizează stabilirea unei legături pozitive strînse între copii și părinți, îi face mai sensibili și mai deschiși. Dacă relația părinte-copil este afectuoasă, adultul poate realiza controlul fără a recurge la presiuni disciplinare severe. De asemenea, sensibilitatea, afecțiunea și responsabilitatea părinților pentru bunăstarea copilului le oferă dreptul de a înainta cerințe și a controla realizarea acestora.

Importanța atitudinii materne a fost studiată o dată cu experiențele lui K. Grossman, descrise de R. Massen și col. (1987). Femeilor din grupul de experiment li se permitea, imediat după naștere, să țină copilul în brațe timp de 30 min. O jumătate dintre ele au contactat mai îndelungat cu bebelușul (pe lîngă momentele de alăptare, încă vreo cinci ore), iar cealaltă jumătate – (de cinci ori

pe zi, cîte 30 de min.). La prima etapă a experimentului, mamele care aveau un contact mai îndelungat cu copiii manifestau o atitudine mai afectuoasă și mai gingașă. După cinci zile însă aceste diferențe au dispărut, contactul dovedindu-se a fi impresionant doar pentru mamele pentru care graviditatea a fost dorită. Prin urmare, eficacitatea contactului cu bebelușul depinde de atitudinea mamei pentru graviditatea sa, care i se transmite și pruncului.

O altă orientare care a studiat fenomenul „mothering”, din punctul de vedere al stimulării, se bazează pe condiționarea clasică și operantă a comportamentului. Conform cercetătoarei M. Lisina (2001), se evidențiază două păreri contradictorii. Adepții primei susțin că condițiile obișnuite din cadrul unei familii tipice sînt suficiente pentru dezvoltarea copilului sub toate aspectele. Această opinie este dezvoltată în cartea profesorului Berton L. White de la Universitatea Harward (1982). Autorul avertizează părinții că n-ar trebui să se lase influențați de publicitate și să cumpere jucării scumpe, deoarece nu există o asemenea jucărie fără de care copilul să nu se dezvolte. De asemenea, nu trebuie suprasolicitat copilul cu exerciții intelectuale. O atare poziție, numită de M. Lisina „Lăsați-l în pace”, își are începutul în lucrările lui A. Hezell, care considera că evoluția timpurie este determinată de maturizare.

A doua opinie, absolut contradictorie, poate fi exprimată prin lozincă: „Cu cît mai mult, cu atît mai bine” (M. Lisina, 2001). Conform acesteia, pentru a stabili cît mai multe legături condiționate și a-i favoriza dezvoltarea, copilului trebuie să i se ofere stimuli, sub formă de mîngîieri, lecturi, prezența mai multor persoane care îngrijesc de el.

În acest context, U. Bronfenbrenner consideră că există suficiente date ce confirmă influența majoră a mamei asupra dezvoltării copilului. Menținerea unor relații strînse permite chiar și unei mame cu un nivel intelectual mai scăzut să favorizeze dezvoltarea copilului său. În calitate de argument, autorul aduce rezultatele unui experiment realizat cu 13 copii de trei anișori (grupul de experiment) din orfelinate, care au fost dați în îngrijirea unor femei aflate în instituții de stat pentru retardați mintal. Copiii au fost distribuiți în saloane diferite. Grupul de control a rămas în orfelinat. Pe parcursul unui an și jumătate, coeficientul de dezvoltare intelectuală a copiilor din grupul de experiment a crescut cu aproximativ 28 de puncte, pe cînd al celor din grupul de control s-a micșorat cu 26 de puncte. La sfîrșitul cercetării a apărut posibilitatea plasării copiilor îngrijiți de femeile retardate mintal în familii normale. O investigație repetată, realizată după 30 de ani, a scos în evidență faptul că toți subiecții (13) au absolvit școala, iar unii chiar și colegiul. Mulți subiecți din grupul de control însă au decedat, restul fiind instituționalizați în aziluri pentru retardați mintal.

În cadrul teoriei condiționării operante, problema influenței mamei asupra dezvoltării sociale a copilului a

fost studiată de D. L. Hevitz (apud Langmeier, Mateicic, 1985). Autorul își fundamentează teza pe ideile comune, conform cărora dezvoltarea socială depinde de stimulii de întărire a reacțiilor dezirabile din punct de vedere social. D. L. Hevitz explică lipsa zîmbetelor la copiii din orfelinate prin faptul că zîmbetele lor spontane nu sînt întărite. Dacă stimulii de întărire lipsesc de la naștere pe o perioadă de timp mai mare, nu se formează deprinderile de bază caracteristice pentru fiecare fază concretă de evoluție. De asemenea, autorul consideră că menținerea îndelungată a reacțiilor emoționale poate împiedica procesul de învățare.

În cadrul instituțiilor pentru copii orfani lipsesc stimulii sociali. Copilul învață, în cele din urmă, să reacționeze adecvat la stimulii obișnuiți din mediul în care trăiește. Însă stimulii care provin de la oameni și au o importanță pozitivă deosebită pentru copiii din mediul obișnuit, rămîn fără reacții adecvate din partea copiilor instituționalizați. În asemenea caz, copilul nu este pregătit să relaționeze cu mediul social, existînd riscul de apariție a autismului.

Lipsa unei categorii de stimuli în viața copilului încă de la naștere este numită de Hevitz priver. Situația cînd aceștia există la început, iar apoi, dintr-un motiv anume, dispar, este numită deprivare. Dezvoltarea copilului în condiții de deprivare se deosebește de cea în condiții de priver. La început vor deveni mai frecvente comportamentele care pînă acum s-au dovedit a fi eficiente și adecvate, iar apoi pot apărea reacții emoționale necorespunzătoare.

D. Hevitz consideră că sînt predispuși la privațiuni copiii deprivați (din instituțiile specializate), pentru că aceștia nu au suficiente posibilități de condiționare operantă, chiar dacă au oportunitatea formării condiționării clasice prin plecarea din instituția respectivă.

J. Bruner, dimpotrivă, opinează că se perturbează un nivel mult mai înalt al învățării cognitive. Copiii deprivați duc lipsă de condițiile necesare dezvoltării gîndirii în scopul rezolvării de probleme și relaționării cu cei din anturajul lor. Astfel, nu sînt elaborate „modelele mediului” – scheme cognitive, prin intermediul cărora individul uman păstrează situațiile repetitive, diferențiază fenomenele primare de cele secundare etc. (Langmeier, Mateicic, 1984, p. 247). Strategia acțiunilor, după J. Bruner, este „setul de reguli necesare pentru luarea deciziilor eficiente și pentru orientarea comportamentului”. Din cauza unei depriveri timpurii asemenea reguli nu pot fi definitive la timp și nu pot deveni o bază solidă pentru abordarea selectivă și diferențierea domeniilor distincte de activitate. Cînd un copil deprivat se confruntă cu o nouă situație, îi lipsesc mijloacele adecvate pentru a utiliza experiența anterioară.

Abordarea fenomenului „mothering” ca stimulare, menționează M. Lisina, anulează acele elemente mistice

atribuite mamei de psihanalști. În acest caz însă ea este lipsită de toate particularitățile ei și atunci, așa cum susțin unii autori, mamă poate deveni oricine, indiferent de sex.

În ultimii ani, cercetările asupra maternității relevă o a treia direcție, care concepe „mothering” ca un dialog interconexiune în diadă („mamă - copil”), ce presupune nu doar activismul adultului, ci și al copilului. În cadrul psihologiei behavioriste, activismul se reduce la suma însușirilor ereditare ale individului: capacitatea de funcționare motoră (haotică), periodicitatea ritmului vital (somm - veghe), selectivitatea față de stimulii din exterior, preferința pentru stimulii sociali. De asemenea, au fost înregistrate o serie de particularități ale atenției, sensibilității, vitezei de reacție, care împreună cu activismul copilului influențează comportamentul adultului.

M. Einswort apreciază atașamentul bebelușului în funcție de deosebiri individuale. Cercetătoarea a studiat reacțiile copilului la despărțirea de mamă, gradul de influență a atmosferei asupra copilului și timpul necesar pentru calmarea acestuia. În rezultat, au fost evidențiate trei grupuri de copii:

- „atașați stabil” – copiii nu se prea întristau când mama pleca, iar când aceasta revenea, își întindeau brațele spre ea și se calmau repede;
- „indiferenți” și „atașați instabil” – copiii nu se împotriveau plecării mamei și nu-i acordau nici o atenție la întoarcere;
- „afectivi” și „atașați instabil” – copiii se indispuneau când mama pleca, iar când aceasta revenea, se agățau de ea, dar în aceeași clipă o respingeau (apud Massen și al., 1987).

Copiii supuși experimentului au fost ținuți sub observație pînă la vîrsta de cinci ani. Cercetătorii au remarcat faptul că subiecții „atașați stabil” manifestau degajare în comportament, erau mai sociabili și mai îngăduitori cu mama lor și cu alți adulți.

Într-o altă cercetare au fost stabilite diferențele din atitudinea mamei, explicate prin anumite particularități individuale, cum ar fi: nivelul anxietății, irascibilității, timidității etc. (Massen și al., 1987).

Particularitățile temperamentale au un rol important în cadrul dialogului adult-copil, deoarece comportamentul copilului provoacă un anumit comportament la părinți care, la rîndul lor, condiționează un anumit tip de reacții la copil.

Cercetătorii maternității ca dialog au înregistrat și au descris fenomenul sincronizării (Lisina, 2001). Astfel, s-a stabilit participarea bebelușilor de patru luni la jocurile cu adulții cu ajutorul privirii, iar apoi și prin gesturi; s-a constatat capacitatea micuțului de a se mișca în ritmul vorbirii adultului și s-au observat mișcări sincrone ale capului copilului și adultului care se privesc reciproc, precum și mișcări sincrone ale copilașilor la auzul sunetelor vorbirii conștiente.

Toate studiile realizate demonstrează că adultul are

de-a face cu o ființă organizată intern, care denotă o serie de particularități individuale. Astfel, socializarea este conceptualizată ca un proces bilateral, ca sincronizare a structurilor complexe ale adultului (de regulă, ale mamei – subl. Lisina) și ale copilului. Este important să subliniem neconștientizarea acestei conexiuni fine, atât de către copil cît și de către adult (mamă).

Orientarea „maternitatea ca dialog” include și îngrijirea fizică, sistemul de poziții și stimularea. În fragedă copilărie dialogul se produce în timpul alăptării și procedurilor igienice (și nu numai), iar conținutul și modalitatea desfășurării acestuia depind de pozițiile părinților. La fel de important este faptul că în familie stimularea se personifică, ea fiind adresată personal copilului.

Comentînd datele experimentale acumulate, R.Schaffer arată în ce mod copilul acumulează experiență de relaționare cu alții în cadrul interacțiunii cu mama. În timpul „discuțiilor” copilul se familiarizează cu procesul de dialogare, învață ce este reciprocitatea și intenționarea; concomitent el însușește mijloacele cu ajutorul cărora semnaleză altora despre sine; în tot acest răstimp, mama îl susține, îl stimulează și îl corectează.

Analiza detaliată a rezultatelor cercetărilor anunțate arată că toate direcțiile propuse se caracterizează prin atitudinea adultului, în special a mamei, față de copil ca personalitate. Dragostea necondiționată și conștientizarea valorii copilului orientează comportamentul mamei în procesul de îngrijire, în timpul jocurilor și comunicării, transformînd interacțiunile într-un dialog veritabil, într-o sursă de creștere psihologică.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Коломинский, Я.Л., Мелтас, М.Х., *Полоролевоe развитие ребенка в дошкольном возрасте. Генетические проблемы социальной психологии*/под ред, Я.Л.Коломинского, М.И.Лисинной, Минск, 1985, стр. 176-191.
2. Лангдмейер, Й.; Матейчек, З., *Психическая депривация в детском возрасте*, Прага, Изд-во Авицenum, 1984, с. 335.
3. Лисина, М.И., *Общение, личность и психика ребенка*, Москва-Воронеж, 2001, с. 383.
4. Масен, Р.; Конджер, Ж.; Коган, Ж.; Хьюстон, А., *Развитие личности ребенка*, Москва, Изд-во Прогресс, 1987, с. 265.
5. Соколова, Е.Г.; Столин, В.В., *Родительские установки и стили воспитания. Семья в психологической консультации*, Москва, Изд-во Педагогика, 1989, с. 19-29.
6. Maccoby, E., *Social Development. Psychological Growth and the Parent-Child Relationship*. Harcourt Brace Iovanovich College Publishers, USA, 1980, p. 436.

Traducere: Dana Terzi

INTERNATIONAL

Reading Association

Rubrică realizată cu sprijinul Asociației Internaționale pentru Lectură

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

Loretta Handrabura

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"

Învățarea prin cooperare: ipoteze de lucru

La început de mileniu III, *principiul cooperării* a devenit pentru fiecare stat democratic, atât în plan intern cât și extern, mai mult decât o opțiune. Este o cerință a timpului pe care îl parcurgem, în dorința de a ne raporta – nu doar demagogic – la valorile democrației europene. Or, acestea își revendică succesul și din strategia aplicată eficient la toate nivelurile vieții publice, dar și private, care presupune implicarea activă, cooperantă a tuturor părților și o susținere reciprocă între membrii interesați de realizarea obiectivului propus.

În ultimii ani, termenul *cooperare* este vehiculat tot mai frecvent și la noi alături de cel de *colaborare*, în contextul problemelor de natură politică, economică și de instruire.

Se pare că lucrurile sînt explicite în ceea ce privește mesajul de ansamblu pe care îl comportă pînă cînd îți propui să disociezi între cei doi termeni și constăți că lucrurile nu sînt explicite nici pentru subiecții procesului didactic ce intenționează să lucreze în cheia *învățării prin cooperare*.

Propunem acest demers în ideea de a ne edifica în respectiva problemă, fără pretenția de a lansa judecăți de valoare categorice. Împărțindu-vă aceste gânduri, vă invităm, de fapt, la o discuție pe marginea subiectului vizat.

Ținem să precizăm că interesul pentru problema dată creștea pe măsură ce ne documentam pentru un training

în cadrul proiectului LSDGC. Răspunsurile întîrziu să vină, iar pe parcurs apăreau și alte semne de întrebare. În plus, sursele bibliografice în uz, pe care le-am consultat, abordează subiectul cooperării sporadic. Cele străine, în care problema formează obiectivul cărții, recomandate și în *Ghidul III, Învățarea prin colaborare, Supliment al revistei "Didactica Pro..."*, nr. 7, 2002, p. 43, rămîn în continuare o raritate bibliografică. Prin urmare, elucidarea acestei teme se impune cu atât mai mult cu cît învățămîntul formativ se axează, în esență, pe activitățile de învățare-predare centrate pe elevi.

Înainte de a opera niște delimitări între *cooperare* și *colaborare*, să pornim metodic de la consultarea *DEX-ului* și a *Dicționarului de sinonime*.

- **A coopera** – a lucra împreună cu cineva; a colabora; a-și da concursul; a conlucra.
- **A colabora** – a participa activ la realizarea unei acțiuni sau a unei opere care se efectuează în comun; a coopera; a conlucra.

O primă teză de lucru poate fi formulată astfel: *din punctul de vedere al relației semantice, între acești doi termeni există o sinonimie totală*. Dar cooperarea și colaborarea, ca forme de organizare a procesului de învățare, sînt sau nu identice? Un răspuns concret la această întrebare sursele de specialitate nu dau. Ba mai mult, ambii termeni se utilizează ca sinonime, așa încît lectorul deduce că este vorba de același stil de organizare a învățării.

Nici *Ghidul III*, de care aminteam mai sus, nu elucidează suficient acest aspect: "Învățarea prin cooperare este o învățare prin colaborare specifică: elevii lucrează în grupuri mici; activitatea este structurată; elevii sînt evaluați pentru munca individuală; lucrul

realizat de întregul grup este, de asemenea, apreciat; elevii comunică direct între ei – față în față; *elevii învață să lucreze ca o echipă* (subl. n.)”¹.

“Specificitatea” indicată nu este convingătoare, fiindcă este caracteristică și învățării prin colaborare, cu excepția ultimei sintagme care vizează, într-adevăr, o componentă definitorie a activității cooperative². Prin urmare, explicația rămîne vagă și irelevantă.

Înainte de a expune punctul nostru de vedere, ne-am propus să-l confruntăm cu cel al unor “actori” implicați, mai mult sau mai puțin, în activitatea didactică, pentru a nu emite niște concluzii eronate. Și cursanții, și studenții an. I, Filologie, Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă* pe care i-am chestionat, au definit mai ușor și mai complex colaborarea: “activitate în comun”; “schimb de propuneri, de idei”; “proces de activare în comun, la care indivizii participă benevol”; “ajutor reciproc”; “sprijin și completare reciprocă”; “act ce presupune cel puțin doi participanți”; “a lucra împreună pe segmente diferite”; “relația dintre mai multe persoane, care au un anumit scop și care contribuie la realizarea acestuia”; “procesul care apare în cadrul activității, contribuind la asimilarea informației”.

Precum au recunoscut, respondenții au întâlnit dificultăți la definirea *cooperării*: “relații de prietenie și cooperare, de reciprocitate”; “a lucra pe același segment”; “acumularea unei informații noi între indivizi, pentru a o analiza și a ajunge la un numitor comun”; “eficiență”. Situația dată am prevăzut-o și se explică prin faptul că ***o delimitare categorică între aceste două forme de studiu, într-adevăr, nu există***. Definițiile pe care le propunem în continuare, credem, sînt un argument elocvent în acest sens și se înscriu în cea de-a doua teză formulată mai sus.

Colaborarea este o *formă de relații* între elevi/studenți, ce constă în soluționarea unor probleme de interes comun, în care fiecare contribuie activ și efectiv.

Cooperarea este o *formă de învățare, studiu, interacțiune* (acțiune reciprocă, interpersonală sau intergrupală, situațională, de durată variabilă și rezultă

¹ Ghidul III, *Învățarea prin colaborare, Supliment al revistei “Didactica Pro...”*, nr. 7, 2002, p. 5.

² În cadrul colaborării vorbim de **grup**, ca ansamblu de persoane reunite (în mod stabil sau temporar) pe baza unei comunități de interese, de concepții, care îndeplinesc niște sarcini. Cooperarea se centrează pe grupul constituit deja într-o *formație* și care ajunge să fie o **echipă** datorită legăturii spirituale care se stabilește între membri. Acest tip de legătură formează **spiritul de echipă**, care stă la baza conlucrării lor și despre care nu putem vorbi în cazul altor forme de învățare.

³ W. Doise, *L’Articulation psychosociologique et les relations entre groupes*, Bruxelles, 1976, p. 265.

⁴ Tehnica *Mozaicul*, spre exemplu, anihilează tendința de instituire a unor ierarhii în grupuri, întrucît elevii cu statut înalt și cu abilități deosebite învață de la ceilalți în aceeași măsură în care ei își ajută colegii să înțeleagă și să însușească o subtemă.

din influențările reciproce ale agenților implicați), care presupune acțiuni conjugate (identice sau complementare) ale mai multor persoane (elevi sau studenți) sau grupuri în cadrul aceleiași activități sau în activități diferite, dar legate între ele, pentru atingerea unui scop comun, a unor rezultate (gratificații) de care să beneficieze toți participanții.

Deosebirea ce se impune între ele constă, în opinia noastră, în următoarele: dacă activitatea de colaborare se axează pe *sarcini*, atunci cea de cooperare – pe *procesul de realizare a sarcinii*. Reieșind din această specificitate, prin care se conturează cea de-a treia teză, emitem următoarea concluzie: *învățarea prin cooperare este congruentă învățării prin colaborare, iar învățarea prin colaborare – aferentă celei prin cooperare*.

Respectiva particularitate a fost sesizată și de persoanele chestionate care au remarcat că “acțiunea de colaborare este inclusă în cooperare” sau “cooperarea include termenul colaborare”.

Altfel spus, cooperarea în anumite condiții este pasul ulterior colaborării, o *finalitate* a acesteia și, respectiv, o *formă de interacțiune superioară* în cadrul învățării. În baza acestui raționament, vom insista în continuare asupra cooperării, pentru a-i demonstra eficiența în raport cu *competiția* – stil de organizare a procesului de învățare prioritar în școala tradițională.

Activitatea competițională este o *formă relativ redusă de interacțiune psihosocială* – coordonată definitorie în procesul cooperant – și constă în rivalitatea sau concurența dintre persoane, grupuri pentru a atinge un scop.

Spre deosebire de aceasta, activitatea de cooperare, care reclamă un efort conjugat pentru rezolvarea unei probleme de interes comun, reușește să reducă antagonismele și să stabilească în mod durabil un climat convivial și calm între grupuri.

În mod obișnuit, competiția este o *formă motivațională a afirmării de sine*, incluzînd activități de avansare proprie, în timp ce cooperarea presupune un *destin comun*. “Scopul sau soarta comună, afirmă în acest sens W. Doise, instituie apartenența comună la o categorie socială (...). Producînd efecte de categorizare la nivelul acțiunii, ca și la nivelul evaluării și percepției, scopurile și soarta comună măresc sau reduc clivajele și convergența între grupuri”³.

În cadrul competiției, participanții implicați sînt preocupați de *obținerea rezultatului dorit (produs și calitate)* și nu de *procesul de realizare a sarcinii* ca în cazul cooperării. Din acest considerent, activitățile competitive duc, uneori, la apariția foarte rapidă a rolurilor ierarhice în interiorul grupurilor⁴, a unor comportamente de ostilitate, adesea foarte violente, de aceea ele pot fi orientate prin educație spre cooperare, pentru a nu se transforma în conflict.

Notarea prin raportarea la grup/clasă, și nu la propriul progres/regres sau la rezultatele echipei, ca în

cooperare, contribuie decisiv la crearea unor norme ce consacra competiția. Acestea ar fi câteva particularități ale activității competitive.

Nu pledăm pentru anularea formei competitive de învățare. Atunci când aceasta *nu este doar un scop în sine*, este chiar indicată, fiindcă generează și întreține în cadrul colectivului tendința de funcționare a unui climat stimulat. Dacă însă ea devine un scop în sine, precum se întâmplă frecvent, atunci grupurile se resping reciproc și afectează coeziunea colectivului.

Și cooperarea poate fi stimulată doar în măsura în care facilitează coordonarea eforturilor pentru atingerea unor obiective imposibil de realizat în mod individual.

Prin urmare, între cooperare și competiție trebuie să existe un echilibru optim. Acesta poate fi asigurat de profesor, care va crea oportunități de învățare axate pe activitățile în grup ce favorizează cooperarea și întrețin competiția constructivă – coordonate definitorii în dezvoltarea unei *persoane socializate*.

Experiența altor țări demonstrează că situațiile de învățare structurate cooperativ sînt mai eficiente decît cele structurate competitiv. Ele au un efect pozitiv în privința mai multor dimensiuni ale comportamentului: motivație, strategii de raționament, percepția celuilalt etc. Cooperarea dintre copii “este cea mai aptă să favorizeze schimbul de idei și discuția, adică toate condițiile care contribuie la educarea spiritului critic, a obiectivismului și a reflexiunii discursive”⁵.

Tehnicile care se bazează pe cooperare – *mozaicul, cercul, “masa rotundă”, colțurile, turul galeriei, proiectul, interviul în trepte* etc. – confirmă tezele de mai sus. În plus, cooperarea nu reprezintă *uniformizarea*

conduitelor, ci crearea unui spațiu social finalizat de o sarcină care le cere participanților să stabilească o interdependență funcțională implicînd conflictualizări cognitive minimale.

Important este și faptul că în această situație de învățare subiecții comunică pe orizontală (după Gilles Ferry), adică elev-elev. Contribuția profesorului, care în această formă de învățare joacă rolul de facilitator, consultant, moderator, se impune mai cu seamă la etapa de pregătire. Ne referim la organizarea grupurilor cooperative de învățare după o anumită tehnologie educațională așa încît să anticipeze problemele ce pot apărea din cauza diferențelor individuale (în mod obișnuit, nu toți copiii profită în aceeași măsură de o interacțiune cooperativă), a stilurilor de învățare și a provenienței sociale diferite a elevilor/studentilor.

Reușita relațiilor intergrupale depinde, bineînțeles, și de alți factori, precum:

- a) **rolurile** fiecăruia din grupurile aflate în interacțiune cooperativă, care nu trebuie să fie definite și specificate apriori;
- b) **diviziunea muncii** care trebuie să fie o inițiativă a indivizilor și a grupurilor ce efectuează sarcina;
- c) **acțiunea colectivă** ce rezultă din agregarea coordonată a unui număr nedeterminat de acțiuni individuale (cu un interes comun pe care caută să-l promoveze printr-o acțiune coordonată);
- d) **comportamentul colectiv** care trebuie să fie unul emergent (spontan și ghidat de norme create de participanți).

Rezumînd, vom scoate în evidență *avantajele*, dar și *dezavantajele învățării prin cooperare*.

Avantaje	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> • orientează spre conștientizarea interesului comun și convergența de interese; • dezvoltă <i>comportamentul colectiv</i>; • presupune <i>consensul</i> ca bază a activității comune, a cooperării eficiente; • se stabilește un algoritm de lucru, are loc diviziunea muncii; • dezvoltă un climat afectiv pozitiv; • generează sentimente de acceptare, simpatie și instaurează buna înțelegere, armonia; • formează abilități de <i>convingere, comunicare, negociere, compromis, cooperare</i> în activități de grup; • contribuie la creșterea gradului de <i>compatibilitate</i>; • sporește gradul de cuplare a acțiunilor individuale; • determină creșterea <i>respectului de sine</i>, a încrederii în forțele proprii; • consolidează relațiile dintre elevii cu diferite niveluri de asimilare a cunoștințelor, • presupune un efort concentrat prin schimbul reciproc de mesaje, idei, favorizînd discuția – condiții care contribuie la educarea <i>spiritului critic, a obiectivismului și a reflexiunii discursive</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> • presupune și o discordanță dintre “beneficiul” obținut de fiecare elev/student prin participarea lui la această activitate și “costul” participării; • implică și <i>disensul</i> ca sursă a tensiunilor, opoziției, conflictelor și blocării activităților colective; • se impun frecvent punctele de vedere doar ale unor participanți; • poate favoriza <i>pasivitatea, conformismul, invidia, tendința de dominare, superficialitatea în asimilarea cunoștințelor</i>; • apare <i>pericolul scăderii densității transiterii cunoștințelor</i>; • din cauza aptitudinilor diferite, un anumit număr de elevi nu participă suficient de activ la procesul de învățare colectiv;

⁵ J. Piaget, *Psihologia copilului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.

<ul style="list-style-type: none"> • solicită <i>spiritul activ și independent al elevilor</i>; • stimulează <i>spiritul de inițiativă, de concurență</i>; • stimulează controlul reciproc dintre elevi și comportamentele de facilitare a succeselor celorlalți; • oferă posibilități de <i>autoevaluare și evaluare a colegilor</i>; • asigură feedback-ul continuu; • reduce stresul provocat de autoritatea profesorului; • contribuie la intensificarea atitudinii pozitive față de profesori; • diminuează anxietatea la nivelul contactului cu instituția educativă; • din punct de vedere sociologic, cooperarea îl ajută pe individ nu numai să-și descopere propriul <i>eu</i>, dar să-și dea seama că acest <i>eu</i> există <i>în și prin noi</i>; • declanșează necesitatea de a ne afirma unicitatea, aliată dorinței de a vedea această unicitate acceptată social; • educă echitatea. 	<ul style="list-style-type: none"> • în unele cazuri, cooperarea poate duce la pierderea motivației și a reducerii efortului individual; • scade ritmul de învățare al elevilor/ studenților dotați; • prin dialog se consumă mult timp și uneori ineficient; • se constată imposibilitatea profesorului de a evalua cîștigul elevului cu un potențial mai mic de asimilare a cunoștințelor în comparație cu pierderea elevului mai ager; • implică <i>coerciția</i>.
--	--

Analizînd critic avantajele și dezavantajele învățării prin cooperare, care, bineînțeles, pot fi continuate, constatăm, o dată în plus, eficiența acestei forme de organizare nu numai în procesul instructiv-educativ, dar mai cu seamă, în pregătirea unei persoane socializate care va putea să interacționeze activ în viața de zi cu zi “jucînd diverse roluri” (spre exemplu, de fiică, soție, noră, mamă, vecină, profesoară, colegă etc.), reușind, totodată, să-și păstreze Eu-l propriu.

REPERE BIBLIOGRAFICE :

1. Ausubel, David P.; Robinson, Floyd G., *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*, cap. XIV, *Factorii de grup și sociali ai învățării*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 485-501.
2. Buzaș, L., *Activitatea didactică pe grupe*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
3. Cerghit, I., *Metode de învățămînt*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982.
4. Gillse, F., *Practica muncii în grupuri*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
5. Mackenzie Norman, Eraut Michael, Hywel C. Jones, *Arta de a preda și arta de a învăța. Introducere la metodele și materialele noi, folosite în învățămîntul superior*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 144-150.
6. Monteil, J.-M., *Educație și formare. Perspective psihosociale*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 63-103.
7. Neacșu, I., *Metode și tehnici de învățare eficientă*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990.
8. *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 229-255.
9. Tîrnoveanu, V., *Învățămînt frontal, învățămînt individual, învățămînt pe grupe*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

în cadrul programului TOLERANȚĂ ȘI INTEGRARE SOCIALĂ. INFORMARE ȘI FORMARE
anunță concursul “Schimb de experiență pentru performanță educațională”

Obiectivul acestui concurs este inițierea unui dialog continuu dintre școlile din localități cu o componentă etnică diferită, prin împărtășirea experienței de dezvoltare instituțională a școlilor implicate.

Școlile interesate de a participa în activitățile acestui proiect sînt solicitate să prezinte la sediul Centrului Educațional PRO DIDACTICA un dosar ce va cuprinde:

- formularul de participare (care poate fi ridicat la sediul Centrului, la sediul Fundației Soros-Moldova sau pe site-ul www.proeducation.md);
- scrisori de intenții de la parteneri de proiect;
- CV-urile persoanelor responsabile din școlile partener;
- alte documente relevante.

Criteriile de apreciere a dosarelor:

1. existența unei experiențe vizînd ariile specificate mai sus;
2. existența relațiilor de colaborare dintre două sau mai multe școli din localități cu o componentă etnică diferită;
3. coparticiparea reprezentanților comunității cu resurse financiare sau de altă natură (de ex., voluntariat, masă, cazare etc).

Data limită de prezentare a dosarelor este 1 aprilie 2003.

Relații la telefoanele: 54-25-56, 54-19-94

Adresa: str. Armenească, 13, Chișinău, MD-20 12

Persoana de contact:

Coordonator Program – **Vitalie POPA**

Serghei LIȘENCO

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

O diferență fundamentală dintre Curriculumul Național și programele de învățămînt anterioare constă în axarea acestuia pe dezvoltarea abilităților, pe formarea aptitudinilor pentru munca intelectuală de divers grad de complexitate, aplicabile la un context concret (în cazul nostru – studierea trecutului istoric). Conținuturile recomandate de curriculumul pentru atingerea obiectivelor stabilite pot fi utilizate la latitudinea profesorului, din perspectiva optimizării procesului de instruire. În realitate însă, prevederile enunțate rămîn a fi doar niște declarații, deoarece accentul se pune, ca și înainte, pe asimilarea *întregului* conținut. Drept consecință, în loc de dezvoltarea gîndirii se produce o suprasolicitare a memoriei, situație ce are la bază, în opinia noastră, cel puțin trei motive:

- Primul motiv îl constituie inerția în gîndirea noastră. Formați în manieră academică, în care se acordă o atenție deosebită memorării unui volum cît mai mare de informații, oferit fie de profesor, fie de manual, transpunem, involuntar, experiența noastră de elev în cea de profesor. Am fost totuși niște elevi buni, am citit și am reținut multe. Dorim ca elevii noștri să cunoască atît cît cunoșteam noi sau chiar mai mult, să fie mai buni decît noi.
- Al doilea motiv constă în obișnuința de a auzi la examen cît mai multe din materialul predat. Sîntem mulțumiți că i-am povestit elevului multe și că multe din ceea ce i-am povestit am regăsit în răspunsurile lui: deci nu am muncit în zadar!
- La cel de-al treilea motiv fac referință o mare parte din profesorii care tind să activeze pe nou. Este vorba despre lipsa de concordanță dintre prevederile curriculumului referitoare la conținutul recomandat și cerințele evaluării prin teste. În opinia acestor cadre didactice, majoritatea testelor solicită în continuare nu atît abilitatea de a gîndi independent cît demonstrarea unei memorii dezvoltate.

Evaluarea dezvoltării gîndirii critice la istorie

Primele două cauze sînt ascunse, în mare, în fiecare dintre noi: numai de noi înșine, de eforturile noastre depinde cît de repede ne vom schimba pentru a face față cerințelor contemporaneității. Depășirea celui de al treilea motiv este imposibilă fără un dialog constructiv dintre toți actanții procesului educațional. **Scopul prezentului articol constă în inițierea unui dialog privind aspecte importante ale studierii istoriei: obiectivele prioritare, standardele de cunoștințe și abilități, determinarea conținutului minim obligatoriu.**

Testele propuse pentru examenul de istorie în anul 2002 (Ministerul Învățămîntului al Republicii Moldova. Bacalaureat 2002. Teste la istoria românilor. Liceum, 2002) “au fost elaborate conform obiectivelor prevăzute în *programa* de bacalaureat (am evidențiat cuvîntul programă, fiindcă ne tot întrebăm: de ce avem nevoie de programă, dacă există curriculum?). Sarcinile testelor au fost formulate astfel încît răspunsurile la majoritatea dintre ele, după părerea noastră, necesită, în primul rînd, o memorie foarte bună. Drept argument, vom prezenta o analiză succintă a cuvintelor-cheie din sarcinile propuse. Vom reaminti că primului nivel de gîndire, după taxonomia lui B. Bloom (care solicită memorie și cunoștințe concrete), îi corespund sintagmele: *în ce an..., numiți..., enumerați..., scrieți formula... etc.*

Primul grup de sarcini – spațiul istoric, perioada, personalitatea – reclamă *indicarea datei, numelui sau țării; efectuarea unor conexiuni între personalități și evenimente.*

Al doilea grup de sarcini – noțiuni – reclamă *indicarea și definirea termenului, enumerarea particularităților.*

Al treilea grup de sarcini – raportul cauză-efect – reclamă *determinarea interdependenței* (cuvinte ce caracterizează nivelul de înțelegere). Luînd în considerație faptul că aceste conexiuni au fost stabilite deja (în manual, la ore), ne putem aștepta doar la reproducerea cunoștințelor deja acumulate.

Al patrulea și al cincilea grupuri de sarcini implică utilizarea și examinarea surselor, elaborarea eseurilor pe o temă concretă. Se creează impresia că acestea invită elevul să demonstreze capacitatea de a analiza, de a evidenția cauzele și consecințele, de a-și expune propria opinie. Dar variantele de teste pentru bacalaureat, publicate anul trecut, îi orientau involuntar pe absolvenți nu spre dezvoltarea abilităților sus-numite, ci a memoriei. Procedura de

pregătire pentru examene s-a transformat într-un proces de căutare și învățare pe de rost a răspunsurilor. Astfel, la examen, similar perioadelor anterioare, elevul a fost nevoit să dea dovadă de o memorie bună și, mai puțin, de o gândire logică și independentă.

Propunem atenției dumneavoastră un test de alternativă orientat, prioritar, spre evaluarea abilităților de gândire (elaborat de subsemnatul). Testul a fost aplicat la examenul de istorie universală pentru verificarea achizițiilor elevilor din cl. XI, Liceul *Svetoci* (profil real).

La elaborarea sarcinilor am luat în considerație următoarele aspecte:

1. Sarcinile trebuie să creeze condiții adecvate pentru demonstrarea diverselor competențe conform obiectivelor generale și obiectivelor-cadru.
2. Fiecare sarcină (în ordine consecutivă) trebuie să corespundă unui nivel mai înalt al gândirii (conform taxonomiei lui B. Bloom: *cunoștințe – înțelegere – aplicare – analiză – sinteză – evaluare*).
3. Sarcinile trebuie să fie legate logic între ele, după principiul “bulgărului de zăpadă” – realizarea calitativă a fiecărei sarcini este facilitată de realizarea celei precedente.
4. Pentru a asigura gândirea independentă și a reduce simpla reproducere a datelor, informația cu care se va opera trebuie să fie necunoscută/ puțin cunoscută elevului.
5. Condițiile de realizare a testului urmează să fie flexibile pentru ca elevul să poată alege sarcini de un anumit grad de dificultate, în corespundere cu interesele și cerințele individuale.
6. Toate tipurile de activitate, solicitate de sarcină, trebuie să fie familiare elevului, fiind aplicate anterior la un alt conținut.

Condițiile testului au fost stabilite luându-se în considerație activitatea desfășurată la lecții. Tendința de a crea situații ce ar implica gândirea activă a elevilor a dus la faptul că reușeam să examinăm doar câteva evenimente istorice propuse în conținuturile din curriculum, celelalte, din lipsă de timp, fiind neglijate. O parte dintre elevi se întrebau: “Discutăm și analizăm mult, dar când vom învăța materialul de care avem nevoie la examene?” (în accepția lor, probabil, “a învăța istoria” înseamnă a memora fapte, nume și date prezentate în manual sau în prelegeri).

La elaborarea testului am respectat condiția nr.4 prin selectarea unor fragmente din literatura artistică și documente istorice, care nu au fost utilizate la ore.

Pentru a asigura condiția nr. 5 le-am propus elevilor o grilă de evaluare a activității în ansamblu și a fiecărei întrebări în parte. Elevii știau că vor realiza patru sarcini, primele două fiind obligatorii, iar celelalte – opționale. Testul cuprinde următoarea grilă de evaluare:

Pentru nota

“10” 54-60 puncte	“5” 20-24 puncte
“9” 46-53 puncte	“4” 15-19 puncte
“8” 40-45 puncte	“3” 10-14 puncte
“7” 32-39 puncte	“2” 6-10 puncte
“6” 25-31 puncte	“1” 0-6 puncte

Prima sarcina prevede completarea unui tabel, în care cea dintâi rubrică include nume ale unor personalități istorice (în continuare textul sarcinilor propuse elevilor este prezentat cu caractere cursive, iar comentariile noastre – cu caractere drepte).

1. *Determinați în ce perioadă, în ce țară și la ce eveniment istoric au participat aceste personalități. Completați tabelul.*

Numele	Evenimentul	Rolul	Data/perioada	Țara
Cromwell				
Talleyrand				
Watt				

Indicarea corectă a evenimentului – 1 punct.

Indicarea corectă a țării – 1 punct.

Indicarea corectă a datei/perioadei – 2 puncte; indicarea datei cu o eroare de nu mai mult de 10 ani – 1 punct.

Rolul exercitat în cadrul evenimentului – (prezentare generală – 1 punct, prezentare detaliată – 2 puncte).

Punctaj maxim – 18.

Realizarea acestei sarcini implică, în primul rând, **memoria** (rubricile “eveniment, perioadă, țară”), precum și posibilitatea de a **interpreta faptele** (rolul exercitat în cadrul evenimentului). Astfel, sarcinile sînt formulate conform nivelurilor întîi (cunoștințe concrete reproduse din memorie) și doi (înțelegere) ale taxonomiei lui Bloom.

Cea de a doua sarcină pune accentul pe **aplicarea** cunoștințelor (ceea ce, bineînțeles, nu exclude **reproducerea și înțelegerea**). Concomitent, aceasta solicită demonstrarea înțelegerii noțiunii de spațiu istoric, abilitatea de a aplica diverse simboluri pentru a deduce și a transmite informația.

2. *Elaborați o schiță istorică (pînă la o pagină) la tema “Unirea Italiei”, utilizînd harta ca principală sursă de informare.*

Eseul trebuie să cuprindă răspunsuri la următoarele întrebări (nu neapărat în ordinea indicată):

- *Care era teritoriul Italiei înainte de Unire?*
- *Unde a început procesul de unificare?*
- *Care a fost consecutivitatea acțiunilor de unificare?*
- *Cum s-a produs Unirea?*
- *Care au fost rezultatele Unirii?*
- *În ce perioadă au avut loc evenimentele descrise?*

Un răspuns complet și detaliat la fiecare întrebare – 2 puncte.

Logica și consecutivitatea expunerii – 2 puncte.

Punctaj maxim – 14.

Primele două sarcini obligatorii permiteau acumularea a 32 de puncte, ceea ce, conform grilei de evaluare, corespunde notei “7”. Așadar, realizarea acestor sarcini de nivelul I-III, după taxonomia lui B.Bloom, bazate pe dezvoltarea memoriei și gândirii concrete, permite elevului să ia cel mult nota “7”. Obținerea unei note mai mari poate fi posibilă, după părerea noastră, numai prin demonstrarea abilităților de gândire abstractă.

Cea de a treia sarcină presupune utilizarea de către elevi a unui nivel de gândire mai înalt, aceștia fiind solicitați să **analizeze** un fragment dintr-o operă literară, care descrie unul din evenimentele perioadei studiate.

3. Citiți fragmentul propus și determinați la ce eveniment istoric se referă.

3a. Descrierea se referă la .....(1 punct).

3b. Extrageți din text două enunțuri pe care v-ați bazat la identificarea evenimentului. Argumentați alegerea făcută.

Enunțul	Explicarea/punctaj
1 punct (pentru enunț)	Explicare logică, bine conturată – 2 puncte Explicare neclară, cu greșeli de logică – 1 punct
1 punct (pentru enunț)	Explicare logică, bine conturată – 2 puncte Explicare neclară, cu greșeli de logică – 1 punct

3c. Scrieți trei enunțuri care ar caracteriza evenimentul (caracteristicile nu vor fi parafrazate. Pentru un răspuns complet și detaliat se acordă 2 puncte):

A).....

B).....

C).....

Punctaj maxim – 13.

Prin realizarea respectivei sarcini elevul trebuie să demonstreze că “**recunoaște**” evenimentele istorice, poate “**transpune**” textul literar în “limbaj istoric” și este capabil să **interpreteze** interconexiunile stabilite între textul literar și evenimentele istorice studiate. Formularea celor trei enunțuri, căutarea unor posibile explicații oferă posibilitatea de a efectua **analiza** și, parțial, **sinteza**.

A patra sarcină este cea mai voluminoasă și, în opinia noastră, reflectă într-o măsură mai mare abilitatea elevului de “a gândi ca un istoric”. Aceasta presupune răspunsuri la șapte întrebări, fiecare dintre ele reclamând

operații de gândire mult mai complexe decât întrebarea precedentă.

4. Citiți documentul.

Din discursul lui Danton în Convenția Națională (26 noiembrie 1793)

...Poporul cere, și el are dreptate, ca teroarea să fie pusă la ordinea zilei, însă el dorește ca teroarea să fie aplicată împotriva adevăraților dușmani ai Revoluției, adică față de aristocrați, regaliști, complotiști, trădători, prieteni ai guvernelor străine. Poporul nu dorește să tremure de frică acel care s-a născut fără înflăcărea revoluționară, însă care slujește patriei sale cu toate metodele accesibile, oricât de modeste ar fi ele... Eu n-am spus că poporul trebuie să recurgă la indulgență, dimpotrivă, eu am zis că timpul fermității și al răzbunării naționale încă n-a trecut. Eu doresc ca teroarea să fie pusă la ordinea zilei, eu sînt pentru pedepsele cele mai aspre și îngrozitoare împotriva dușmanilor libertății, însă eu doresc ca aceste pedepse să cadă numai pe capetele lor și dușmanilor revoluției.

(Дантон Ж., Избранные речи, Харьков, 1924, p. 84-86, în Istoria universală modernă (1640-1850), Crestomație (coord. Eugeniu Certan), Editura Prut Internațional, Chișinău, 2000, p. 125.)

4a. Care sînt ideile principale ale documentului? (maximum 2 puncte). Adică, “**transpuneți**” documentul în propriul limbaj, demonstrînd **înțelegerea** acestuia.

4b. Interesele căror grupuri sociale sînt prezentate în document? (Argumentați opinia în baza unor enunțuri extrase din text) (maximum 2 puncte). Se solicită determinarea legăturilor dintre caracteristicile generale ale grupurilor sociale și fraze concrete din text. Elevul interpretează, demonstrînd un nivel de înțelegere mai ridicat decît la realizarea sarcinii 4a.

4c. Ce comentarii la acest document ar putea face reprezentanții altui grup social? (Indicați grupul social și ilustrați poziția acestuia prin enunțuri legate direct de textul documentului.) (maximum 2 puncte). Sarcina implică un transfer de cunoștințe, efectuarea căruia necesită **aplicare** de cunoștințe.

4d. Enumerați cel puțin două motive care au condiționat apariția respectivului document. Argumentați concluziile (maximum 2 puncte pentru fiecare motiv argumentat). Determinarea cauzelor presupune o **analiză** detaliată a documentului, dar și a contextului istoric în care a apărut.

4e. Indicați cel puțin două posibile consecințe ale evenimentului descris în document. (Alegeți-le pe cele mai reale). Argumentați concluziile (maximum 2 puncte pentru fiecare consecință prezentată argumentat). Posibilele consecințe reprezintă niște efecte ce nu s-au produs, dar sînt edificate de elev în baza datelor de care dispune. La realizarea acestei sarcini accentul este pus pe **sinteza**.

Următoarele două întrebări implică gândirea evaluativă. Pentru realizarea sarcinilor propuse elevul trebuie să determine criteriile de estimare. Dacă la aprecierea ideilor expuse în document (4f) elevul se bazează pe criterii deja stabilite de cineva, atunci pentru argumentarea importanței fenomenului dat (4g) el este pus în situația de a elabora criteriile de sine stătător.

4f. Evidențiați două caracteristici negative și două pozitive ale ideilor expuse în document (cîte 1 punct pentru fiecare caracteristică).

Caracteristici pozitive	Caracteristici negative
1.....	1.....
2.....	2.....

4g. Determinați legătura dintre ideile documentului și evenimente ale contemporaneității. Care ar fi învățămintele fenomenului studiat pentru societatea contemporană. Aduceți cel puțin trei argumente în susținerea propriei opinii (maximum 10 puncte).

Punctaj maxim – 28.

Realizarea testului de către elevi a demonstrat că obiectivele pe care le-am proiectat au fost atinse. Dezvoltarea gândirii critice la orele de istorie, precum

și evaluarea acesteia, este posibilă, fără a supraîncărca memoria elevului cu toate conținuturile recomandate. Nu putem trage niște concluzii relevante, deoarece testul a fost aplicat doar la o singură clasă (16 elevi). Această experiență însă ne-a permis să conștientizăm faptul că nu avem elaborate criterii de evaluare a abilităților de gândire (oare nu din cauza că în probele de examinare predomină întrebările ce implică reproducerea informației?).

Dorim să supunem dezbaterii câteva din întrebările la care căutăm răspuns.

- În ce mod pot fi apreciate astfel de operații ale gândirii cum sînt analiza și sinteza?
- Care ar fi standardele de evaluare a gândirii logice și abstracte pentru elevii de diferite vârste și clase?
- Harta istorică este utilizată începînd cu clasa a IV-a. Ce indicatori ar putea demonstra dezvoltarea abilităților elevilor în acest domeniu și care ar trebui să fie standardele pentru abilitățile date?

Lista poate fi continuată. Propunem tuturor celor interesați de perfecționarea sistemului nostru de învățămînt să-și consolideze eforturile, să-și expună ideile și sugestiile în problema vizată.

Traducere: Mariana VATAMANU-CIOCANU

Rita GODOROJA

Școala de Limbi Moderne și Management, mun. Chișinău

Nivelul de vîrf al piramidei modelelor psihologice de învățare îl constituie formarea comportamentului creativ. Esența acestui model constă în rezolvarea de către elev a situației-problemă, care solicită flexibilitatea gândirii pentru aplicarea cunoștințelor dobîndite într-o manieră nouă, originală (S. Cristea).

Conceptul de situație-problemă desemnează pentru elev:

- o dificultate intelectuală, care apare atunci cînd persoana nu știe cum să explice fenomenul, procesul real sau nu poate realiza un scop prin metodele pe care le cunoaște (M. Mahmutov);

Instruirea problematizată – cadru propice de formare a comportamentului creativ

- o stare conflictuală, ce rezultă din trăirea simultană a două realități (de ordin cognitiv și motivațional) incompatibile – pe de o parte, experiența trecută, iar pe de altă parte, elementul de noutate și de surpriză, necunoscutul, cu care este confruntat subiectul (I. Cerghit);
- o situație contradictorie dintre cunoștințele anterioare despre realitate și noile cunoștințe pe care le dobîndește elevul (E. Dulamă);
- un „gol” între cunoștințele actuale ale elevului și cele necesare pentru găsirea soluției prin aplicarea noțiunilor învățate, într-o formă de organizare nouă, aflată chiar în contradicție cu forma de organizare dobîndită anterior (S. Cristea).

Analizînd aceste definiții, constatăm că situația de învățare devine o situație-problemă, dacă elevul percepe

contradicția și necesitatea depășirii obstacolului dintre cunoscut și necunoscut.

Spectrul situațiilor-problemă variază în funcție de diferiți factori:

- tipul contradicției;
- obiective;
- nivelul de dezvoltare al elevului etc.

În opinia psihologului T. Kudreavțev, contradicțiile care generează situația-problemă sînt de mai multe tipuri:

1. Contradicția dintre sistemul de cunoștințe al elevului și insuficiența cunoștințelor pentru rezolvarea problemei noi.
2. Contradicția dintre calea teoretică de rezolvare a problemei și lipsa posibilităților practice de rezolvare.
3. Contradicția dintre metodele cunoscute de aplicare a cunoștințelor și necesitatea utilizării acestei metode în condiții practice noi.
4. Contradicția dintre rezultatul practic obținut și lipsa capacităților de argumentare teoretică.

În funcție de obiectivul concret profesorul poate alege o situație-problemă, intercalînd-o în scenariul activității sau poate crea un cadru problematizat constituit dintr-un șir de situații-problemă.

După modul de încadrare în etapele lecției, există situații-problemă:

- care trezesc interesul elevilor pentru dobîndirea de noi cunoștințe (evocare);
- pentru consolidarea cunoștințelor (realizarea sensului);
- care solicită recapitularea selectivă a cunoștințelor (reflecție).

Nu orice întrebare constituie pentru elev o situație-problemă. Conținutul problemei trebuie să prezinte un anumit grad de dificultate, dar și să fie accesibil pentru găsirea soluției în mod independent sau asistat de profesor. Este necesar să existe o succesiune logică între cunoștințele vechi și cele ce urmează a fi descoperite. Pentru ca situația-problemă să nu blocheze psihologic elevul, se vor indica următoarele condiții:

- gradul de dificultate al problemei să nu depășească considerabil nivelul de dezvoltare al elevului;
- conținutul problemei să fie legat de practică, de viața elevului, să-l motiveze intrinsec;
- problema să poarte un caracter divergent, adică să existe alternative de rezolvare și mai multe soluții posibile;
- formularea problemei să fie atrăgătoare, să trezească emoții pozitive și dorința de a explora necunoscutul.

Analiza interacțiunii profesor-elev în elaborarea și soluționarea situațiilor-problemă identifică patru niveluri ale problematizării:

Cine creează situația-problemă?	Situația-problemă	Cine rezolvă situația-problemă?
Profesorul	Nivelul I	Profesorul
Profesorul	Nivelul II	Profesorul și elevii
Profesorul	Nivelul III	Elevii
Elevii	Nivelul IV	Elevii

La primul nivel profesorul enunță problema, de exemplu, în cadrul unei prelegeri problematizate, și le demonstrează elevilor cum poate fi rezolvată. Elevul sesizează și analizează explicațiile profesorului, modul acestuia de acțiune, adresează întrebări de clarificare, dar activitatea sa poartă un caracter preponderent reproductiv.

La al doilea nivel profesorul pune problema și, printr-un sistem de întrebări, îi conduce pe elevi la emiterea ipotezei și la verificarea ei. Elevii aplică cunoștințele de reper într-o situație nouă, caută noi metode de rezolvare. De exemplu, la studierea temei *Izotopii*, cl.X, profesorul poate propune următoarea problemă: „Masa atomică relativă a elementului chimic are o valoare fracționară, iar suma maselor protonilor și neutronilor unui element este un număr întreg. De ce?”

La al treilea nivel profesorul creează situația-problemă, iar elevii o rezolvă independent: individual, în perechi sau în grup. Pentru a găsi informațiile necesare, ei se documentează din manual sau din alte surse, generează soluții și le analizează, selectează și prezintă răspunsurile.

Pentru dinamizarea schimbului de mesaje cognitive și afective dintre profesor și elevi la lecția de chimie în gimnaziu și liceu, poate fi propusă următoarea situație-problemă: “Fiecare substanță chimică, asemeni omului, posedă individualitate, adică are anumite proprietăți caracteristice. În ce mod vom **învăța a fi** de la substanțe?”

Această situație-problemă (nivelul III de problematizare) a fost adresată elevilor din cl. VII-IX la lecțiile care au avut drept obiectiv de referință cercetarea proprietăților substanțelor. Propunem câteva soluții-mesaje elaborate de elevi ai cl. a VII-a, Liceul *M.Eminescu*, or. Căușeni și elevi ai cl. a IX-a, Școala de Limbi Moderne și Management (ȘLMM), mun. Chișinău:

Să-nvățăm de la **apa** din râuri și din mare
 Cum să ne transformăm ușor în altă stare,
 Să fim ca ea mereu: curați și străvezii
 La chip, la vorbă și în adîncul inimii.
 Să învățăm de la **aerul** cu care respirăm
 Să fim indispensabili, oricînd să ajutăm.
 Să învățăm de la **fosforul** ce noaptea strălucește,
 Lumina adevărului ce din adîncuri crește.
 Să învățăm de la **cupru** flexibili ca să fim,

Să ne alegem drumul pe care îl dorim.
Să învățăm de la **creta** cea albă și curată
Să dezvoltăm idei și-o minte mai bogată.

(*Maricica Guțu*)

Să-nvățăm de la **mercur** să nu fim dispersați,
Să ne unim într-un popor, să fim toți neamuri, frați.
De la **crom** să învățăm o poziție fermă să avem.

(*Elena Lungu*)

Ne învățăm **fierul** – să ne călim caracterul...

(*Natalia Lungu*)

Învăță de la **sticlă** să n-ai impurități,
Să mergi pe-o cale nouă fără dificultăți.
Învăță de la **cupru** puterea de-a conduce,
De la **argint** învățăm microbii a distruge.
Învăță de la **aur** să nu fii de doi bani,
Să faci lucruri frumoase, stabile peste ani.
Învăță de la **apă** să fii în multe stări,
Călătorind prin ceruri să te întorci în mări.

(*Alexandru Godoroja*)

Învăță de la **apă** să fii imaculat,
Iar de la **diamant** – să fii mai ordonat.
Învăță de la **sticlă** să fii mai transparent,
Și de la **fluor** învățăm să fii mai exigent.
Învăță de la **hidrogen** să fii cel mai ușor,
Să tinzi spre înălțimi în al tău zbor.

(*Lucia Veste*)

Învăță de la **apă** să știi ce-i liniștea,
Prin viață cum să treci ducând povara ta.

(*Igor Șestacovschi*)

Învăță de la **aur** să ai în viață preț,
De la **argint** învățăm să fii un om isteț.
De la **wolfram** și **crom** – să ai tărie mare,
Și cristalin ca **apa** să-ți fie gândul-soare.
Învăță ca **oxigenul** să fii de necesar,
O pasăre să-nvii și-o frunză de arțar.
De la **cesiu** împrumută mărinimie,
Dăruiește lumii putere, energie.

(*Cătălina Herța*)

Învăță de la **helium** să nu te arzi pe soare,
Să-nduri și să lucrezi și când e greu ori doare.
Învăță de la **taliu** să fii mereu de veghe,
Să simți din jur căldură, să fii un ochi ce vede...

(*Maxim Berzan*)

Analizînd creațiile elevilor, profesorul poate evalua nu numai cunoștințele și abilitățile formate, dar și anumite atitudini, care pot fi considerate **indicatori ai modului de a fi**. Cîmpul asociativ creat între proprietățile caracteristice ale substanțelor și comportamentul omului vădesc poziția elevilor față de valorile umane, față de lume și față de sine. Ce substanțe au fost alese pentru a învăța noi comportamente și cum au fost îndemnați colegii să fie? Din mesajele copiilor izvorăște dorința de a învăța:

- de la **apă** – a fi în multe stări, a ne transforma ușor starea, a fi imaculat la chip, la vorbă și în adîncul

inimii, a fi curat și sfînt, a fi iubit de lume, a fi în veci dorit, a fi mîngîietor, a șopti ca apa sunete de vioară, a avea gânduri senine;

- de la **oxigen** – a fi necesar, a da viață, a fi indispensabil, a ajuta pe oricine;
- de la **hidrogen** – a zbura ușor, a avea idealuri, a tinde spre înălțimi, spre succese;
- de la **fluor**, nemetalul cel mai activ – a fi exigent;
- de la **helium** – a fi rezistent la greutate și durere;
- de la **taliu** – a fi mereu de veghe, a simți căldura oamenilor din jur;
- de la **fosfor** – a vedea lumina adevărului și în întuneric;
- de la **cupru** – a fi flexibil, a alege o cale dorită, a avea puterea de a conduce;
- de la **cretă** – a dezvolta cît mai multe idei și a îmbogăți mintea, a exprima ideile clar, a manifesta individualitate;
- de la **mercur** – a fi uniți ca popor, ca neam;
- de la **crom**, metalul cel mai dur – a avea o poziție fermă;
- de la **fier** – a ne căli caracterul;
- de la **argint**, care are proprietăți bactericide – a învinge boala, a fi rapid, isteț;
- de la **aur** – a fi valoros, a face lucruri frumoase, durabile;
- de la **cesiu**, care cedează foarte ușor electronii săi – a fi mărinimos, a dărui lumii putere și energie;
- de la **sticlă** – a fi fără impurități, a vedea clar și a merge fără dificultăți pe o cale nouă, a fi mai transparent.

La al patrulea nivel elevii formulează problema și o rezolvă singuri. Acesta este nivelul activității creatoare, care implică lucrul independent, imaginația, analiza logică și descoperirea soluției, argumentarea ei, formularea concluziilor. Propunem cîteva situații-problemă elaborate la capitolul *Structura atomului* de către elevii claselor a VII-a, ȘLMM, mun. Chișinău:

- “Atomul este format din protoni, neutroni și electroni. Cu toate acestea, este considerat drept cea mai mică particulă de substanță chimică indivizibilă. De ce?” (Tăriță Dumitru)
- “Se știe că nucleul atomului este de 100000 de ori mai mic decît atomul, masa nucleului și cea a atomului însă sînt aceleași. De ce?” (Alexa Victor)
- “Oxigenul și sulfurul sînt elemente din subgrupa VI a Sistemului Periodic. Valența maximală a sulfurului este egală cu numărul grupei - VI, iar valența maximală a oxigenului este egală cu II. De ce?” (Bîrlădeanu Mihaela)
- “Alchimiștii au muncit mult pentru a obține aur

din alte metale, dar nu au reușit. De ce?” (Rusnac Ecaterina)

Aplicarea respectivelor situații-problemă la etapa de reflecție a lecției este efectivă atît sub aspectul consolidării cunoștințelor cît și pentru dezvoltarea sensibilității la probleme și a comportamentului creativ.

Observăm că, la nivelurile II-IV de problematizare, se distinge o succesiune de operații efectuate de elev în procesul rezolvării situației-problemă:

1. Pregătirea elevului:
  - delimitarea și definirea situației-problemă;
  - analiza structurii situației-problemă;
  - selectarea informației necesare;
  - restructurarea informației;
  - emiterea unor ipoteze, soluții.
2. Producția elevului:
  - evaluarea diferitelor soluții posibile;
  - asocierea ideilor principale în termenii soluției probabile;
  - asigurarea saltului de la gîndirea convergentă la gîndirea divergentă.
3. Decizia elevului:
  - alegerea soluției optime pe criteriul originalității și al eficienței;
  - aplicarea soluției optime în cadrul specific

definit de problema existentă;

- prezentarea soluției și argumentarea ei.

În procesul de rezolvare a unor situații-problemă elevii trebuie să beneficieze de un climat de libertate și securitate psihică, fără teama de a primi o notă nesatisfăcătoare pentru un eventual eșec al explorărilor. Atitudinile și comportamentele constructive, creative ale elevilor în procesul învățării pot fi dezvoltate de profesor într-o atmosferă de muncă destinsă și deschisă.

Rezolvarea situațiilor-problemă este deosebit de importantă pentru descoperirea unicității fiecărui elev și cultivării acesteia în mediul școlar. Instruirea problematizată formează un cadru propice dezvoltării atitudinilor, capacităților creative, motivației pentru învățare la orice disciplină școlară, contribuind la formarea unui comportament creativ al elevului.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Cerghit, I., *Metode de învățămînt*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.
2. Cristea, S., *Dicționar de termeni pedagogici*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998.
3. Dulamă, E., *Strategii didactice*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2000.

Cubul - tehnică de integrare a cunoștințelor

Ludmila **URSU**

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"

A organiza o lecție de predare-învățare captivantă și eficace în același timp, a activa elevii, a-i atrage în munca de investigare a noului nu este un lucru ușor. Aceste scopuri permanente pot fi atinse prin intermediul mai multor sugestii metodologice descrise în literatura de specialitate. Cum putem însă realiza aceleași obiective în cadrul unei lecții de recapitulare sau a unei lecții introductive, cînd este necesar să reactualizăm partea teoretică? Deseori, se recurge la o simplă reproducere a definițiilor, regulilor etc., ceea ce nu favorizează libera exprimare a elevilor, nu le trezește interesul, ci, dimpotrivă, îi stresează, iar eficiența scontată nu este atinsă.

Tehnica *Cubul* este o soluție metodologică originală, care pune cunoștințele însușite într-o lumină nouă.

Aducem în fața auditoriului un cub, pe fețele căruia sînt prezentate sarcini, exprimate, tradițional, prin verbe ale activității intelectuale, de exemplu: **descrie (definește), analizează, asociază, compară, ia atitudine**. Într-o asemenea variantă, arealul de utilizare a tehnicii este destul de extins, acoperind diverse discipline și tipuri de lecții.

Această tehnică le solicită elevilor, întîi de toate, să abordeze materia sub diverse aspecte, precizate de învățător, pentru ca mai apoi să le integreze armonios într-o structură nouă. Astfel, se obține nu doar actualizarea cunoștințelor, dar și un nivel superior al înțelegerii acestora.

Manipularea cu fețele cubului conferă tehnicii o eficiență sporită, impulsionînd intuiția și stimulînd gîndirea.

Cînd am pornit la scrierea acestui articol, mi-am amintit de ultima ședință a training-ului *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice* la care am

participat. Urma să prezentăm un model de utilizare a unei tehnici în cadrul disciplinei pe care o predă fiecare cursant. Am constatat cu mirare că majoritatea au preferat *cubul*, o tehnică atractivă, eficientă, simplă în aplicare și cu un înalt grad de generalitate. Ascultînd cu atenție prezentările colegilor, am observat că, practic, nici unul dintre modele nu s-a repetat întocmai. Erau diferite atît obiectivele, etapele lecției la care poate fi utilizată cît și sarcinile propuse.

Într-adevăr, există cazuri cînd formularea tradițională a sarcinilor nu este potrivită. De exemplu, este destul de greu a explica sub aspectele obișnuite noțiunii ca: logaritmul, derivata etc. În asemenea situații se cere o altă abordare a aspectelor prezentate pe fețele figurii.

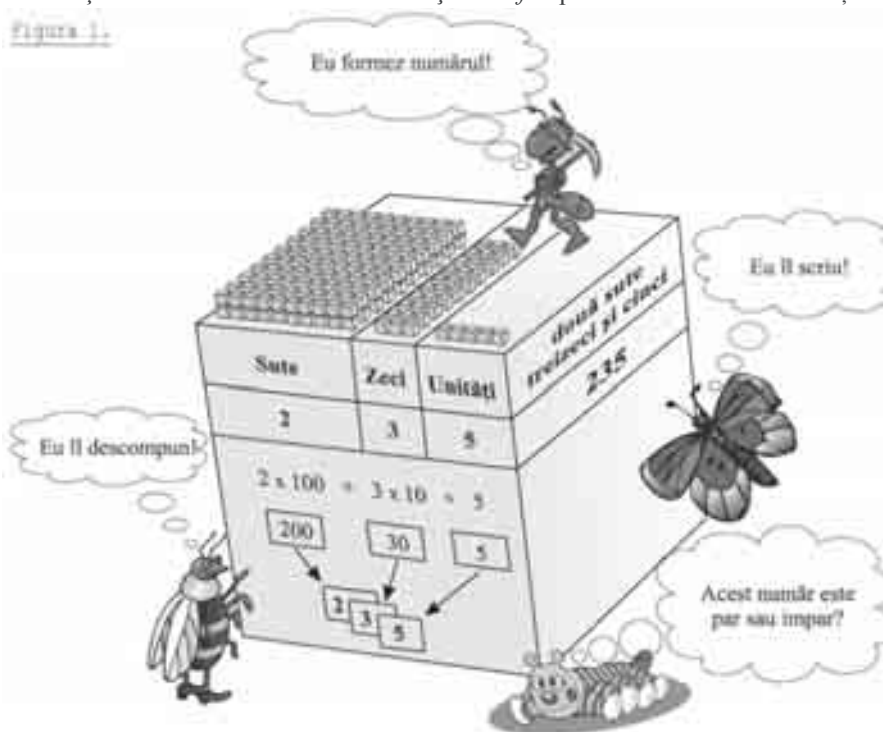
Cele șase fețe ale cubului pot prezenta șase aspecte ale unei noțiuni, șase obiective de evaluare vizînd conceptul respectiv.

Pentru aplicarea adecvată a tehnicii date este necesar să ținem cont de vîrsta elevilor, sarcinile scrise pe fețele cubului urmînd să fie clare și accesibile pentru aceștia.

Tehnica *cubul* admite variate îmbinări cu alte tehnici interactive. Ea poate fi aplicată și în cadrul realizării materialelor didactice. De exemplu, în clasa a III-a, la prima lecție de matematică din anul școlar – *Numerele naturale de la 0 la 1000*, pentru a reactualiza *formarea, citirea, scrierea, descompunerea și utilizarea terminologiei specifice*, le putem propune elevilor să analizeze Figura 1.

Furnicuța, care se află pe fața de sus a cubului, *formează* numărul 235 cu ajutorul cubușoarelor. Fluturașul *scrie* acest număr *cu litere și cu cifre* pe

Figura 1.

fața din dreapta. Albuța îl *descompune* în termeni de ordin (sute, zeci și unități) și prezintă descompunerea canonică a numărului respectiv. Iar Omida, întrebînd dacă numărul este *par* sau *impar*, îi îndeamnă pe elevi să-și amintească aceste noțiuni.

Cubul însă mai are trei fețe care nu se văd pe desen. Ce ar putea să ne arate insectele studioase pe ele? Încercînd să răspundem la această întrebare, vom iniția o discuție ce ne va permite să activizăm elevii pentru elucidarea unor noi aspecte ale noțiunii de *număr natural*.

În baza observării și analizei acestui desen vom atinge obiectivele lecției. Cubul ilustrează tema într-un mod neobișnuit, iar tot ce este neobișnuit stimulează atenția și interesul.

Tehnica *Cubul* poate fi utilizată într-o variantă mai apropiată de cea tradițională. Se demonstrează elevilor un cub, pe fețele căruia sînt scrise sarcinile:

- **formează** (cu ajutorul cubușoarelor sau al numărătoareii de poziționare etc.);
- **scrie** (cu litere și cu cifre);
- **descompune**;
- **numește predecesorul și succesorul**;
- **este par sau impar**;
- **crează exerciții** (avînd numărul dat la răspuns).

Am prezentat în cele de mai sus un model de utilizare a tehnicii *Cubul* la o lecție introductivă. În continuare, propunem o variantă de aplicare a acesteia la o lecție de recapitulare (clasa a III-a, capitolul *Operații aritmetice cu numere naturale de la 0 la 1000*).

În cadrul activității în echipe (grupuri neomogene), le propunem elevilor să observe și să mediteze asupra Figurii 2. După expirarea timpului rezervat, urmează manipularea cubului, abordînd fiecare operație aritmetică în parte. Pe fețele acestuia sînt prezentate următoarele aspecte:

- **denumiri specifice** (ale operației, semnului, componentelor și rezultatului);
- **proprietăți**;
- **cazuri speciale**;
- **probe**;
- **legături cu alte operații**;
- **asemănări cu alte operații**.

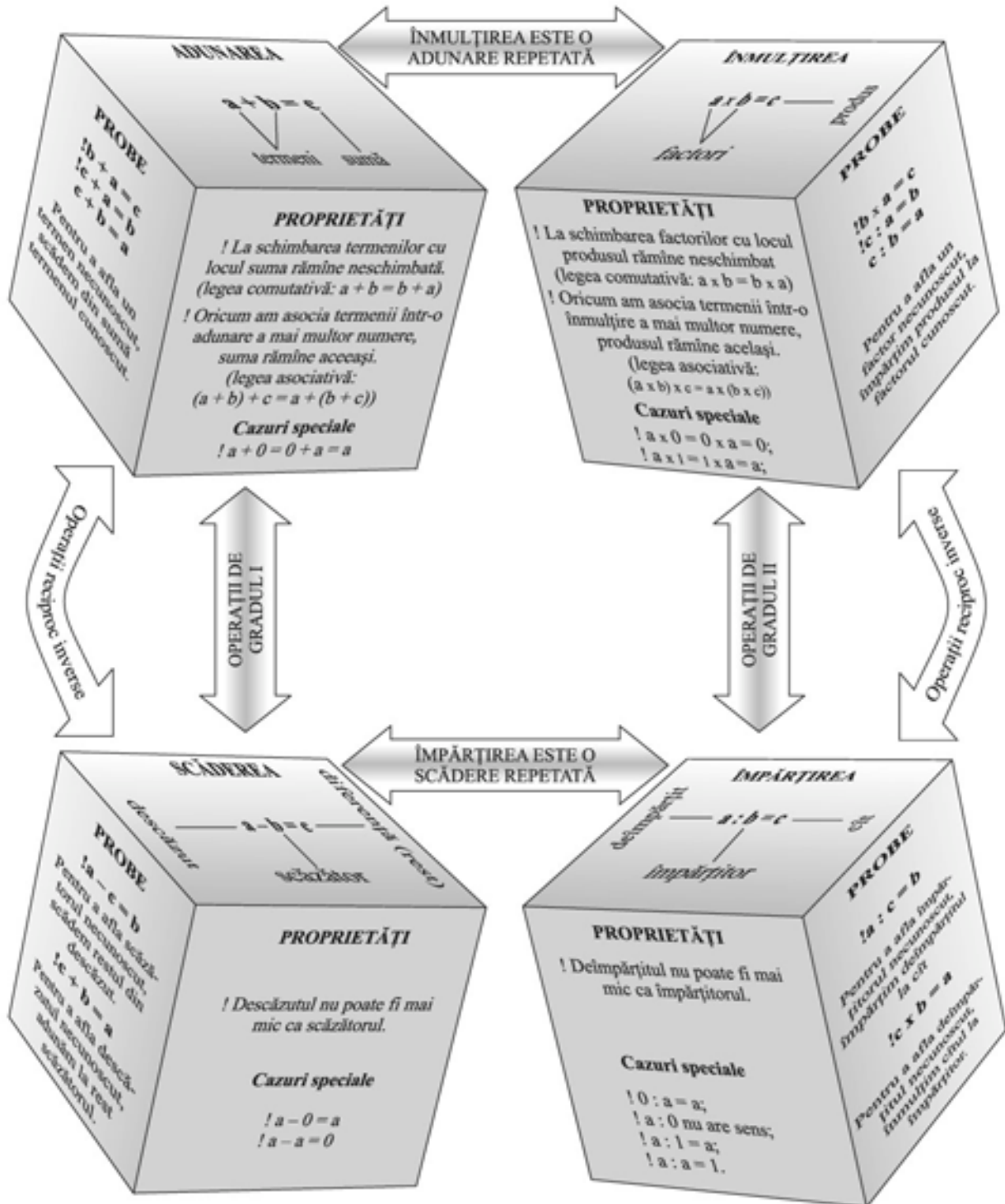
Am aplicat tehnica *cubul* și cu studenții Facultății de Pedagogie, în cadrul cursului *Metodica predării matematicii în clasele*

primare. Pentru un asemenea auditoriu, tehnica *cubul* poate fi modificată, dezvoltată. Le solicităm studenților să propună ei înșiși acțiunile ce le vor realiza. Astfel, se verifică competențele didactice ale viitorilor pedagogi și se valorifică potențialul lor creativ.

Ne exprimăm convingerea că atractivitatea tehnicii

cubul, precum și a altor tehnici în cadrul proiectului LSDGC, se datorează, în mod special, caracterului lor flexibil, libertății de elaborare a noilor variante de utilizare în funcție de specificul auditoriului, disciplinei de studiu, temei etc.

Figura 2.

Sorin CRISTEA

Universitatea din București

Politica educației reprezintă ansamblul deciziilor strategice stabilite de organizații sociale angajate în *conducerea sistemului de învățământ* la nivel de *vîrf* (ministerul învățămîntului), *teritorial* (direcții/inspectorate școlare), *local* (unități școlare). Problema fundamentală pe care o implică orice politică a educației este cea a optimizării raportului dintre *direcțiile de dezvoltare* propuse sistemului și *resursele pedagogice* (informaționale, umane, didactico-materiale, financiare) existente într-un context social determinat în timp și spațiu (vezi Roger Girod, *Politique de l'éducation. L'illusoire et le possible*, PUF, Paris, 1983; Viviane de Landsheere, *L'éducation et la formation*, PUF, Paris, 1992).

Politica educației poate fi analizată din două perspective: 1) ca *domeniu special al activității de conducere* a sistemului de învățământ, delimitată și orientată în sens strategic; 2) ca *știință pedagogică (a educației)*, dezvoltată, în ultimele decenii, la nivel *interdisciplinar* (prin raporturile pedagogie – politologie) și *intradisciplinar* (în raport de: filozofia educației, sociologia educației, managementul educației, economia educației, planificarea educației).

1) *Ca domeniu special al conducerii sistemului de învățământ, politica educației* este activitatea de elaborare a deciziilor strategice incluse în documente oficiale: programe de guvernare (capitole rezervate educației); legea învățămîntului; statutul personalului didactic, regulamente ale organizațiilor școlare (pe trepte și tipuri școlare); plan de învățământ, programe școlare, proiecte de dezvoltare a învățămîntului

Politica educației

(pe domenii, teritorii, zone, localități, școli); planificări ale cadrelor didactice (anuale, semestriale etc.).

În sens larg, politica educației constituie o sferă de activitate socială exprimată la nivelul vieții publice “printr-o varietate de legi, ordonanțe, ordine, *decizii*” care stabilesc: a) “țeluri sau preferințe”; b) “scopuri și mijloace”; c) “obiective de perspectivă sau direcții generale care servesc drept ghiduri pentru o acțiune cu rezultat imediat în cazuri specifice” (vezi Jack C. Plano; Robert E. Riggs; Helenan S. Robin, 1991, *Dicționar de analiză politică*, Editura Ecce Homo, București, 1993, pag.115). Evoluțiile sistemelor (post)moderne de învățământ sînt anticipate astfel, chiar în plan mondial, prin modelele globale de politică a educației, propuse la nivel de UNESCO (vezi Edgar Faure și colab., *A învăța să fii*, EDP, București, 1974; Jacques Delors, coord., *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*, Editura Polirom, Iași, 2000).

În sens restrîns, politica educației asigură cadrul deciziilor strategice incluse în *Legea învățămîntului*, care definește: 1) finalitățile de sistem (*ideal, scopuri* pedagogice); 2) finalitățile de proces (*obiective* generale și specifice) dependente de finalitățile de sistem, “pe care sistemul pretinde că le va îndeplini”; 3) funcțiile organizației școlare de “uniformizare” (vezi *curriculumul comun*) și de “diferențiere” (anticipînd “inserția profesională într-o societate cu o anumită diviziune a muncii”); 4) strategiile necesare pentru îndeplinirea finalităților la toate nivelurile sistemului (vezi *Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation*, Editions Nathan, Paris, 1994, pag.768-774).

Politica educației angajează astfel două *categorii de decizii*: a) o primă categorie, care definește direcțiile macrostructurale de evoluție a educației și învățămîntului (finalitățile concepute ca *politics of education*); b) o a doua categorie, care include liniile de acțiune concertate, adoptate de organizațiile școlare și de profesori la nivelul clasei pentru realizarea finalităților (*policy of education*) – vezi Viviane de Landsheere, 1992, pag.23; David Miller, coord., *Enciclopedia Blackwell a gîndirii politice*, Editura Humanitas, București, 2000, pag.576.

Deciziile de politică a educației, concentrate la nivelul finalităților (*ideal, scopuri, obiective* generale și specifice)

sînt determinate de două *opțiuni strategice*: a) *exercitarea prioritară a unei funcții generale a educației* care susține, de exemplu, *tendința de politicizare a învățămîntului* (cînd este accentuată funcția politică în detrimentul funcției culturale) sau de *politehnizare a învățămîntului* (cînd este accentuată funcția economică în detrimentul funcției culturale); b) *aplicarea unei ideologii politice (social-democrație, liberalism, conservatorism...)* care implică orientarea învățămîntului în raport de anumite valori specifice (egalizarea șanselor de reușită școlară, stimularea competitivității și a selecției școlare; dezvoltarea școlii ca factor de reproducere culturală...) – vezi Louis Legrand, *Pour une politique démocratique de l'éducation*, PUF, Paris, 1973; *Les politiques de l'éducation*, PUF, Paris, 1988; *De droite, de gauche?*, în *Cahiers pédagogiques*, nr.325/1994.

2) *Ca știință pedagogică (a educației), politica educației* are ca obiect de cercetare specific *analiza fundamentelor* (filozofice, economice, sociologice) *deciziilor strategice* asumate de factorii responsabili, implicați în elaborarea finalităților educației la nivelul sistemului (implicit și al procesului) de învățămînt.

Fundamentele filozofice ale deciziilor de politică a educației sînt plasate la nivelul raporturilor dintre orientările valorice asumate și resursele pedagogice existente. Soluțiile corecte sînt cele care asigură rezolvarea *politică* a acestor raporturi dintr-o *perspectivă filozofică* optimă, de natură *axiologică și etică*. *Perspectiva axiologică optimă* impune proiectarea finalităților la nivelul intereselor de maximă generalitate ale comunității educative (națională, teritorială, locală); *perspectiva etică optimă* impune verificarea permanentă a gradului de valorificare a resurselor pedagogice existente, în contextul finalităților proiectate pe termen scurt, mediu, lung (vezi: *obiectivele specifice și generale; scopurile educației*).

Fundamentele economice ale deciziilor de politică a educației sînt plasate la nivelul funcțiilor de conducere managerială (organizare-planificare, coordonare metodică, reglare-autoreglare) a sistemului de învățămînt în perspectiva aplicării acestuia, a dezvoltării sale nu numai verticale ci și orizontale, în *rețea* (vezi Francis Fukuyama, *Marea ruptură. Natura umană și refacerea ordinii sociale*, Editura Humanitas, București, 2002). În consecință, finalitățile pedagogice devin produsul *planificării calitative* a educației care pune accent pe valorificarea optimă a investițiilor în educație în contextul optimizării raportului dintre obiectivele propuse și rezultatele obținute, evaluabile la diferite intervale de timp, angajînd "pilotajul sistemului școlar" (vezi Philip H.Coombs, *Qu'est que la planification qualitative*, UNESCO, Paris, 1990).

Fundamentele sociologice ale deciziilor de politică a educației sînt plasate la nivelul proiectelor de schimbare globală a sistemelor (post)moderne de învățămînt prin reformele școlare inițiate după 1950-1960, care dobîndesc un caracter universal. Ca soluții strategice, reformele vizează optimizarea raporturilor dintre cerințele sociale și calitatea învățămîntului, raporturi dezechilibrate în condițiile unei prelungite crize a educației (vezi

Ph.H. Coombs, *La Crise mondiale de l'éducation*, PUF, Paris, 1968; De Boeck-Université, Bruxelles, 1989). În consecință, *proiectarea reformei învățămîntului* angajează următoarele *decizii de politică a educației*: a) stabilirea normelor de realizare a reformei (instituții responsabile, resurse investite, timp necesar – disponibil); b) elaborarea conceptului (strategiei) reformei care presupune elaborarea: noilor finalități – noi structuri a sistemului – noului curriculum școlar (obiective generale și specifice – plan de învățămînt); c) dezbateră conceptului (strategiei) reformei la nivelul comunității educative în perspectiva perfecționării ei și a aplicării măsurilor imediate; d) traducerea juridică a conceptului (strategiei) reformei la nivelul *Legii (reformei) învățămîntului*; e) elaborarea măsurilor de aplicare a *Legii*, tranzitorii (în condițiile coexistenței vechiului și a noului sistem de învățămînt) și de perspectivă (în condițiile promovării noului sistem de învățămînt) – vezi Sorin Cristea, *Fundamentele pedagogice ale reformei învățămîntului*, EDP, București, 1994.

Societatea informatizată (sau pe cale de informatizare) solicită o nouă politică a educației. Misiunea sa constă în reconstrucția finalităților educației în funcție de noi cerințe culturale, politice și economice, aflate în continuă schimbare, situate la niveluri superioare de *competitivitate*. În consecință, în opinia noastră, ar putea rezulta următorul *model al finalităților*, elaborat și angajat la nivel de *politică a educației*:

1. idealul educației – *personalitatea deschisă, inovatoare*;
2. scopurile educației:
  - a) *conducerea managerială* a sistemului de învățămînt;
  - b) *democratizarea*;
  - c) *informatizarea* – sistemului de învățămînt;
3. obiectiv general – *formarea-dezvoltarea capacității de învățare inovatoare*;
4. obiective specifice/pe trepte școlare:
  - a) învățămînt primar – *dobîndirea culturii generale instrumentale*;
  - b) învățămînt secundar inferior (gimnazial) – *dobîndirea culturii generale de bază/formarea-dezvoltarea structurii de bază a personalității*;
  - c) învățămînt secundar superior (liceal, profesional) – *aprofundarea culturii generale și de profil; formarea-dezvoltarea profesională* la nivel inițial și mediu (conform cerințelor limitate la anumite domenii, perioade de timp, zone, localități);
  - d) învățămînt universitar scurt – *inițierea și specializarea socio-profesională la nivel mediu, pentru anumite domenii și zone*;
  - e) învățămînt universitar lung – *specializarea socio-profesională pe domenii largi la nivel mediu și de vîrf*;
  - f) învățămînt postuniversitar – *aprofundarea specializării socioprofesionale pe anumite domenii, la nivel de vîrf*.

Centrul Educațional PRO DIDACTICA

ANUNȚĂ ÎNSCRIEREA LA CONFERINȚELE PRO DIDACTICA PENTRU ANUL 2003

OBIECTIVE GENERALE:

- Sprijinirea reformei din învățământul preuniversitar și universitar prin cercetarea, mediatizarea și dezbateră problemelor de politică educațională
- Promovarea unei culturi a toleranței prin cunoașterea reciprocă și acceptarea diversității, ca element esențial al unei societăți deschise

CONDIȚII DE ÎNSCRIERE:

- anunțarea participării și a subiectului comunicării în termenele indicate mai jos;
- prezentarea rezumatului pe o pagină (A4 culeasă la calculator, mărimea caracterelor 12) cu o lună înaintea conferinței;
- conținutul prezentării să fie axat pe o cercetare recentă a situației *de facto* la subiectul respectiv.

BLOCUL DE CONFERINȚE "EDUCAȚIA: QUO VADIS?"

Tematica:

- **Pedagogia libertății și a autorității**, 21.02.2003, expert: dr. conf. Gabriel Albu, Departamentul de Pregătire a personalului Didactic, Universitatea „Petrol-Gaze”, Ploiești, România, *data limită de înscriere – 15 februarie*
- **Studentul, viitor profesor, față în față cu școala**, luna mai, instituții-partener: Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, alte universități cu profil pedagogic din țară, *data limită de înscriere – 15 aprilie*

- **Politici educaționale în domeniul pregătirii cadrelor didactice și manageriale**, luna octombrie, instituții-partener: Ministerul Educației, Institutul de Științe ale Educației, alte instituții abilitate în domeniu, *data limită de înscriere – 15 septembrie*

BLOCUL DE CONFERINȚE „TOLERANȚĂ ȘI INTEGRARE SOCIALĂ”

Tematica:

- **Limba română, instrument de integrare socială**, luna aprilie, instituții-partener: școli aolingve din țară, Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, ULIM, ASEM, PNUD, Casa Limbii Române, alte instituții, *data limită de înscriere – 15 martie*
- **Educație multiculturală în Republica Moldova**, luna noiembrie, instituții-partener: Ministerul Educației, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Institutul de Cercetări Interetnice al Academiei de Științe a Moldovei, școli și licee din localitățile multiculturale, *data limită de înscriere – 15 octombrie*

Înscrierea se poate face la sediul Centrului, str. Armenească 13, Chișinău sau la numerele de telefon: 54-19-94; 54-25-56.

Persoane de contact:

Coordonator Program: **Viorica GORAȘ-POSTICĂ**

Coordonator Relații cu Publicul: **Lilia STÎRCEA**

Pentru cei interesați, pasionați, îndrăgostiți, speriați, mulțumiți, nedumeriți, entuziasmați, motivați, nesatisfăcuți, surprinși de ceea ce se întâmplă sau nu se întâmplă în educație...

Vă invităm în fiecare vineri, la ora 15.00, la ședințele CLUBULUI PAIDEIA

Clubul Paideia este un proiect de inițiere a discutării problemelor curente din domeniul educației și împărtășirii de soluții într-un cadru neformal.

OBIECTIVELE ACESTUI CLUB SÎNT:

- diseminarea experiențelor profesionale de succes;
- identificarea și soluționarea problemelor de interes profesional;
- dezvoltarea și sprijinirea inițiativelor de inovare;
- crearea de rețele de comunicare profesională;
- dezvoltare profesională continuă.

CENTRUL EDUCAȚIONAL PRO DIDACTICA PROPUNE:

- săli pentru ședințele grupurilor pe interese;
- invitarea unor experți în problemele puse în discuție;
- sprijin la publicarea materialelor rezultate din discuții;
- spațiu pentru plasarea materialelor grupurilor pe Internet;

- sprijin în facilitarea comunicării la distanță a membrilor grupurilor pe interese;
- popularizarea rezultatelor discuțiilor.

Membrii ai Clubului sau participanții la discuții pot deveni toți cei interesați de problemele educației: profesori, învățători, educatori, manageri școlari, colaboratori ai Direcțiilor de Învățământ, elevi, studenți, părinți, specialiști ai Ministerului Educației, ziariști ș.a.

Numărul de participanți la discuții va fi limitat doar în funcție de numărul de locuri din sălile în care vor avea loc ședințele.

În funcție de interesele participanților vor fi formate grupuri de discuții.

Relații la telefoanele: 54-19-94, 54-25-56

Adresa Centrului: str. Armenească, 13

Persoana de contact:

Nicolae CREȚU

În cadrul programului TOLERANȚĂ ȘI INTEGRARE SOCIALĂ. INFORMARE ȘI FORMARE Se anunță concursul de proiecte PARTENERIATE ȘCOLARE

Programul va sprijini financiar cele mai interesante proiecte de parteneriat ale unor echipe formate din reprezentanți a cel puțin două școli din aceeași localitate, dar cu predare în limbi diferite. Parteneriatele vor include desfășurarea unor activități comune ale profesorilor și elevilor școlilor respective, astfel asigurându-se dialogul, colaborarea și cunoașterea reciprocă.

CRITERIILE DE APRECIERE A PROIECTELOR:

- abordarea unei probleme la nivel de comunitate;
- originalitatea proiectelor propuse;
- coparticiparea reprezentanților comunității cu resurse financiare sau de altă natură (de ex., voluntariat, contribuții pentru anumite capitole de cheltuieți etc.);
- activități ce ar facilita cunoașterea reciprocă a elevilor și profesorilor din școlile partenere;
- activități ce ar asigura continuitatea realizărilor după încheierea proiectului;
- buget detaliat și argumentat.

DOSARUL VA CUPRINDE ÎN MOD OBLIGATORIU:

- formularul de participare (care poate fi ridicat la sediul Centrului PRO DIDACTICA, la sediul Fundației Soros-Moldova sau pe site-ul www.proeducation.md);
- CV-ul responsabilului de proiect;
- confirmări ale participării la proiect din partea conducerii ambelor școli;
- confirmări ale participării la proiect din partea reprezentanților comunității.

Suma maximă de finanțare – 1000 de dolari SUA.

Data limită de prezentare a proiectelor – 1 aprilie 2003.

DOMENIILE DE INTERES PRIORITAR, ÎN CARE POT FI PROPUSE PROIECTE:

Educație ecologică (proiecte concrete de rezolvare a unor probleme ecologice ale comunității), dezvoltare comunitară, educație pentru toleranță și înțelegere a diversității, aprofundarea cunoașterii limbii române, educație civică.

Relații la telefoanele: 54-25-56, 54-19-94

Adresa Centrului: str. Armenească, 13

Persoana de contact: **Lilia STÎRCEA**

DIDACTICA PRO

Didactica Pro...

www.cepd.soros.md/DidacticaPro

didacticapro@cepd.soros.md

Didactica
REVISTĂ DE TEORIE
ȘI PRACTICĂ

Pro.
EDUCATION

STIMAȚI PRIETENI,

Pentru anul 2003 revista propune următoarele teme:

- Educație pentru democrație
- Absolvenții facultăților pedagogice
- Educație pentru toleranță și multiculturalitate (număr dublu)
- Educație pentru ecologie

Colegiul revistei Didactica Pro... a stabilit anumite rigori pentru elaborarea articolelor:

I. Conținutul

- Educație
- Didactică
- Pedagogie
- Psihologie
- Management
- Istoria pedagogiei
- Profilul pedagogului

II. Prezentarea

- Aplicabilitate

- Funcționalitate
- Actualitate
- Corectitudine științifică
- Corectitudine lingvistică
- Volumul nu va depăși 7-9 pagini dactilografiate
- Structura articolului (introducere, conținut, concluzii, repere bibliografice)

Așteptăm, ca de obicei, articolele Dumneavoastră.

Redacția nu recenzăază și nu restituie materialele nepublicate.

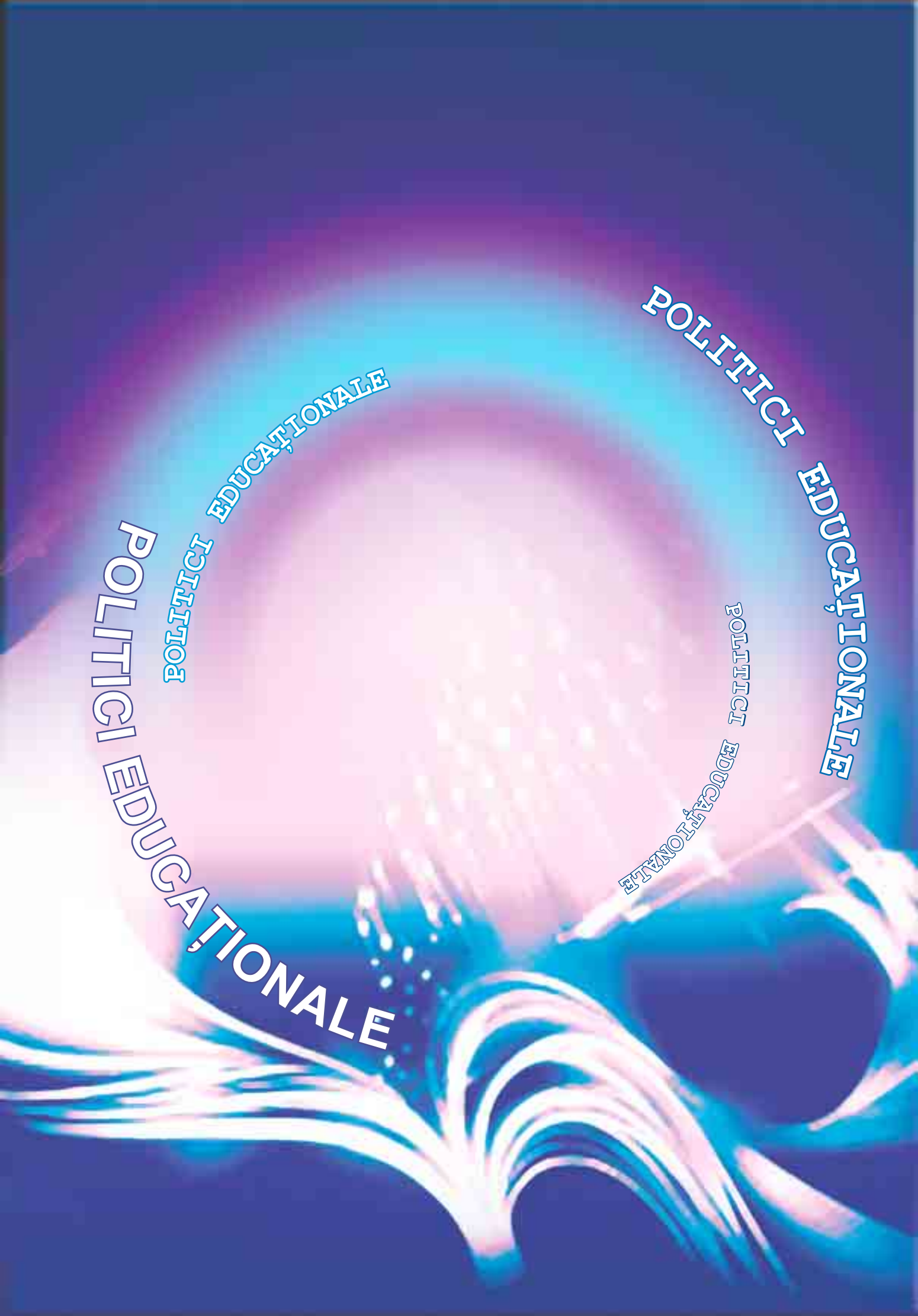
Responsabilitatea pentru corectitudinea și veridicitatea conținutului materialelor prezentate revine în exclusivitate semnatarilor.

Vă mai informăm că prețul unui abonament a rămas același 60 lei/an. Acesta poate fi perfectat la

sediul redacției sau la toate oficiile "Poșta Moldovei" pe întreg teritoriul republicii. Plata pentru abonamente sau reviste poate fi efectuată și prin transfer bancar.

De asemenea, Vă puteți completa colecția personală de reviste pentru anii 2000, 2001 și 2002.

Vă mulțumim pentru colaborare!

POLITICI EDUCATIONALE

POLITICI EDUCATIONALE

POLITICI EDUCATIONALE

POLITICI